

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра товарознавства та митної справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Моніторинг якості та безпечності імпортних ополіскувачів для білизни»

Студентки 2 курсу, 7 м групи,
спеціальності 076 «Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність»
спеціалізації «Товарознавство
та організація зовнішньої
торгівлі»

Грицюк Катерини
Павлівни

Науковий керівник
д-р техн. наук, професор

Мокроусова Олена
Романівна

Науковий консультант
канд. екон. наук, ст. викладач

Севрук Ірина
Миколаївна

Гарант освітньої програми
д-р техн. наук, професор

Мокроусова Олена
Романівна

Київ 2018

АНОТАЦІЯ

Грицюк К.П. Моніторинг якості та безпечності імпортованих ополіскувачів для білизни

Анотація. Робота присвячена дослідженню якості та безпечності ополіскувачів для білизни, а також ефективності імпорту даної групи товарів підприємством ТОВ «Надія». Проведено аналіз вітчизняного ринку ополіскувачів для білизни, а також аналітичні, органолептичні та лабораторні дослідження якості та безпечності зразків товару. Запропоновано шляхи покращення якості ополіскувачів для білизни, методом розроблення будиночку якості. Проаналізовано організацію і ефективність імпорту ополіскувачів для білизни у ТОВ «Надія», надано практичні пропозиції щодо забезпечення ефективності імпорту та удосконалення організаційної структури ТОВ «Надія».

Ключові слова: ополіскувачі для білизни, аналітичні, органолептичні, фізико-хімічні, мікробіологічні методи дослідження, організація імпорту, ефективність імпорту.

АННОТАЦИЯ

Грицюк К.П. Мониторинг качества и безопасности импортных ополаскивателей для белья

Работа посвящена исследованию качества и безопасности ополаскивателей для белья, а также эффективности импорта данной группы товаров предприятием ООО «Надежда». Проведен анализ отечественного рынка ополаскивателей для белья, а также аналитические, органолептические и лабораторные исследования качества и безопасности образцов товаров. Предложено пути улучшения качества ополаскивателей для белья, методом разработки домика качества. Проанализированы организация и эффективность импорта ополаскивателей для белья в ООО «Надежда», даны практические предложения по обеспечению эффективности импорта и совершенствованию организационной структуры ООО «Надежда».

Ключевые слова: ополаскиватели для белья, аналитические, органолептические, физико-химические, микробиологические методы исследования, организация импорта, эффективность импорта.

ANNOTATION

Grytsyuk E. P. Monitoring of the quality and safety of imported clothes rinsers

The graduate work is devoted to the study of the quality and safety of clothes rinsers, as well as the effectiveness of the import of this product group by LLC Nadiya. While writing the graduate work the analysis of the domestic market of clothes rinsers, as well as analytical, organoleptic and laboratory study methods of the clothes rinsers quality and safety were carrying out. We have proposed ways of improving the quality of clothes rinsers, by developing a quality house. We also analyzed the organization and efficiency of the clothes rinsers import in LLC Nadiya, gave practical suggestions for ensuring the effectiveness of imports and improving the organizational structure of LLC Nadiya.

Key words: clothes rinsers, analytical, organoleptic, laboratory, microbiological stude methods, import organization, import efficiency.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	7
ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ МИЙНИХ ЗАСОБІВ	112
1.1. Сучасний стан і тенденції розвитку ринку мийних засобів в Україні ..	12
1.2. Аналіз вимог щодо регулювання безпечності та якості мийних засобів.....	21
1.3. Формування складу мийного засобу та його безпечність.....	37
1.4. Сутність та особливості імпортової діяльності.....	46
РОЗДІЛ 2. ТОВАРОЗНАВЧА ОЦІНКА ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ ОПОЛІСКУВАЧІВ ДЛЯ БІЛИЗНИ	56
2.1. Організація, об'єкт і методи дослідження	56
2.2. Товарознавча характеристика та аналіз асортименту ополіскувачів для білизни, що реалізуються у ТОВ «Надія».....	62
2.3. Формування номенклатури показників для оцінки якості та безпечності ополіскувачів для білизни	68
2.4. Оцінка якості та безпечності ополіскувачів для білизни, що реалізуються у ТОВ «Надія»	72
2.5. Прогнозування якості та безпечності ополіскувачів для білизни	82
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ОПЕРАЦІЙ З ІМПОРТУ ОПОЛІСКУВАЧІВ ДЛЯ БІЛИЗНИ ТОВ «НАДІЯ».....	89
3.1. Аналіз процесу організації операцій з імпорту ополіскувачів для білизни.	89
3.2. Оцінка ефективності операцій з імпорту ополіскувачів для білизни....	97
3.3. Напрямки підвищення ефективності операцій з імпорту ополіскувачів для білизни.	105
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	117
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	122
ДОДАТКИ	130
<i>Додаток А.....</i>	<i>130</i>

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- ВКР – випускна кваліфікаційна робота;
- ГОСТ - государственный стандарт;
- ГСТУ – галузеві стандарти України;
- ДСТУ – державний стандарт України;
- Держстат – державна служба статистики України;
- ЄС – європейський союз;
- ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність;
- КПЯ – комплексний показник якості;
- МВ – методичні вказівки;
- МЗ – мийний засіб;
- МОЗ – Міністерство охорони здоров'я;
- НД – нормативні документи;
- ООН – Організація Об'єднаних Націй;
- ПАР - поверхнево-активні речовини;
- РФ – російська Федерація;
- РФЯ – розгортання функції якості;
- СанПін – санітарні правила та норми;
- СМЗ – синтетичні мийні засоби;
- СТБ - национальный стандарт Белоруссии;
- СФЯ – структурування функції якості;
- ТПХ – товари побутової хімії;
- ТР – технічний регламент;
- УКТЗЕД - українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності.

ВСТУП

З тих пір, як людина почала робити одяг з тканини, її хвилювало питання очищення цього одягу. Найперші мийні засоби з'явилися для того, щоб відпирати одяг від жиру. Вони були в основному рослинного походження, наприклад корінь мильнянки, який широко використовували слов'яни, або мінерального походження - калієва зола.

Крім прання білизни, тобто очищення його від бруду, з початком виготовлення кольорових тканин виникла проблема збереження кольору, а білі тканини, що з'явилися після кольорових, породили проблему вибілювання.

З часом розвиток хімії сприяв створенню синтетичних мийних засобів, які справлялися з очищенням і вибілюванням тканин краще, ніж натуральні. Еволюція мийних засобів продовжується і у наш час. Вони зазнають певних змін, що дозволяють поліпшити якість прання і збереженн/=я зовнішнього вигляду тканин.

Сучасний український ринок побутової хімії має широкий спектр продукції і більшу частку цього ринку становлять синтетичні мийні засоби (СМЗ), попит на які зростає з великою швидкістю, розширюється їх застосування, збільшується виробництво та постачання.

Активізація виробництва товарів України, зокрема за рахунок створення нових підприємств, потребує об'єктивних даних та аналізу. Разом з тим відсутність детального обліку виробництва дрібних підприємств, недостатня інформаційна прозорість ринкового простору є однією з основних рис українського ринку синтетичних мийних засобів – СМЗ.

Асортимент синтетичних мийних засобів, який сьогодні представлений на ринку України, є різноманітним, але хімічний склад даної продукції доволі однотипний. Переважну частку становлять мийні засоби на основі синтетичних аніоноактивних ПАВ, а мийні засоби іншого походження, зокрема на основі натуральних ПАВ, представлені в невеликому обсязі.

Крім того актуальність дослідження синтетичних мийних засобів зумовлено екологічними проблемами суспільства, оскільки мийні засоби є одним з головних джерел забруднення навколишнього середовища, а стрімкий розвиток хімічної науки і впровадження її революційних відкриттів у повсякденний побут призвело до появи неосяжної лінійки синтетичних мийних засобів на основі агресивних хімічних сполук.

Серед широкого асортименту СМЗ слід приділити увагу ополіскувачам для білизни, що з'явилися на ринку на початку 20 століття, коли одяг все більше почали виготовляти із синтетичних тканин. Даний вид СМЗ використовується на завершальній стадії процесу прання, не потребує додаткового ополіскування у звичайній воді.

Виконання домашніх обов'язків постійно потребує чимало часу, який можна було б приділити улюбленій справі, тому людина прагне використовувати всі можливі способи економити свій час. Одним із таких способів є використання ополіскувачів для білизни при пранні. Вони не тільки мають пом'якшувальний ефект та надають речам приємного запаху, але й подовжують збережаність одягу, запобігають утворення пілей, полегшують процес прасування тощо.

Отже, **актуальність теми** випускної кваліфікаційної роботи зумовлена тим, що синтетичні мийні засоби для нас є товарами першої необхідності, в житті ми з ними стикаємось мало не щодня, ринок характеризується високим ступенем товарного насичення і високою конкуренцією, а також зважаючи на хімічний склад СМЗ, в тому числі і ополіскувачів для білизни, існує гостра проблема дослідження їх якості та безпечності для людини та навколишнього середовища.

Метою даної роботи є дослідження показників якості та безпечності імпортованих ополіскувачів для білизни.

Об'єктом випускної кваліфікаційної роботи є ополіскувачі для білизни.

Предметом дослідження є показники якості та безпечності ополіскувачів для білизни.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- Дослідити український ринок синтетичних мийних засобів;
- Ознайомитися зі складом, класифікацією та асортиментом синтетичних мийних засобів;
- Проаналізувати вітчизняні та закордонні нормативні документи щодо контролю якості та безпечності СМЗ;
- Ознайомитися із вимогами щодо якості та безпечності синтетичних мийних засобів;
- Ознайомитися із сутністю та особливостями імпоротної діяльності;
- Провести оцінку якості та безпечності зразків ополіскувачів для білизни;
- Проаналізувати процес організації імпорту ополіскувачів для білизни на ТОВ «Надія» та оцінити його ефективність;
- Запропонувати шляхи підвищення ефективності операцій з імпорту ополіскувачів для білизни на ТОВ «Надія»;
- Написати статтю відповідно до тематики випускної кваліфікаційної роботи.

Наукова новизна роботи полягає в удосконаленні підходів до моніторингу якості та безпечності імпортних ополіскувачів з урахуванням гармонізації законодавчо-нормативних та організаційних складових.

Практичне значення. Результати досліджень можуть бути використані виробниками ополіскувачів для білизни з метою покращення якості продукту. Запропоновані рекомендації щодо ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності спрямовані на оптимізацію імпоротної діяльності ТОВ «Надія», забезпечення його конкурентоспроможності та вирішення проблем якості.

Апробація результатів. Результати наукових досліджень оприлюднені на Міжнародній студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми підприємництва, торгівлі та маркетингу» (м. Київ, Київський

національний торговельно-економічний університет, 15-16 березня 2018 р.). За основними положеннями наукового дослідження підготовлена робота на тему «Ополіскувачі для білизни» для участі у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з товарознавства (м. Київ, Київський національний торговельно-економічний університет), за результатами II туру якого робота зайняла призове II місце (копії дипломів наведені у додатку А).

Публікації. За результатами наукових досліджень підготовлено наукову статтю «Оцінка якості та безпечності ополіскувачів для білизни», яку опубліковано у частині збірника наукових статей «Товарознавство та торговельне підприємництво»: зб. наук. ст. студ. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2018. – Ч. . – С.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел із 83 найменуваннями та 1 додатку. Основна частина викладена на 114 сторінках машинописного тексту, містить 26 таблиць, 25 рисунків і 3 формули.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ МИЙНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Сучасний стан і тенденції розвитку ринку мийних засобів в Україні

Україна – привабливий ринок для збуту товарів побутової хімії завдяки мільйонам споживачів і великій кількості потенційних інвесторів. Також варто зазначити, що потенційна місткість ринку значно перевищує пропозицію.

Ринок мийних засобів (МЗ) в Україні формується за рахунок продукції власного виробництва та імпорту. Його формування відбувається під впливом: потреб покупців, розвитку технологій та зростаючих вимог до екологічної безпеки синтетичних мийних засобів [1].

З початку XXI століття виділяють такі основні тенденції розвитку вітчизняного ринку мийних засобів [2]:

- ✓ стабільне розширення місткості ринку попри скорочення чисельності населення, пов'язане з підвищенням вимог споживачів до якості життя, що є відповіддю на зростання пропозиції з боку виробників відповідних засобів;
- ✓ перевищення попиту над пропозицією, що зумовлює привабливість цього бізнесу і переміщення частини потужностей іноземних виробників на територію України;
- ✓ експансію світових лідерів, що приводить до скорочення вітчизняного виробництва цих товарів через відставання за основними споживчими властивостями, вузький асортимент, економію на рекламі тощо. До того ж вітчизняні виробники працюють переважно в нижньому ціновому сегменті;
- ✓ активний розвиток технології виробництва і створення нових видів сировини переважно іноземними виробниками, що впливає на постійне поглиблення асортименту мийних засобів;

- ✓ посилення вимог екологічної безпеки, що зумовлює подальші наукові дослідження, на які більше спроможні великі іноземні компанії;
- ✓ розширення рекламних засобів та інтенсивності здійснення відповідних дій, що призводить до збільшення обсягів реалізації товарів тих товарних марок, які є добре впізнаними.

За висновками експертів український сучасний ринок мийних засобів переповнений імпортними товарами. За останні 2 роки (2016- 2018рр.) різко активізувався ринок клінінгових послуг, що в свою чергу підняло попит на мийні засоби. Відповідно до прогнозів експертів за 2016-2018 рр. ринок МЗ зросте на 22-23% [3].

Розвитку виробництва мийних засобів сприяють постійне підвищення і поява нових вимог до них: видалення кольорових плям; зняття білкових забруднень; надання антистатичних властивостей виробам тощо. Переважне застосування СМЗ пояснюється також зміною способу прання: зараз широко використовують автоматичні пральні машини, в яких застосовують тільки синтетичні мийні засоби. Особливо помітні переваги синтетичних мийних засобів при зіставленні витрат праці на прання милом і СМЗ [4,5].

Входження відомих світових виробників на український ринок мийних засобів впливає на розширення сегментів ринку. Ще одним критерієм сегментування є різні цінові категорії, а саме: дешеві порошки (50-60% ринку), засоби за середніми цінами та вищого цінового сегменту. Аналіз різноцінових сегментів ринку СМЗ показує приріст продажів у сегменті дорогих засобів, тоді як низькоціновий сегмент втрачає свої обсяги продажів [4].

Аналіз стану ринку мийних і засобів для чищення в Україні показав, що на частку засобів для прання на ринку побутової хімії доводиться більша частина – 57,5%, потім – відбілювачі і засоби, які доповнюють дію прального

порошку – 14%, універсальні засоби для чищення – 12,1%, а також засоби для миття посуду – 11,9% (рис. 1.1.1).

Рис. 1.1.1. Частка товарних сегментів у роздрібних продажах засобів побутової хімії

За результатами дослідження компанії Nielsen Ukraine розподіл фізичних обсягів продажів універсальних засобів для чищення за типами консистенції виглядає так: на порошки припадає 54,7 %, гелі – 20,4%, рідини – 16,3%, креми – 7,9%, спреї – 0,6 %, і лише 0,1% ринку займають пастоподібні засоби (рис.1.1.2) [5,6].

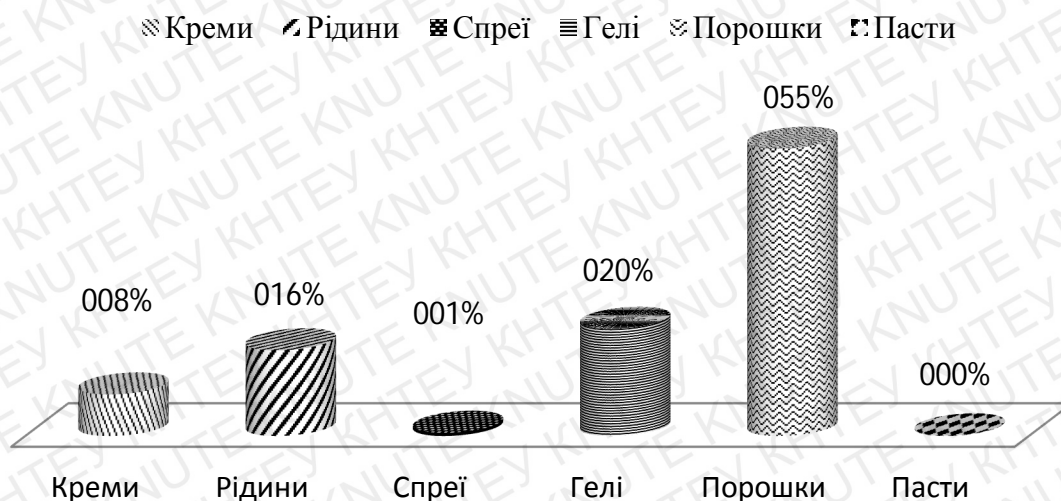

Рис. 1.1.2. Частка сегментів за консистенцією в загальному обсязі продажів універсальних засобів для чищення

Компанії Nielsen також інформує, що з травня 2016 по квітень 2017 року, ринок побутової хімії України виріс на 4,5% в грошовому вираженні і на 1,8% в обсягах проданої продукції. При цьому ще рік тому обороти продажів побутової хімії демонстрували зростання на 12,9% в грошовому вираженні при падінні натуральних обсягів на 16,7%. Ринок стабілізувався за рахунок уповільнення зростання цін у порівнянні з попереднім роком.

Найбільш активне зростання демонструє саме категорія ополіскувачів для білизни, яка за рахунок збільшення розмірів упаковки та кількості акційних продажів мінімізувала зростання цін (+ 0,6% за л/кг) і збільшила продажі в літрах на 12,9% (рис. 1.1.3) [7,8].

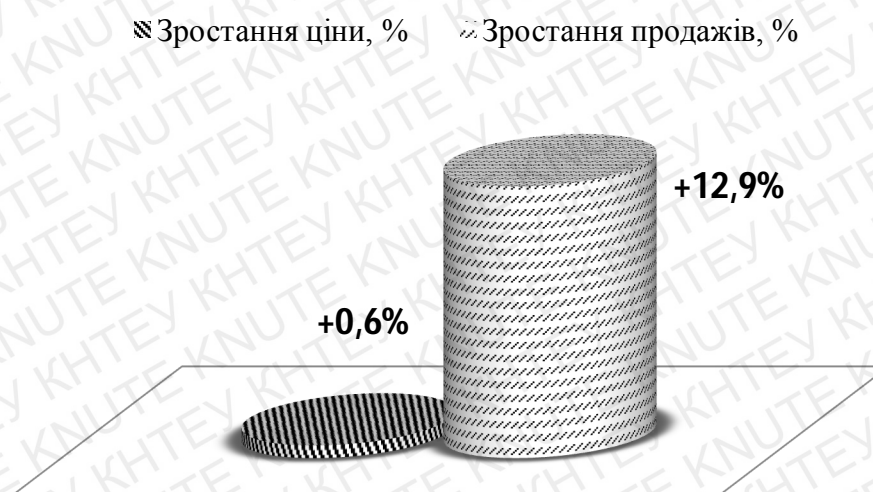

Рис. 1.1.3. Зміни позиції ополіскувачів для білизни на ринку України за 2016-2017рр.

Розвиток ринків окремих товарів, у тому числі мийних засобів, визначають певні чинники, причому кожен ринок може мати характерні тільки для нього чинники, які у певних ситуаціях можуть як стимулювати ринок, так і стримувати його розвиток, обмежуючи його місткість. Усю сукупність цих чинників можна розподілити на дві групи: загального (обсяг і структура товарної пропозиції, асортимент і якість продукції, розміри імпорту товару, досягнутий рівень життя і потреб населення; купівельна спроможність населення, ступінь насиченості ринку) та специфічного (розмір і склад

гардеробу, тканини, з яких виготовляють одяг, природно-кліматичні умови) характеру [1,9,10].

На обсяги і структуру споживання мийних засобів впливає також склад сім'ї. Результати досліджень показали, що в самотніх людей витрати мийного засобу на місяць не перевищують 0,1-0,2 кг; у сім'ях з двох-трьох осіб витрати мийного засобу становлять 0,2-0,6 кг на місяць; сім'я з чотирьох осіб у середньому витрачає 0,7-0,9 кг мийного засобу на місяць; більше 1 кг мийного засобу на місяць витрачають сім'ї з п'яти і більше осіб [11].

На ринку синтетичних мийних засобів України найбільше представлені транснаціональні компанії Procter & Gamble (Ariel, Tide, Dreft, Bonux, Ace, Lenor, Comet, Fairy, Mr.Proper, Gala, Dax, Safeguard, Camay), Henkel (Persil, Rex, Losk, Perwoll, Silan, Pur) і «Невська косметика». Інші важливі гравці, які ведуть активну маркетингову політику, – це Reckitt Benckiser, SC Johnson, Unilever, «Вінницяпобутхім» (дочірнє підприємство «Невської косметики»), ABC chemicals ind., «МИЛАМ», Ficosota, Amway, Cussons та інші [12].

Частка вітчизняних торгових марок на українському ринку синтетичних мийних засобів коливається в межах 1–4% [6]. Національним лідером у виробництві синтетичних мийних засобів є ТОВ «Завод побутової хімії МИЛАМ», продукцією якого є «МилаМ», «Крос», «Білизна», «Сантри», «Крот», «Легке прання» та ін. Підприємство співпрацює за програмами контрактного виробництва з такими компаніями, як ТОВ «Ді Сета», з мережами маркетів та супермаркетів «МЕТРО», «АТБ», «Велика Кишеня», «Таврія В», «МАРС», «КОСМО», Watsons, «ПАККО», «Вопак», «Наш Край», «ЛОТОС» та ін. [13].

Існує велика кількість інших вітчизняних компаній з виробництва синтетичних мийних засобів, але більшість із них продають свою продукцію лише через інтернет-магазини та є не дуже відомими серед споживачів. Серед таких компаній найвідомішими є «Сирена» (торгові марки НІРРО, БОСплюс, Turbo тощо), А.Sept, DeLaMark, Organics, ТОВ «Нова-Хім», ТОВ «Синтез-Ф»,

ТОВ «СВ», ТОВ «Бара», «САН КЛІН ІНТ», ППТФ «Юси», Primaterra та багато інших [14].

Зокрема, побутова хімія українського виробництва під брендом Clime активно освоює не лише європейський ринок побутової хімії, але поставляється на ринки 27 інших країн світу. Єдиною великою перепоною при експортні вітчизняних мийних засобів є високі митні тарифи, що робить продукцію неконкурентною [15].

Відповідно до даних Державної фіскальної служби України МЗ найменовані під кодом УКТЗЕД 3402 «ПАР, засоби для прання, миття та чищення» і, розглянувши експортно-імпорتنі операції даної групи товарів за 2012 – 2017рр. бачимо, що імпорт даної групи товарів значно перевищує експорт (табл. 1.1.1) [16].

Таблиця 1.1.1

Сумарний обсяг імпорту та експорту у розрізі товарних позицій за кодами УКТЗЕД (тис.дол.США) за 2012-2017 рр.

Поверхнево-активні речовини, засоби для прання, миття та чищення	Імпорт	Експорт	Сальдо
2012	264202	60938	-203264
2013	275681	76728	-198953
2014	229578	73358	-156220
2015	155756	33424	-122332
2016	171938	18356	-153582
2017	189411	20169	-169242

За даними таблиці 1.1.1 можемо проаналізувати, що найбільше сальдо було у 2012- 2013рр., зважаючи на значне перевищення імпорту даної групи. У 2015 році відбулося значне зменшення експорту ПАР, засобів для прання, миття та чищення, майже навпіл, а у 2016 році експорт даної групи зменшився на 75%, порівняно з 2014 роком, в той час як імпорт за такий же термін скоротився на 25%.

Зважаючи на нестійке фінансове положення України у досліджуваний період та зміною курсу валют, вважаю доцільним перевірити кількість імпорту та експорту досліджуваної групи товарів (рис. 1.1.4).

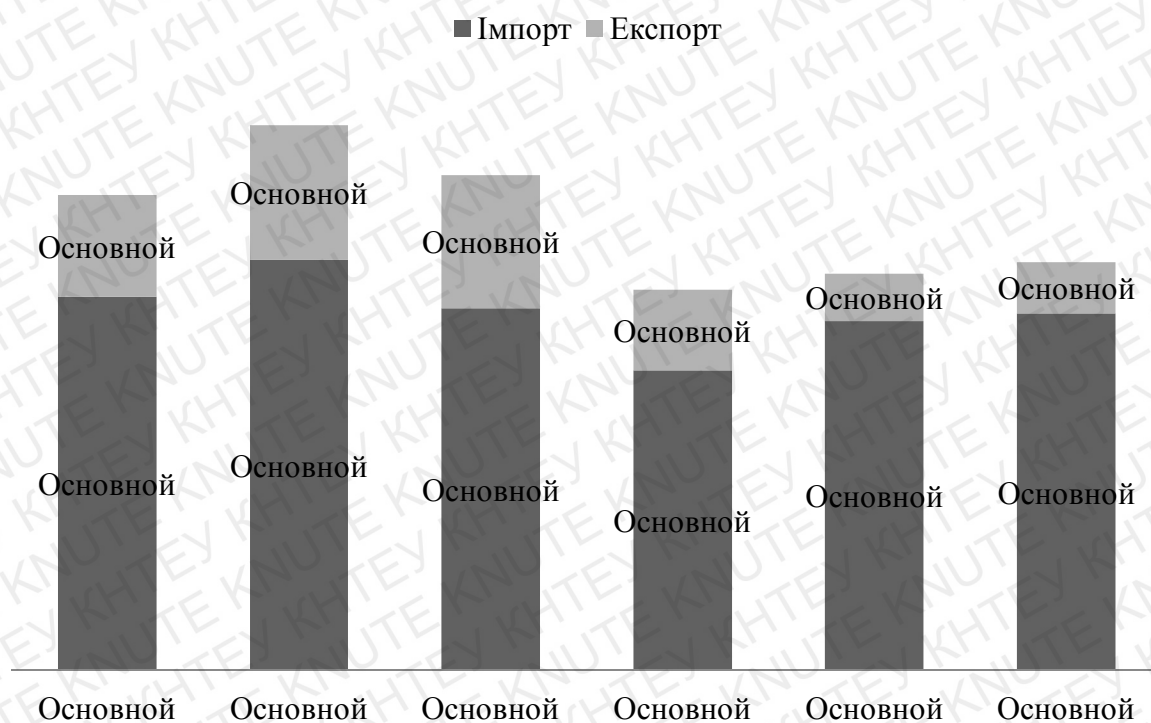

Рис. 1.1.4. Експорт-імпорт поверхнево-активних речовини, засобів для прання, миття та чищення за 2012-2017 рр, тонн

За допомогою рисунка 1.1.4 можемо проаналізувати, що імпорт даної групи товарів коливається, проте не зазнає суттєвих перепадів, таких, які можна помітити при експорті: до 2014 року експорт зростає, проте з 2014 по 2016 рр. падає на 65% у ваговому аспекті та на 75% у вартісному. У 2017 році ситуація починає набувати позитивного ефекту.

Отже, аналізуючи вищенаведену діаграму, помічаємо, що у 2017 році імпорт та експорт ПАР, засобів для прання, миття та чищення зростає, що може свідчити про збільшення кількості імпорту та експорту даної групи товарів.

Частка вітчизняних СМЗ серед загальної кількості непродовольчих товарів поступово зменшується. Це зумовлено тим, що в Україні практично повністю відсутнє власне промислове виробництво поверхнево-активних

речовин (ПАР), таких як: алкілбензолсульфонат натрію, алкілсульфати вищих жирних спиртів, алкілефірсульфати, неіонні та інші види ПАР, які є основою синтетичних мийних засобів (СМЗ).

✎ Виробництво мийних засобів, тис.т.

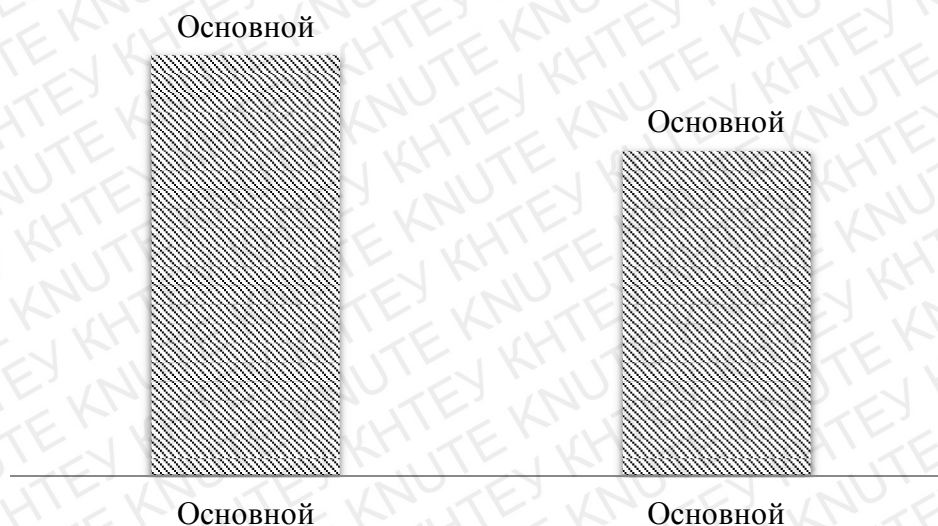

Рис. 1.1.5. Порівняння виробництва мийних засобів на території України за 2016-2017 рр.

За даними рисунку 1.1.5 бачимо, що у 2017 році порівняно із 2016 року виробництво вітчизняних мийних засобів зменшилося на 23% , що і пояснює той факт, що з 2014 по 2016 рр. експорт даної групи зменшився на 65% (рис. 1.1.4, рис. 1.1.5).

Відповідно до даних Державної служби статистики України, експорт поверхнево-активних речовини, засобів для прання, миття та чищення у 2017 році був спрямований до (рис. 1.1.6) [17]:

- Білорусії (2295 тис.дол.США) – 11,38%;
- Молдови (2207 тис.дол.США) – 10,94%;
- Казахстану (1826 тис.дол.США) – 9,05%;
- Інших країн (13841 тис.дол.США) – 68,63%.

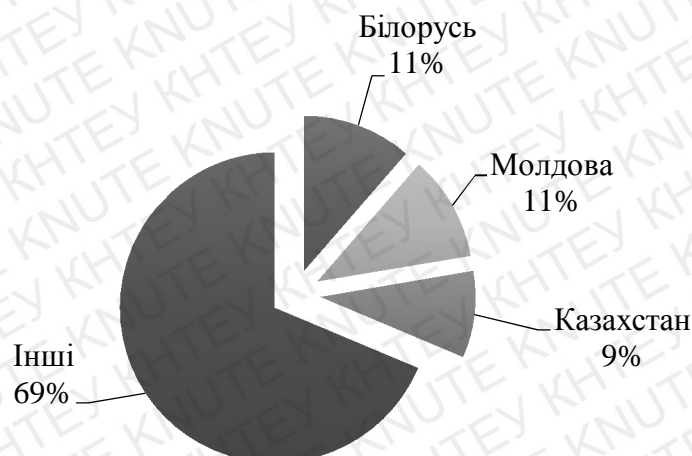

Рис. 1.1.6. Частка країн-імпортерів вітчизняних поверхнево-активних речовини, засобів для прання, миття та чищення у 2017 році, %

Найбільша кількість поверхнево-активних речовини, засобів для прання, миття та чищення імпортується до України з (рис. 1.1.7):

- Польщі (38558 тис.дол.США) – 20,36%;
- Німеччини (27316 тис.дол.США) – 14,42%;
- Чехії (18163 тис.дол.США) – 9,59%;
- Інших країн (105374 тис.дол.США) – 55,63%.

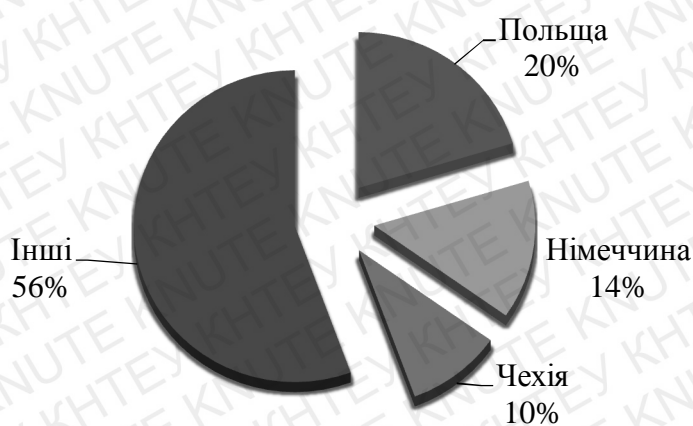

Рис. 1.1.7. Частка країн, з яких імпортуються поверхнево-активні речовини, засоби для прання, миття та чищення до України, 2017 рік, %

Отже, проаналізувавши експортно-імпортні операції поверхнево-активних речовини, засобів для прання, миття та чищення можна зробити висновок, що імпорт даної груп товарів значно перевищує експорт, зокрема у 2016 році імпорт у 10 разів перевищував експорт, що говорить про залежність

України від імпортованої продукції даного виду і недостатнє вітчизняне виробництво. За аналізовані 2012-2017рр. імпорт даної групи скоротився на 35%, а експорт на 70%.

Отже, аналіз стану ринку мийних і засобів для чищення в Україні показав, що ополіскувачі для білизни займають 14%, ринку, що свідчить про те, що дана група товарів користується попитом серед споживачів. При чому з 2016 по 2017 рр. продажі ополіскувачів в літрах виросли на 12,9% Український ринок мийних засобів представлений переважно імпортними ополіскувачами для білизни. При чому виробництво вітчизняних товарів зменшується і українських гравців на ринку стає дедалі менше, у зв'язку із напруженою конкуренцією із імпортною продукцією. Проаналізувавши динаміку імпорту та експорту за товарним кодом, можемо прослідкувати циклічність як щодо імпорту так і експорту даної групи. Варто зазначити, що у нестійкому 2016 році імпорт даної групи перевищував експорт більше, ніж у 7 разів. Щодо географічної структури імпорту ополіскувачів, найбільша кількість вітчизняних мийних засобів експортується до Білорусії та Молдови, Україна ж найбільше імпортує дану групу товарів з Європи: Польщі, Німеччини та Чехії.

1.2. Аналіз вимог щодо регулювання безпечності та якості мийних засобів

Враховуючи особливий склад синтетичних мийних засобів, їх вплив на навколишнє середовище і здоров'я людини, а особливо вплив засобів для прання речей, які ми одягаємо на тіло, вкрай важливим питанням є якість та безпечність синтетичних мийних засобів. Тому у даному пункті дипломної роботи проаналізовано основні вимоги щодо якості та безпечності СМЗ на території України, Митного Союзу та ЄС, а також порівняння даних вимог.

В Україні діють такі основні документи, що регулюють якість та безпеку мийних засобів:

1. Технічний регламент мийних засобів, затверджений наказом КМ України 20.08.2008, № 717 (у редакції постанови КМ України від 12.06.2013 № 408 — з грудня 2013 р.);
2. ДСТУ 2972:2010 «Засоби мийні синтетичні порошкоподібні. Загальні технічні вимоги та методи випробування»;
3. СанПіН № 6026 Б-91 «Санитарные правила и нормы по производству и применению товаров бытовой химии»;
4. Методические указания по гигиенической оценке товаров бытовой химии», № 6026 В-91;
5. Методические указания по санитарно-гигиеническому контролю за применением чистящих средств для обработки изделий, контактирующих с пищевыми продуктами», № 4548-87.

Українські вчені наприкінці 80-х років минулого сторіччя займалися гігієнічною регламентацією ПАР як основної частини синтетичних мийних засобів, яка визначає їх особливості та біологічну активність. В Інституті загальної та комунальної гігієни ім. Марзєєва були створені СанПіН № 6026 Б-91 і МВ № 6026 В-91, у ВНДІ гігієни і токсикології пестицидів, полімерів і пластичних мас ім. Л.І. Медведя — МВ № 4548-87. Саме в цих документах викладені основні вимоги до токсикологічних характеристик засобів побутової хімії, визначено критерії гігієнічної оцінки, встановлені санітарно-гігієнічні нормативи.

У 2008 році постановою Кабінету Міністрів України був затверджений Технічний регламент мийних засобів на основі вимог до мийних засобів, встановленими в Regulation (EC) № 648/2004. В червні 2013 року була затверджена нова редакція Технічного регламенту [18].

Згідно з Технічним регламентом мийних засобів, до синтетичних мийних засобів висуваються вимоги щодо:

- ✓ рівня біологічного розкладу поверхнево-активних речовин, які входять до його складу;
- ✓ обмеження вмісту фосфатів та інших фосфорних сполук у мийних засобах;
- ✓ маркування мийного засобу.

Здатність до повного біологічного розкладу поверхнево-активної речовини – повне перероблення поверхнево-активної речовини мікроорганізмами під впливом кисню з утворенням вуглекислого газу, води, мінеральних солей, будь-яких наявних у водному розчині елементів та нових мікробних (бактеріальних) компонентів (біомаси) [18].

Зменшення вмісту фосфатів у мийних засобах є дуже гострою проблемою всього світу. Зважаючи на їх негативний вплив як на навколишнє середовище так і на здоров'я населення у більш ніж 50 розвинених країнах світу у 80-90рр. були введені законодавчі обмеження або повна заборона на використання фосфатних пральних порошків. Замість фосфатів для пом'якшення води фірма Henkel (Німеччина) і Procter&Gamble (США) розробили рецептуру на базі цеолітів (Патент від 1973 року). Замість порошків в окремих країнах широко пропагуються рідкі мийні засоби (США, Канада). При більш високій екологічній безпеці рідкі мийні засоби мають понижено мийну здатність і в 5-6 раз вище гігієнічної норми концентрацію поверхнево-активних речовин. Світова хімічна наука намагається створити ідеальний за гігієнічною безпекою мийний засіб без поверхнево-активних речовин. З цією метою проводяться дослідження з розробки доступної технології з розщеплення молекул кластерів води (відносно) великих розмірів на більш дрібні частини - так звана активована вода [19].

В Німеччині, Італії, Австрії, Норвегії, Швейцарії і Нідерландах використовують лише порошки без фосфатів. У Бельгії налічується більше 80% порошків, що не містять фосфатів, в Данії – 84%, Фінляндії і Швеції – 90%, Франції – 50%, Великобританії – 50%, Іспанії – 65%, Греції – 66% і Португалії – 35% (табл.1.2.1).

Таблиця 1.2.1

Кількість безфосфатних порошків на споживчих ринках країн Європи

Країна	Відсотковий склад, %
Данія	84%
Фінляндія	90%
Швеція	90%
Франція	50%
Великобританія	50%
Іспанія	65%
Греція	66%
Португалія	35%

У Японії вже до 1986 року в пральних порошках фосфатів не було взагалі. Закони про заборону фосфатів у прально-мийних засобах діють в Республіці Корея, на Тайвані, в Гонконгу, Таїланді і в Південно-Африканській Республіці. У США такі заборони охоплюють більшість усіх штатів [19].

Скорочення викидів фосфору на території ЄС регулюється Директивою UWWTD-91/271. Для виконання Директиви UWWTD-91/271 країна-член ЄС обирає можливий напрям щодо мінімізації викидів у водойми — заборону фосфатних мийних засобів або будівництво спеціальних дорогих очисних споруд; скорочення застосування фосфатних добрив; ліквідація ерозії ґрунту та ін.

Гігієнічна безпека мийних засобів у країнах ЄС регламентується новим хімічним законодавством REACH. 14 березня 2012 року прийняті зміни до Регламенту Європейського парламенту і Ради щодо використання фосфатів та інших сполук фосфору в мийних засобах, згідно з якими з 30 червня 2012 року в країнах ЄС вводиться заборона на продаж мийних засобів для прання із

загальним вмістом сполук фосфору в кількості 0,5 г або більше на одне прання в стандартній пральній машині [20].

У лютому 2013 року Кабінет Міністрів України оприлюднив проект Закону України «Про особливості державного регулювання синтетичних мийних засобів та товарів побутової хімії», норми якого мають заборонити виробництво, імпорту і реалізацію на вітчизняному ринку синтетичних мийних засобів та товарів побутової хімії з масовою часткою фосфатів у перерахунку на P_2O_5 (загальний фосфор): 10 % – з 1 січня 2016 року; 5 % – з 1 січня 2019 року та 0,7 % – з 1 січня 2021 року. Отже, якщо цей законопроект набере чинності, то з 2021 року Україна повністю відмовиться від небезпечних фосфатовмісних та синтетичних мийних засобів [20].

Наступними за своєю силою та необхідністю до виконання стоять Санітарні правила і норми, Методичні вказівки щодо гігієнічної оцінки та ДСТУ.

Незважаючи на те, що ДСТУ в Україні не є обов'язковими до виконання, вони містять необхідні показники та норми, якими виробники можуть користуватися задля полегшення виробництва та обігу мийних засобів, а також забезпечення належної якості та безпеки продукту.

ДСТУ 2972:2010 «Засоби мийні синтетичні порошкоподібні. Загальні технічні вимоги та методи випробувань» визначає вимоги до порошкоподібних СМЗ [21] :

- ✓ вимоги щодо якості та безпеки;
- ✓ вимоги до сировини;
- ✓ маркування;
- ✓ пакування;
- ✓ вимоги щодо надійності;
- ✓ стійкості до зовнішніх чинників.

У таблиці 1.2.2 подано порівняння вимог щодо якості та безпечності СМЗ, що зазначені у Технічному регламенті та ДСТУ (табл.1.2.2).

Таблиця 1.2.2

**Порівняння вимог щодо якості та безпечності у Технічному
Регламенті мийних засобів та ДСТУ 2972:2010 «Засоби мийні синтетичні
порошкоподібні»**

Показник	Технічний регламент	ДСТУ 2972:2010
1	2	3
Рівень повного біологічного розкладу ПАР	За 28 днів не менш як 60% (за двоокисом вуглецю) або 70% (за загальним органічним вуглецем)	Не менш як 80%
Рівень первинного біологічного розкладу ПАР	Не менш як 80%	Не менш як 80%
Вміст фосфатів та інших сполук фосфору у пральних порошках	Загальний вміст фосфору не повинен становити чи перевищувати 0,5 грама в рекомендованій кількості та/або дозуванні прального порошку для використання в основному циклі процесу прання у жорсткій воді для стандартного завантаження пральної машини	Не більше 17% фосфатів у перерахунку на P ₂ O ₅
Зовнішній вигляд	Не вказано	Гранули або порошок
Мийна здатність, %, не менше	Не вказано	85
Хімічна вибілювальна здатність, %, не менше (для порошків з хімічним вибілювачем)	Не вказано	80
Показник концентрації водневих іонів, од. рН	Не вказано	7,5-11,5
Масова частка пилу, %, не більше	Не вказано	3,0
Висота піни, см, не більше ніж	Не вказано	20
Стійкість піни, одиниць, не більше ніж	Не вказано	0,2
Зольність бавовняної тканини після 25 циклів прання, %, не більше	Не вказано	2,0
Зниження міцності бавовняної тканини після 25 циклів прання, %, не більше	Не вказано	18,0

Отже, з даної таблиці видно, що ДСТУ дає значно ширші вимоги щодо якості та безпечності мийних засобів. Тому незважаючи на вищу силу Технічного регламенту, для виробників доцільним є дотримання вимог обох нормативних документів або Технічний регламент потребує доопрацювання.

Вимоги щодо маркування СМЗ зазначені у ГСТУ 3-050-2004 «Продукція хімічна (товари побутової хімії). Маркування» та Технічному регламенті мийних засобів [18,22].

Відповідно до Технічного регламенту мийний засіб маркується шляхом нанесення на зовнішню поверхню пакування чи етикетку напису чіткими літерами, що не змиваються протягом строку придатності такого засобу. Маркування мийного засобу здійснюється згідно із законодавством про мови. Маркування пакування рідкого мийного засобу не повинне містити графічного зображення продуктів харчування, зокрема фруктів, у разі, коли таке зображення може ввести споживача (користувача) в оману стосовно його застосування, крім випадків зображення продуктів харчування разом з речами побуту, що прямо вказують на призначення засобу.

Національний знак відповідності згідно з описом та правилами його застосування, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2001 р. № 1599 “Про затвердження опису та правил застосування національного знака відповідності” (Офіційний вісник України, 2001 р., № 49, ст. 2188), наноситься на зовнішню поверхню пакування чи етикетку мийного засобу, що пройшов оцінку відповідності згідно з цим Технічним регламентом [18].

У таблиці 1.2.3 подана характеристика вимог щодо маркування, зазначених у нормативних документах (табл.1.2.3).

Таблиця 1.2.3

Вимоги щодо маркування синтетичних мийних засобів [20,51]

Показник	ГСТУ 3-050-2004 «Продукція хімічна (товари побутової хімії). Маркування»	Технічний регламент
1	2	3
Найменування та інформація про призначення мийного засобу	Зазначається	Зазначається
Торговельна марки/знак (за наявності) або найменування, місцезнаходження та номера телефону виробника мийного засобу або його уповноваженого представника	Зазначається	Зазначається
Інформація про склад мийного засобу	Зазначається	Зазначається
Адреса, зокрема електронної пошти (за наявності), та номера телефону, за якими можна одержати технічний опис інгредієнтів	Не зазначається	Зазначається
Інструкції із застосування, заходів безпеки та спеціальних застережень згідно із законодавством	Зазначається	Зазначається
Маса нетто чи об'єму	Зазначається	Зазначається
Дата виготовлення	Зазначається	Зазначається
Строк придатності	Зазначається	Зазначається
Умови зберігання (в разі потреби)	Зазначається	Зазначається
Інформація щодо сертифікації	Зазначається	Ставиться національний знак відповідності
Познака нормативного документа, за яким виробляється товар	Зазначається	Не зазначається
Штриховий код (за наявності)	Зазначається	Не зазначається
Специфічна інформація для споживання (за необхідності)	Зазначається	Не зазначається

Отже, знову спостерігаємо, що вимоги ГСТУ частково відповідають вимогам Технічного регламенту, оскільки ГСТУ 3-050-2004 «Продукція хімічна (товари побутової хімії). Маркування» має дещо застарілу інформацію і нормує, що у маркуванні повинна міститися дані щодо сертифікації продукції, а зважаючи на те, що СМЗ не підлягають обов'язковій сертифікації,

то у Технічному регламенті мийних засобів сказано лише, що національний знак наноситься в разі проходження оцінки відповідності. Крім того, ГСТУ 3-050-2004 нормує, що маркування повинно містити позначення нормативного документа, за яким вироблено мийний засіб та штрихкодovu позначку EAN, що не зазначено в ТР мийних засобів [18,22].

Вимоги щодо пакування товарів побутової хімії у споживну та транспортну тару зазначені в ГСТУ 3-051-2004 «Продукція хімічна (товари побутової хімії). Пакування» і направлені на забезпечення безпеки для життя, здоров'я та майна населення, охорони навколишнього середовища. Відповідно до додатку А даного нормативного документа, рідкі товари побутової хімії можуть бути упаковані в таку споживну тару: банка (полімерна, скляна, металева), пляшка, флакон (полімерні, скляні), ампула (скляна), контейнер (полімерний). Щодо транспортної тари це може бути: бочка (металева, полімерна), фляга (полімерна) або каністра (полімерна) [23].

Санітарні правила та норми з виробництва товарів побутової хімії № 6026 Б-91 містять гігієнічні вимоги до товарів побутової хімії, де зазначається [24]:

1. Дана група товарів не повинна викликати подразнюючої, алергенної, мутагенної, канцерогенної тощо дії на організм людини при дотриманні режиму їх використання відповідно до НД.
2. У рецептурі ТПХ повинні входити з'єднання, наповнювачі, розчинники, мономері та інші інгредієнти, що випускаються відповідно до нормативно-технічної документації, погодженої з органами і установами санітарно-епідеміологічної служби.
3. Вміст хімічних речовин, що входять в рецептуру ТПХ, в навколишньому середовищу не повинен перевищувати гранично допустимих концентрацій речовин, затверджених для цих середовищ МОЗ України.
4. Хімічні сполуки, що входять до рецептури СМЗ, повинні видалятися з поверхні готових виробів до рівня ГДК після триразового

полоскання, СМЗ не повинні погіршувати гігієнічні властивості оброблюваних матеріалів.

5. ТПХ повинні виготовлятися в агрегатних станах (переважно в рідкому, пастоподібному і гранульованому), що гранично зменшують або виключають потрапляння в дихальні шляхи, травний тракт і на слизові людини при їх використанні. При розробці нових рецептур ТПХ слід віддавати перевагу поверхнево-активним речовинам з високим ступенем біорозкладання.

6. Санітарні правила також містять вимоги щодо пакування, маркування, транспортування, зберігання та реалізації товарів побутової хімії, а також вимоги щодо їх імпорту та експорту.

Методичні вказівки щодо гігієнічної оцінки товарів побутової хімії (ТПХ) визначають порядок відбору проб і обсяг досліджень, які повинні бути виконані для вирішення питань, пов'язаних з організацією їх виробництва і використання населенням в побуті, а також здійсненням санітарного контролю за їх виробництвом, транспортуванням, зберіганням і продажем населенню [25].

ДП «Укрметртестстандарт» дає перелік небезпечних речовин, що містять мийні засоби. У таблиці 1.2.4 розглянемо список речовин, що стосуються безпосередньо СМЗ (табл.1.2.4) [20].

Таблиця 1.2.4

Список небезпечних речовин, що містять мийні засоби

Небезпечна речовина	Засоби, до складу якого входить
Фосфор (phosphorus), апозимаза (enzymes), амоній, нафталін (naphthalene), фенол (phenol), NTA чи sodium nitrilotriacetate	Пральний порошок
Амоній, компоненти нафти (propellant)	Пом'якшувач для тканини
Гіпохлорит натрія (sodium hypochlorite)	Вибілювач
Фосфати (англ. phosphate), аніонні ПАВ (а-ПАВ),хлор (chlorine)	Пральні порошки та інші мийні засоби

На сьогоднішній день в країнах Європейського союзу діють наступні законодавчі документи [19]:

— Regulation (EC) No 648/2004 of the European Parliament and of the Council of 31 March 2004 on detergents;

— Commission Regulation (EC) No 907/2006 of 20 June 2006 amending Regulation (EC) No 648/2004 of the European Parliament and of the Council on detergents, in order to adapt Annexes III and VII thereto;

— Commission Regulation (EC) No 551/2009 of 25 June 2009 amending Regulation (EC) No 648/2004 of the European Parliament and of the Council on detergents, in order to adapt Annexes V and VI thereto (surfactant derogation);

— Regulation (EU) No 259/2012 of the European Parliament and of the Council of 14 March 2012 amending Regulation (EC) No 648/2004 as regards the use of phosphates and other phosphorus compounds in consumer laundry detergents and consumer automatic dishwasher detergents;

— List of the 26 allergenic substances which must be labeled on the packaging of detergents if added at concentration exceeding 0,01% (Directive 2003/15/EC (7th amendment to Directive 76/768/EEC, Annex III, part I).

Базовим законодавчим документом Євросоюзу є Регламент (ЄС) №648/2004. Основний законодавчий документ не акцентує увагу на безпосередніх показниках безпеки для здоров'я людини. Регламент № 648/2004 Європейського Парламенту та Ради встановлює вимоги до біорозкладання ПАР, вмісту фосфатів, маркування вмісту небезпечних речовин. Ці вимоги насамперед стосуються безпеки навколишнього середовища і опосередковано від цього — безпеки для людини [26].

У Регламенті № 648/2004:

- обґрунтовано необхідність введення дефініцій для мийних засобів;
- дано опис типів поверхнево-активних речовин щодо біологічного розкладання, перенесено акцент на повне біорозкладання;
- обґрунтовано введення нового набору тестів для підтвердження біорозкладання;

- обґрунтовано необхідність поширення вимог до біорозкладання на катіонні та амфотерні ПАР;
- визначено вимоги щодо маркування та інформаційних даних, які виробники зобов'язані надавати в розпорядження компетентних органів країн-членів ЄС та медичного персоналу.

Регламент встановлює правила, спрямовані на досягнення вільного переміщення мийних засобів і ПАР на внутрішньому ринку, одночасно із забезпеченням високого рівня захисту довкілля та здоров'я людини.

Інші регламенти та документи доповнюють базовий регламент і вносять зміни щодо встановлення вимог до біорозкладання ПАР, вмісту фосфатів, маркування вмісту небезпечних речовин. Також визначено напрямки для обов'язкової подальшої біодеградації фосфатів і основних органічних компонентів рецептури, які не мають поверхнево-активних властивостей [19].

У березні 2012 р. був прийнятий новий регламент Regulation (EU) № 259/2012, який доповнює Регламент №648/2004 щодо використання фосфатів та інших сполук фосфору в мийних засобах для прання і засобах для автоматичних посудомийних машин [27].

На території Митного Союзу наразі діють кілька основних документів, які визначають вимоги безпеки для товарів побутової хімії:

✓ документ Митного союзу «Единые санитарно-эпидемиологические и гигиенические требования к товарам, подлежащим санитарно-эпидемиологическому надзору (контролю)», затверджений рішенням Комісії Митного союзу 28.05.2010, № 299;

✓ Технічний регламент Митного союзу «О Безопасности синтетических моющих средств и товаров бытовой химии» ТР 201_/00_/ТС від 18.11.2010.

✓ Технічний регламент Казахстану "Требования к безопасности синтетических моющих средств и товаров бытовой химии" (наказ Міністерства промисловості та торгівлі РФ від 27.04.2010 №329 щодо обов'язкового підтвердження ТПХ вимогам цього документа);

✓ ГОСТ 25644-96 «Средства моющие синтетические порошкообразные. Общие технические требования»;

✓ ГОСТ Р 51696-2000 «Товары бытовой химии. Общие технические требования».

У ТР Митного союзу «О Безопасности синтетических моющих средств и товаров бытовой химии» виділено 4 види показників, за якими визначається безпека хімічного складу продукції [28]:

- токсикологічні та санітарно-гігієнічні показники (токсичність при нанесенні на шкіру, подразнююча дія на шкіру та слизові оболонки, сенсibiliзуюча дія);
- фізичні показники (пожежо-, вибухобезпечність);
- фізико-хімічні показники безпеки (показник рН, масові частки лужних компонентів, кислот, активного хлору та кисню, здатність до піноутворення, змиваємість з посуду);
- екотоксикологічні показники (біорозкладання, масова частка фосфорнокислих солей).

Отже, враховуючи те, що порівнювані країни мають Технічні регламенти мийних засобів, вимоги щодо синтетичних мийних засобів частково відрізняються. Оскільки Україна прямує до членства в ЄС, її Технічний регламент більш наближений до регламенту ЄС і висуває вимоги лише до біорозкладання та вмісту фосфатів. Інші показники якості та безпечності щодо синтетичних мийних засобів в Україні прописані в ДСТУ. Для країн Митного союзу, існує свій регламент, які має більш ширші вимоги щодо безпечності СМЗ (табл.1.2.5).

Таблиця 1.2.5

Фактори, які регламентуються Технічними регламентами різних країн і беруться до уваги при оцінці ризику синтетичних мийних засобів

Країна	Показники, що беруться до уваги
Країни ЄС	повне біорозкладання; вміст сполук фосфору; наявність у рецептурі алергенної речовини, із списку, який наведений в директиві 76/768/ЕЕС.
Україна	рівень біологічного розкладу поверхнево-активних речовин; обмеження щодо вмісту фосфатів та інших фосфорних сполук.
Країни Митного союзу	токсикологічні та санітарно-гігієнічні показники; фізичні показники; фізико-хімічні показники безпеки; екотоксикологічні показники.

Щодо ополіскувачів для білизни, то в Україні немає державного стандарту, який визначає вимоги до якості та безпечності даного виду продукції. Всі ополіскувачі виготовляються за технічними умовами. Оскільки вищу силу має Технічний регламент мийних засобів, виробники дотримуються основних вимог, що зазначені у ньому, проте Технічний регламент не висуває таких обширених вимог до якості мийних засобів як ДСТУ. У зв'язку з цим розглянемо загальні вимоги, які висуваються до товарів для прання та товарів побутової хімії.

Якість та безпечність ополіскувачів для білизни визначають органолептичні та фізико-хімічні показники. ГОСТ 4.381-85 «Система показателей качества продукции. Средства моющие синтетические. Номенклатура показателей» визначає перелік показників щодо якості та безпечності СМЗ, в тому числі ополіскувачів для білизни [29].

З органолептичних показників нормується зовнішній вигляд, колір та запах. Відповідно до зовнішнього вигляду ополіскувачі для білизни повинні бути рідкої консистенції, з характерним для даного виду продукції кольором та запахом [30].

До фізико-хімічних показників якості ополіскувачів, які нормуються нормативними документами, відноситься рН та пінистість ополіскувачів.

До складу ополіскувачів для білизни входять катіонні ПАР, які при дисоціації у воді утворюють позитивно заряджені поверхнево-активні іони (катіони). З огляду на іонний характер вони дуже гідрофільні. Саме за рахунок катіонних ПАР ополіскувачі володіють пом'якшувальним та антистатичним ефектом, полегшують процес прасування, зменшують зношування виробів тощо. Вміст їх в ополіскувачах коливається від 5 до 15%, все інше становлять різноманітні домішки та вода.

ГОСТ Р 51696-2000 «Товары бытовой химии. Общие техническое требование» та ГОСТ Р 52488-2005 «Средства для стирки. Общие техническое требование» визначають вимоги до фізико-хімічних показників ополіскувачів для білизни (табл.1.2.6) [31,32].

Таблиця 1.2.6

Перелік основних показників якості рідких СМЗ

Основні показники якості рідких СМЗ	Норма	Стандарт
Показник концентрації водневих іонів для засобів, що контактують зі шкірою рук, од. рН	4,0 - 11,5	ГОСТ Р 51969-2000
Піноздатність, висота піни, мм, не більше	180	ГОСТ Р 52488-2005
Масова частка ПАР, %	-	Відповідно до складу
Колір	Притаманий даному виду СМЗ	СТБ 1669-2006

Таким чином, оцінка ризиків і аналіз ситуації показали, що введення на європейському рівні обмеження використання фосфорних сполук у побутових мийних засобах зменшує внесок фосфатів у ризик евтрофікації водойм країн Євросоюзу і знижує вартість видалення фосфору на очисних спорудах. Така економія затрат виявилася вигіднішою, ніж уведення в побутові мийні засоби альтернативних пом'якшувачів. Порівнявши законодавство України та ЄС, бачимо, що європейські держави більше орієнтовані на захист навколишнього

середовища, оскільки нормативні документи містять чимало вимог, щодо використання у виробництві СМЗ небезпечних сполук, а саме – фосфатів. В той час як у Японії ще у 1986 році відмовилися від застосування небезпечних мийних засобів, Україна планує перейти на безфосфатну основу СМЗ з 2021 року.

В той же час ТР Митного союзу містить ширші вимоги до безпечності СМЗ, які в Українському законодавстві прописані у ДСТУ. Враховуючи той факт, що дотримання вимог в ДСТУ є не обов'язковим для виробників, більшу силу має ТР мийних засобів, вважаю за доцільне збільшити перелік вимог до мийних засобів, що зазначені в ТР, оскільки такі вимоги до безпеки СМЗ як показник концентрації водневих іонів, масова частка пилу, піноутворювальна здатність, зольність бавовняної тканини після 25 циклів прання тощо, є також важливими характеристиками безпеки СМЗ.

У Технічного регламенту мийних засобів відображене суттєве наближення вимог до синтетичних мийних засобів в Україні до положень Регламенту № 648/2004 Європейського парламенту і Ради ЄС від 31 березня 2004р. щодо маркування на зовнішній поверхні пакування чи етикетці, дозування мийного засобу. Вводиться аналогічне європейському обмеження вмісту фосфатів та інших сполук фосфору: в пральних порошках — не більше 0,5 г для стандартного завантаження пральної машини, в засобах для побутових посудомийних машин — не більше 0,3 г у стандартній дозі мийного засобу.

З викладеного вище видно, що оцінка ризику використання СМЗ в різних країнах значно різниться, що свідчить про існування різних методичних підходів до вирішення питань безпеки синтетичних мийних засобів для здоров'я людини та для навколишнього середовища.

Отже, українське законодавство потребує введення більш жорстоких вимог до вмісту небезпечних речовин у СМЗ та удосконалювати обладнання підприємств, що дозволить очищувати відходи виробництва СМЗ, оскільки на

даний момент вітчизняні очисні споруди не можуть впоратися із покладеною на них задачею.

Таким чином, найбільш доцільними для аналізу якості та безпечності ополіскувачів для білизни можна виділити такі показники: зовнішній вигляд, колір, консистенція, запах, якісний аналіз на природу ПАР, вміст сухого залишку ПАР, вміст активної миючої речовини, показник концентрації водневих іонів, густина, відносна в'язкість, піноутворення, поверхневий натяг та змочувальна здатність.

1.3. Формування складу мийного засобу та його безпечність

Відповідно до Технічного Регламенту мийних засобів, мийний засіб - будь-яка речовина або препарат, що містять мило та/або інші поверхнево-активні речовини, призначені для прання або очищення та використання в побуті і промисловості, у формі рідини, порошку, пасти, бруска, плитки, таблетки тощо [18].

До них відносять господарське мило і синтетичні мийні засоби (СМЗ). Вони являються товарами першої необхідності для особистого застосування і відіграють значну роль в різних галузях промисловості. Синтетичний мийний засіб - це продукт для видалення забруднень за рахунок мийної дії [33].

Мило господарське - це миючий засіб, основними складовими якого є натрієві і калієві солі жирних кислот. У їхній склад можуть входити також солі смоляних і нафтових кислот. Всі вони розчинні у воді і мають мийну дію. Солі лужноземельних і важких металів зазначених кислот у воді нерозчинні і не мають мийної властивості, вони гідрофобні [34].

Основною складовою частиною синтетичних мийних засобів є органічні поверхнево-активні речовини, які мають змочувальну, емульгуючу, пептизуючу і піноутворювальну здатність. Сукупність цих властивостей обумовлює їхню мийна дія.

Синтетичні мийні засоби звичайно представляють досить складну композицію, оскільки в них входять різноманітні добавки: оптичні

відбілювачі, хімічні відбілювачі, ферменти, піноутворювачі та піногасники, пом'якшувачі, лужні і нейтральні солі, дезінфікуючі речовини, ароматизовані речовини і ін.

Для посилення мийної дії поверхово-активних речовин до складу синтетичних мийних засобів додають:

- лужні і нейтральні електроліти;
- алкілоламіди;
- карбоксиметилцелюлозу і деякі інші речовини.

Поверхнево-активні мийні речовини (ПАР) – хімічна сполука, що має поверхневу активність в разі розчинення в рідині, знижує її поверхневий чи міжфазний натяг за рахунок переважної адсорбції на поверхні рідина-повітря чи на інших міжфазних поверхнях [33].

ПАР використовують у різних процесах як мийні агенти, пом'якшувачі, змочувачі, для стабілізації дисперсних систем: емульсій, піни, суспензій [35,36].

Сировина для виробництва ПАР може бути натуральною (рослинні олії, тваринні та риб'ячі жири, воски) та синтетичною (парафіни нафти, етилен,пропілен, олефіни) [37].

У синтетичних мийних засобах основними діючими речовинами є синтетичні ПАР. Вони визначають характер дії СМЗ, їх основні фізико-хімічні властивості впливають на біологічну активність антропогенних забруднювачів довкілля [38].

В якості основного компонента використовуються аніоноактивні, катіоноактивні, амфотерні та неіоногенні поверхнево-активні речовини (рис. 2.1.1) [39].

В сучасних СМЗ використовують ПАР, які мають ступінь біорозкладання не менше 90%, тоді вони не забруднюють навколишнє середовище [40].

Рис. 2.1.1. Види поверхнево-активних речовин

Найважливіше значення для синтетичних мийних засобів мають аніоноактивні речовини, які розпадаються у водяних розчинах на аніони — негативно заряджені гідрофобні частини молекули, що володіють мийною здатністю, і катіони — малі за розміром позитивно заряджені іони звичайного натрію й іноді калію, які не здійснюють мийної дії, але допомагають СМЗ розчинятися у воді. Негативною їх властивістю є те, що вони найбільш агресивні по відношенню до організму людини [41].

Найбільше практичне значення мають такі аніоноактивні синтетичні мийні речовини:

- ✓ Алкілсульфати;
- ✓ Алкілсульфонати;
- ✓ Алкіларилсульфонати.

Всі вони являють собою кристалічні речовини, розчинні у воді.

Алкілсульфати — це натрієві солі сірчаноокислих ефірів жирних спиртів, що утворюються при нейтралізації їдким натром продукту взаємодії високомолекулярних спиртів (жирного ряду) із сірчаною кислотою. Натрієві солі сірчаноокислих ефірів жирних спиртів і відповідних жирних кислот мають багато спільного.

Найкращою мийною дією володіють первинні алкілсульфати з загальним числом вуглецевих атомів 12—16. Самостійно й у суміші з іншими поверхнево-активними речовинами їх застосовують для виготовлення

високоякісних мийних порошоків спеціального й універсального призначення. Піноутворювальна спроможність алкілсульфатів є дещо нижча, ніж у мила.

Алкілсульфонати являють собою натрієві солі сульфокислот жирного ряду. Основною вихідною сировиною для їхнього одержання є парафінові вуглеводні нафти. Вони мають гарну змочувальну і емульгуючу здатність, але мийна дія в цілому дещо нижча, ніж у алкілсульфатів. Вони застосовуються переважно в суміші з іншими мийними речовинами для виробництва деяких мийних засобів.

Алкіларилсульфонати— натрієві солі алкіларил-сульфокислот, які одержують сульфуванням алкілованого бензолу. Вихідною сировиною для них служать газові фракції нафти. Суміш алкілбензолсульфонату натрію із сульфатом натрію, що використовується для виробництва мийних засобів, відома в нашій країні за назвою сульфонолу. Недоліком всіх бензольних похідних мийних речовин є їхнє важке біозасвоєння.

Катіоноактивні ПАР за обсягом виробництва значно поступаються аніоноактивним та неіоногенним, погано спінюються, але завдяки своїм цінним властивостям ефективно використовуються в багатьох сферах. Найбільше практичне застосування отримали четвертинні амонієві сполуки, імідазоліни, жирні аміни [39,42]. Введення їх в невеликих кількостях надає пом'якшуючу, антистатичну і дезінфікуючу дію. Перевагами є бактерицидні властивості та кондиціонуючий ефект.

Амфотерні ПАР застосовуються для виробництва піномийних засобів, в залежності від рН середовища проявляють себе або як катіонні, або як аніонні ПАР. Перевагами є те, що вони є найбезпечніші з поверхнево-активних речовин. Серед основних амфотерних поверхнево-активних речовин (ПАР) слід зазначити алкілбетаїни, алкіламінокарбонові кислоти, похідні алкіл імідазолінів, алкіламіноалкансульфонати [42].

Неіоногенні ПАР - це оксиетіловані первинні жирні спирти, що володіють високою біорозкладністю. Вони відрізняються хорошою

змочувальною та мийною здатністю, але низькими піноутворенням і піностійкістю.

Електроліти - лужні (карбонат і силікат натрію) і нейтральні солі, гідролізуючись, створюють лужне середовище, що прискорює перехід забруднень з тканини в розчин, пом'якшують воду.

Для пральних порошків, призначених для прання бавовняних і льняних тканин, кращі вуглекислі солі, які створюють оптимальну лужність (рН 10—11,5), поліпшуючи ефект прання.

Нейтральні електроліти разом з активними мийними речовинами використовують для засобів, призначених для прання вовняних і шовкових тканин. Вони сприяють міцелоутворенню мийної речовини в розчині, і цим посилюють їхню мийну дію.

Нейтральні солі (сульфат і фосфат натрію) використовуються для поліпшення сипучості і розчинності СМЗ, а також в якості водопом'якшувального засобу, що збільшує мийну здатність. Цей компонент входить в усі види СМЗ, але в найбільшій кількості присутній в СМЗ для вовняних, шовкових і синтетичних тканин.

Конденсовані фосфорні солі натрію посилюють поверхневу активність мийних речовин, диспергують і пептизують жироподібні забруднення. У той же час їхні розчини не мають сильно лужного характеру. Тому їх застосовують у мийних сполуках універсального призначення, наприклад у сполуках для прання вовняних тканин.

Мийна здатність сучасних СМЗ лише частково визначається кількістю піни, що утворюється при пранні. Існують ПАР, що не утворюють піни, але відмінно усувають забруднення. Піна важлива лише при ручному пранні виробів з тонких тканин, трикотажу. Піноутворювальна здатність таких СМЗ забезпечується введенням стабілізаторів піни – алкілоламіди [39].

Алкілоламіди є стабілізаторами піни і вводяться в синтетичні мийні засоби в кількості 1—3%. Вони істотно підвищують ефективність синтетичних

мийних засобів (покращують стійкість піни, суспензують забруднення і запобігають їхньому осіданню на тканину).

Велика кількість піни в мийних розчинах істотно ускладнює прання в пральних машинах барабанного типу. У цьому випадку до складу СМЗ вводять піногасники - водонерозчинні хлортриазинові похідні, мило або силіконові полімери.

Основою складу в більшості пральних порошків є триполіфосфат натрію (фосфати). На сьогоднішній день пральні порошки, що реалізуються на території України, містять 15-35% фосфатних речовин. При пранні ця речовина зменшує жорсткість води і покращує мийну дію порошку, виконує функцію захисту нагрівальних елементів пральних машин від накипу, але може спричиняти розвиток несприятливих змін у водному середовищі [20].

Як альтернативу вчені з усього світу, в результаті тривалих розробок і пошуків, замінили фосфати на цеоліти, масове виробництво яких було розпочате у 1982 році. Пральні порошки на основі цеолітів у Європі набули широкого вжитку під час введення заборони на вміст фосфатів і на даний час є лідерами на споживчих ринках розвинених країн.

Окрім високої гігієнічної небезпеки для живого організму фосфати є одними з найбільш агресивних забруднювачів води і поверхневих водних джерел. Потрібно відзначити, що вітчизняні очисні споруди не розраховані на те, щоб очищати стоки від фосфатів. Прес-служба Київводоканалу інформує про перевищення норми вмісту фосфатів при вході на очисні споруди Бортницької станції аерації, яка технологічно не може впоратися з тією концентрацією фосфатів, що надходять на її очисні споруди щодня [43].

На території Європейського Союзу, Америки більше 10 років тому стартувала кампанія з переходу на безфосфатну побутову хімію. Наявність фосфатів у складі мийних засобів жорстко регламентується на найвищому державному рівні у країнах, які поставили на перше місце виготовлення "зеленої хімії" з метою збереження генофонду нації. В Україні тривожні факти були приховані від громадськості. На сьогоднішній день у країнах

Європейського Союзу діє законодавство, яке забороняє використання фосфатів у пральних порошках. Японія першою відмовилася від застосування небезпечних мийних засобів ще у 1986 році [20].

Для додання більшої білизни виробам білого кольору, виготовленим з тканин різної природи, до складу СМЗ вводять хімічні та оптичні відбілювачі. З хімічних відбілювачів частіше застосовують перборат натрію.

Карбоксиметилцелюлоза є простим ефіром целюлози і гліколевої кислоти, у вигляді натрієвої солі вводиться до складу синтетичних мийних засобів для запобігання ресорбції забруднень на тканині. При карбоксиметилцелюлозі відмиті забруднення краще утримуються в мийному розчині і не осідають знову на тканину. Внаслідок цього білизна білих тканин збільшується.

Без біодобавок СМЗ не забезпечують повного видалення всіх видів забруднень. В процесі прання вони видаляють забруднення жирового походження, але слабо діють на сліди білкових речовин, що містять протеїн (кров, яєчний білок, молоко). У цьому випадку на допомогу приходять біодобавки - ферменти (ензими). Наприклад, протеолітичні ферменти атакують поліпептидні групи в великих молекулах протеїну і руйнують їх до невеликих амінокислотних груп, які легко видаляються з волокон при пранні.

До складу СМЗ іноді вводять антиелектростатичні речовини (антистатика), які знімають заряди статичної електрики. Для ароматизації мийних засобів в їх склад вводять парфумерні віддушки. Застосування барвників засновано на оптичному ефекті. Ніякої хімічної дії на тканину вони не здійснюють. У рецептурах присутні ультрамарин, індиго, синтетичні органічні барвники. Пофарбовані СМЗ використовують для прання виробів з натуральних і синтетичних волокон. При цьому тканина набуває білизну, блакитний або рожевий відтінок.

Відбілюючі і апретуючі засоби, антистатика, пом'якшувальні і водовідштовхувальні препарати, що не володіють мийною здатністю, але

поліпшують процес прання і споживчі властивості виробів відносяться до допоміжних засобів для прання.

Пом'якшувальні засоби - це ополіскувачі, які надають тканинам м'якість і бархатистість. Універсальні ополіскувачі крім пом'якшення білизни і надання йому приємного запаху сприяють поліпшенню ковзання праски, зменшення зминання при пранні, полегшують розгладження тканини праскою, сприяють збереженню кольору, захищають від плям, допомагають зберігати форму виробу, збільшують гігроскопічність тканини.

Ці вимоги задовольняють ополіскувачі, до складу яких поряд з четвертинними амонієвими основами входить емульсія силіконових матеріалів [44].

До складу ополіскувачів входить:

- ✓ Катіонні ПАР (поверхнево-активні речовини), які осідають на тканині і роблять її більш м'якою і повітряною.
- ✓ Силікон, в залежності від поєднання компонентів ополіскувача, має двояку дію, роблячи тканину водо-брудовідштовхувальною або, навпаки, водовбирною.
- ✓ Консервант, що подовжує термін зберігання.
- ✓ Загущувач робить кондиціонер концентрованим і дозволяє використовувати його більш економно.
- ✓ Парфумерні композиції, що надають білизні приємний аромат.
- ✓ Барвник.

Додатковий комплекс добавок може бути дуже різним. Кожен виробник індивідуально формує склад, роблячи більш вираженими ті чи інші властивості.

При взаємодії з білизною ПАР проникають в структуру матеріалу і покривають захисною плівкою кожне окреме волокно, перешкоджають утворенню пілей і стиранню волокон тканини, освіжають забарвлення і роблять його більш стійким.

У таблиці 2.1.1 представлений перелік основних складових СМЗ та їх коротка характеристика (табл.1.3.1) [45].

Таблиця 1.3.1

Основні компоненти синтетичних мийних засобів та їх призначення

Компоненти	Призначення
Основні компоненти: Поверхнево-активні речовини (ПАР)	Мийна дія. Аніонактивні ПАР краще миють в лужному середовищі. Катіонактивні ПАР використовують як інгібітори корозії (для захисту пральних машин), антистатиками, емульгатори; мають дезінфікуючу дію, пом'якшувальний ефект
Допоміжні речовини: лужні солі - карбонат і силікат натрію	Уповільнюють корозію металевих частин пральних машин, підсилюють антирезорбційну здатність і зменшують гіроскопічність порошкоподібних СМЗ
Нейтральні солі - сульфат і фосфат натрію	Для поліпшення сипучості порошку і розчинності його в воді, збільшують мийну здатність СМЗ. Фосфорні солі використовують для зниження лужності мийних розчинів до рН 7. Поліфосфати усувають наліт на тканинах, утворений малорозчинними сполуками, знижують зольність тканин.
Карбоксиметилцелюлоза	Для запобігання повторному осіданню бруду для лляних і бавовняних тканин
Полівінілпіролідон	Для запобігання резорбції бруду в складі СМЗ для вовняних і шовкових тканин
Хімічні відбілювачі (персоли)	Для відбілювання бавовняних і лляних тканин.
Хімічні відбілювачі (перекис водню)	Для відбілювання вовняних і шовкових тканин
Фізичні (оптичні) відбілювачі	Для надання ефекту білизни за рахунок перетворення падаючого світла і відображення від тканини в блакитній області спектра
Адсорбційні барвники (ультрамарин, індиго, синтетичні органічні пігменти)	Дія заснована на оптичному ефекті - адсорбція на поверхні тканин без хімічного впливу. Тканина набуває яскравість за рахунок блакитного або рожевого відтінків
Біодобавки - ферменти (ліпази, протеази і ін.)	Для видалення забруднень і плям жирового походження (ліпіди) і білкових речовин (протеїни): сліди крові і ін.
Віддушки	Для ароматизації білизни
Антистатиками	Для зняття статичної електрики

Отже, основним завдання мийного засобу є видалення забруднень з поверхні. Виконувати це завдання допомагає його хімічний склад, що включає поверхнево-активні речовини, які мають змочувальну, емульгуючу, пептизуючу і піноутворювальну здатність, а також різноманітні відбілювачі, ферменти, піноутворювачі, піногасники, пом'якшувачі, лужні і нейтральні солі, дезінфікуючі речовини, ароматизовані речовини тощо. ПАР в свою чергу діляться на аніоноактивні, катіоноактивні, неіоногенні та амфотерні. Найширше застосовуються у СМЗ аніоноактивні ПАР, оскільки мають вищу мийну здатність. Хоча до складу ополіскувачів у більшості випадків вводять катіоноактивні ПАР, які мають пом'якшуючу, антистатичну і дезінфікуючу здатність, бактерицидні властивості та здійснюють кондиціюючий ефект. Додатковий комплекс добавок може бути дуже різним і вводиться відповідно до призначення СМЗ. Кожен виробник індивідуально формує склад, роблячи більш вираженими ті чи інші властивості.

1.4. Сутність та особливості імпортової діяльності

Під зовнішньоекономічною діяльністю (ЗЕД) розуміють діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, яка побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами. Практичне значення ЗЕД для країн, зокрема імпортової діяльності, полягає в можливості підвищувати технічний рівень виробництва та виробляти конкурентоспроможну продукцію [46].

У міжнародній торговельній практиці, використовуючи такі джерела міжнародного права: Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11.04.1980 р. (Віденська конвенція), Конвенція ООН про давність позову в міжнародній купівлі-продажу товарів 1974 року, Конвенція про право, що використовується до договорів міжнародної купівлі-продажу товарів 1985 року, Правила ІНКОТЕРМС 2010 та інші [47].

Найбільш широко використовується Віденська конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу, прийнята у Відні в 1980 році. Це міжнародний документ, який має практичне значення у зв'язку з підписанням та реалізацією зовнішньоторговельних контрактів. Віденська конвенція була розроблена комісією Організації Об'єднаних Націй з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) щоб встановити загальні норми для міжнародних торговельних договорів [48].

Вивчення національного законодавства дозволяє стверджувати, що в Україні основними нормативно-правовими актами щодо ЗЕД є: Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16.04.1991р., Закон України "Про міжнародне приватне право" від 23.06.2005р., Закон України "Про міжнародний комерційний арбітраж" від 24.02.1994р., Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів), затверджене наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 06.09.2001р. № 201, а також ряд інших нормативно-правових документів.

Або ж, як визначає Господарський кодекс - зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання це господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та/або робочою силою [49].

Економічна сутність зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) виявляється в такому [50]:

- ✓ це важливий і потужний фактор економічного зростання і розвитку кожної країни (національний аспект ЗЕД);
- ✓ це спосіб включення економіки кожної країни до системи світового господарства, а отже, і до процесів міжнародного поділу праці та міжнародної кооперації, що особливо актуально в умовах зростаючих тенденцій до глобалізації (регіональний і глобальний аспект ЗЕД).

Поняття "зовнішньоекономічна діяльність" з'явилося в Україні з початком економічної реформи 1987 року, сутність якої полягала у поступовій відміні монополії держави на здійснення будь-яких економічних операцій, у

тому числі й зовнішньоекономічних, наданні підприємствам права безпосереднього виходу на зовнішні ринки, а також стимулюванні розвитку ЗЕД на рівні суб'єктів господарювання. Після проголошення в 1991р. незалежності України були здійснені заходи, спрямовані на суттєву лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності в країні, розширення прав підприємств і організацій у цій сфері. У цей період прийняті важливі законодавчі акти: Закони України "Про зовнішньоекономічну діяльність" (1991), "Про митну справу в Україні" (1991), "Про єдиний митний тариф" (1992), "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті" (1994), "Про операції з давальницькою сировиною" (1995), "Про режим іноземного інвестування" (1996) та ін [50].

Зовнішньоекономічна діяльність у всіх країнах спрямована на:

- ✓ сприяння вирівнюванню темпів економічного розвитку;
- ✓ порівнянність витрат виробництва на національному та світовому рівнях;
- ✓ реалізацію переваг міжнародного поділу праці, що сприяє зростанню ефективності національних економік.

Основними мотивами розвитку ЗЕД вважають:

- ✓ розширення ринку збуту своєї продукції за національні межі з метою збільшення прибутку;
- ✓ закупка необхідної сировини, комплектуючих виробів, нових технологій і обладнання;
- ✓ залучення інжинірингових та інших послуг для потреб виробництва, з урахуванням їх унікальності, вищої якості і нижчих цін порівняно з внутрішнім ринком;
- ✓ залучення іноземних інвестицій з метою модернізації виробництва, зміцнення експортного потенціалу і конкурентних позицій на світових товарних ринках;
- ✓ участь у міжнародному поділі праці, спеціалізації і кооперуванні виробництва з метою успішного розвитку своєї економіки [50].

Серед функцій ЗЕД виділяють наступні:

- організація та обслуговування міжнародного обміну природними ресурсами та результатами праці в їх матеріальній та вартісній формах;
- міжнародне призначення споживчої вартості продуктів міжнародного поділу праці;
- організація міжнародного грошового обігу.

Практичне значення ЗЕД для країн полягає в можливості одержувати валютну виручку від експорту, підвищувати технічний рівень виробництва (за рахунок імпорту, більш ефективної техніки та технологій), виробляти конкурентоспроможну продукцію.

Згідно статті 3 закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», здійснювати таку діяльність мають право фізичні та юридичні особи, об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно з законами України, структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності та інші суб'єкти господарської діяльності [51].

Відповідно до статті 4 закону України «Про ЗЕД» в нашій країні суб'єктами ЗЕД здійснюються різноманітні види діяльності. Одним із найпопулярніших та високоприбуткових різновидів зовнішньоекономічної діяльності підприємств на сьогодні можна вважати імпорتنу діяльність, котра разом із експортною діяльністю займає найбільшу частку серед усіх зовнішньоекономічних операцій учасників ринкової економіки та допомагає підприємствам у вирішенні низки важливих питань, пов'язаних із конкурентостійкістю на ринку, серед їх числа: покращення показників рентабельності та прибутковості; збільшення місткості ринку; нарощення обсягів продажу; удосконалення ознак якості товарів тощо.

Імпортна діяльність є різновидом широкого та загального поняття - зовнішньоекономічна діяльність, під якою розуміють діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської

діяльності, яка побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [46].

Імпорт товару в оптимальних обсягах сприяє економії робочого часу та зростанню продуктивності праці, зниженню виробничих витрат, більш повному задоволенню потреб населення. В основі будь-якого імпорту лежить міжнародний поділ праці, рівень розвитку продуктивних сил, наявність та використання трудових, матеріальних, природних ресурсів.

Закон України «Про Зовнішньоекономічну діяльність», визначає імпорт як купівлю (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб'єктів господарської діяльності товарів з ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, включаючи купівлю товарів, призначених для власного споживання установами та організаціями України, розташованими за її межами [51].

Всі експортно-імпортні операції розподіляють на дві групи. Перша - торгівля товарами (матеріальними продуктами), такими як взуття, посуд, меблі тощо. Оскільки переміщення таких товарів з країни до країни піддається сприйняттю зором, його часто називають "видимим експортом та імпортом". До другої групи експортно-імпортних операцій належить торгівля послугами (нематеріальними продуктами), такими як банківські, транспортні чи консалтингові послуги. Оскільки послуги не мають конкретного матеріального вираження, торговельні операції з ними називають "невидимим експортом та імпортом" [50].

Дослідженню сутності поняття "імпортна діяльність" присвячено праці багатьох науковців, які мають різні погляди щодо формування визначення імпоротної діяльності (табл.1.4.1) [52].

Таблиця 1.4.1

Теоретичні підходи до визначення поняття «Імпорт»

Автор	Визначення
В.Є. Навицький	Імпорт товарної продукції передбачає завезення на територію країни товарної маси за відповідно оформленою купівельною операцією із іншої країни для продажу і споживання продукції на теренах країни-імпортера [52].
А. Г. Савченко	Імпорт – це сукупність товарної продукції та продукції сервісного характеру, котрі країна-контрагент за попередньою домовленістю купує у країн, що виступають у ролі іноземних партнерів [53].
О. В. Шкурупій	Імпорт – це процес, що передбачає купівлю продукції товарного та нетоварного характеру, виготовлену на території держави іноземного партнера для вжитку або подальшого продажу у територіальних межах країни-імпортера [50].
К. Е. Решетняк	Імпорт - це ввезення на територію імпортуєчої країни продукції, що виготовлена або підлягає реалізації на території країни-контрагента з метою її використання чи перепродажу. Також автор вважає необхідним зараховувати до імпорту ввезення продукції з “приписних складів” та “вільних зон”, операції реімпорту та товари, що перетинають кордон з метою їх перероблення під контролем митних служб. На думку автора, до імпорту слід зараховувати також продукцію, завезену “материнськими компаніями” транснаціональних корпорацій їхнім “дочірнім компаніям” за умови, що обидві локалізовані на території різних країн [54].

Структурною одиницею ЗЕД є зовнішньоекономічна операція (ЗЕО) - комплекс дій контрагентів різних країн з підготовки, укладання і виконання торгової, інвестиційної чи іншої угоди економічного характеру [50].

Однією з таких операцій і є імпортна операція. Щодо цього поняття теж існують різні думки (табл. 1.4.2).

Таблиця 1.4.2

Теоретичні підходи до визначення поняття «Імпортна операція»

Автор	Визначення
Н. М. Тюріна	Імпортні операції є процесом купівлі та перевезення через митний кордон країни товарів іноземного походження з метою реалізації такої продукції на національному ринку або власного споживання імпортером. Обов'язковою умовою будь-якої імпоротної операції є її правове підтвердження за допомогою угоди зовнішньоторговельного характеру [55].

Продовження таблиці 1.4.2

Автор	Визначення
Е. А. Зінь	Це такий тип операцій, що характеризуються залученням суб'єктом із України із виплатою відповідної грошової компенсації продукції із необов'язковим ввезенням цієї продукції на територіальні землі країни-імпортера, а передбачаючи можливість споживання такого товару суб'єктами різного роду діяльності, що розміщені за кордоном [56].
В. В. Козик, Л. А. Панкова	Це процес залучення продукції із-за кордону із виплатою відповідної матеріальної винагороди та перетином цією продукцією кордону України з метою внутрішнього використання суб'єктом зовнішньоекономічних відносин на території країни-імпортера або подальшого перепродажу. На думку авторів, імпортна операція не може відбутись без факту перетину продукцією митного кордону країни-імпортера після проведення відповідних законодавчо-визначених процедур [48].

В результаті аналізу змісту визначень різних авторів, наведених у таблицях 1.4.1 - 1.4.2, переконуємося, що поняття “імпортна операція” є основною складовою терміну “імпортна діяльність”, проте автори часто ототожнюють ці поняття, що не є зовсім вірним твердженням.

Узагальнюючи погляди різних авторів на сутність поняття “імпортна діяльність” підприємства можна дійти висновку, що імпортна діяльність підприємства – це низка взаємопов'язаних операцій, що передбачають купівлю товарів чи послуг суб'єктом підприємницької діяльності певної країни у контрагента із-за кордону з обов'язковим переміщенням продукції через митний кордон з метою надання у володіння цієї продукції суб'єкта країни-імпортера. Термін “імпортна операція” передбачає сукупність взаємопов'язаних дій, що здійснює суб'єкт однієї країни шляхом одноразової купівлі продукції у резидента іншої країни для подальшого використання або реалізації з метою отримання прибутків та є основним складовим елементом імпортної діяльності [53].

Розглянувши класифікаційні ознаки різновидів імпортової діяльності, можемо виділити таку класифікацію [53]:

Таблиця 1.4.3

Типологія різновидів імпортової діяльності підприємства

Класифікаційна ознака	Характеристика
1	2
<p>За кількістю посередників, що беруть участь у процесі поставки товарів: прямих і непрямих.</p>	<p>Прямий імпорт відбувається шляхом передавання товарів, робіт чи послуг у безпосереднє використання споживачу, на відміну від нього, непрямий передбачає наявність одного або більше посередників, що беруть участь у процесі реалізації продукції.</p>
<p>За цільовим призначенням: одноцільова та багатоцільова.</p>	<p>Одноцільова імпортова діяльність допомагає в досягненні однієї конкретно поставленої цілі, наприклад, реалізації товарів, що не виготовляються на території країни імпортера. Багатоцільовий імпорт має на меті забезпечити виконання кількох цілей: підвищення рентабельності та збільшення обсягів продажу, підвищення конкурентоспроможності підприємства та залучення нових покупців, розширення номенклатурної бази товарів тощо.</p>
<p>За об'єктом імпортованого продукту</p>	<p>Імпорт товарів, послуг, робіт, капіталу, трудових ресурсів, інтелекту, інвестицій тощо.</p>
<p>За витратністю поставки: безвитратна, частково витратна, повністю витратна імпортова діяльність.</p>	<p>Безвитратна - умова поставки, що передбачає витрати на поставку лише продавця (витрати на поставку входять до первинної ціни продукції, а також відповідальність за збереження цілісності товару під час поставки перекладається повністю на партнера-продавця із-за кордону), частково витратна - умови, що передбачають витрати продавця і споживача продукції, повністю витратна імпортова діяльність - витрати на поставку та відповідальність за продукцію переносяться на імпортера.</p>
<p>За прибутковістю імпортової діяльності: основна, другорядна. Цю класифікацію застосовують до підприємств, що імпортують понад одне найменування продукції.</p>	<p>Основна - найбільша частина прибутків, другорядна - незначні прибутки порівняно з іншими продуктами, що імпортує підприємство.</p>

Продовження таблиці 1.4.3

1	2
За регулярністю: нерегулярний та регулярний.	Нерегулярний - імпорتنі операції на підприємстві проводяться через нерегулярні проміжки часу. Регулярний - характеризується відносно стабільними часовими проміжками між імпортними операціями.
За масштабністю: імпорт невеликих партій товару та великих партій товару.	Імпорт невеликих партій товару - партії товару, що за своєю сукупною вартістю та кількістю не підлягають сплаті мита: імпорт взірців товару тощо. І порт великих партій товару.
За асортиментом	Одного найменування продукції та широкої низки найменувань.
За характером попиту на товари	Сезонного попиту, домашнього використання тощо.
За кінцевою метою імпорту	Кінцевого використання в країні імпортера; імпорт з метою продажу в інші країни; імпорт з метою реімпорту. Реімпорт передбачає подальше повернення раніше ввезених товарів у країну, яка була експортером продукції.
За передовою характеристикою	Імпорт, орієнтований на якісні характеристики товару; імпорт, орієнтований на кількості продажів тощо.
За кількістю імпорتنих операцій	Одноразовий (складається з однієї імпоротної операції, тобто імпорт є одноразовим) та багаторазовий (постійний імпорт: підприємство здійснює багато імпорتنих операцій).

Таким чином, враховуючи наукові підходи вищезазначених науковців та визначення нормативних документів, можна дійти висновку, що “імпортна діяльність” підприємства – це низка взаємопов’язаних операцій, які передбачають купівлю товарів чи послуг суб’єктом підприємницької діяльності певної країни у контрагента із-за кордону з обов’язковим переміщенням продукції через митний кордон з метою надання у володіння цієї продукції суб’єкта країни-імпортера. Щодо терміну “імпортна операція”, то під ним можна розуміти сукупність взаємопов’язаних дій, що здійснює суб’єкт однієї країни шляхом одноразової купівлі продукції у резидента іншої країни для подальшого використання або реалізації з метою отримання прибутків та є основним складовим елементом імпоротної діяльності.

Можна також зробити висновок, що імпортна діяльність входить в структуру зовнішньоекономічної діяльності як підприємства так і країни в цілому. Для країни важливість здійснення ЗЕД полягає в можливості одержувати валютну виручку від експорту, підвищувати технічний рівень виробництва (за рахунок імпорту), виробляти конкурентоспроможну продукцію, сприяє розвитку перспективних напрямів експортного потенціалу. Саме за рахунок зовнішньоекономічної діяльності країни вирішують проблему нестачі енергоносіїв, новітніх машин та устаткування, технологій, деяких товарів народного споживання тощо. Ми також виявили, що кожна країна самостійно формує власну систему та структуру державного управління ЗЕД. В Україні чим займаються спеціальні органи управління, де Верховна Рада України – є вищим органом.

Ми також проаналізували типологію різновидів імпоротної діяльності і виявили, що немає чіткої класифікації видів імпоротної діяльності, що спричинене різноманітністю її форм та способів здійснення, тому у роботі наведено найбільш загальну та стислу класифікацію, в результаті аналізу наукової літератури.

РОЗДІЛ 2

ТОВАРОЗНАВЧА ОЦІНКА ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ ОПОЛІСКУВАЧІВ ДЛЯ БІЛИЗНИ

2.1. Організація, об'єкт і методи дослідження

Дана випускна кваліфікаційна робота виконана за матеріалами ТОВ «Надія» - мережа супермаркетів та кафе-барів. Однією з видів діяльності підприємства є імпорту та реалізація у своїх мережах продовольчих та непродовольчих товарів, зокрема ополіскувачів для білизни.

Як і зазначалося раніше, робота присвячена дослідженню показників якості та безпечності імпортованих ополіскувачів для білизни роботи, а об'єктом є безпосередньо ополіскувачі для білизни.

Державний стандарт України визначає ополіскувачі як синтетичний мийний засіб комплексної дії, що забезпечує мийну дію одночасно з виконанням інших функцій (вибілювання, пом'якшення тканини, зняття електростатичних зарядів тощо) [33].

В даному розділі буде деталізовано інформацію про склад та природу об'єкта даної роботи.

Для досліджень було обрано 5 зразків ополіскувачів для білизни:

Зразок №1 - Savex, країна-виробник – Болгарія;

Зразок №2 – Ecomix, країна-виробник – Україна;

Зразок №3 – Lenor, країна-виробник – Польща;

Зразок №4 – Silan, країна-виробник – Австрія;

Зразок №5 – ТМ Snow, країна-виробник – Румунія.

Дослідження зразків проводили використовуючи теоретичні (відповідно до 1 розділу роботи) та експериментальні (інструментальні, розрахункові та аналітичні) методи дослідження.

Відповідно до поставленої мети, під час підготовки випускної кваліфікаційної роботи було проведено оцінку маркування, органолептичну, фізико-хімічну та мікробіологічну оцінку якості зразків ополіскувачів, а також

розраховано оцінку конкурентоспроможності вибраних зразків та зроблено прогнозування якості якості ополіскувачів за допомогою будиночку якості.

Методологію проведення дослідження представлено на рис. 2.1.1.

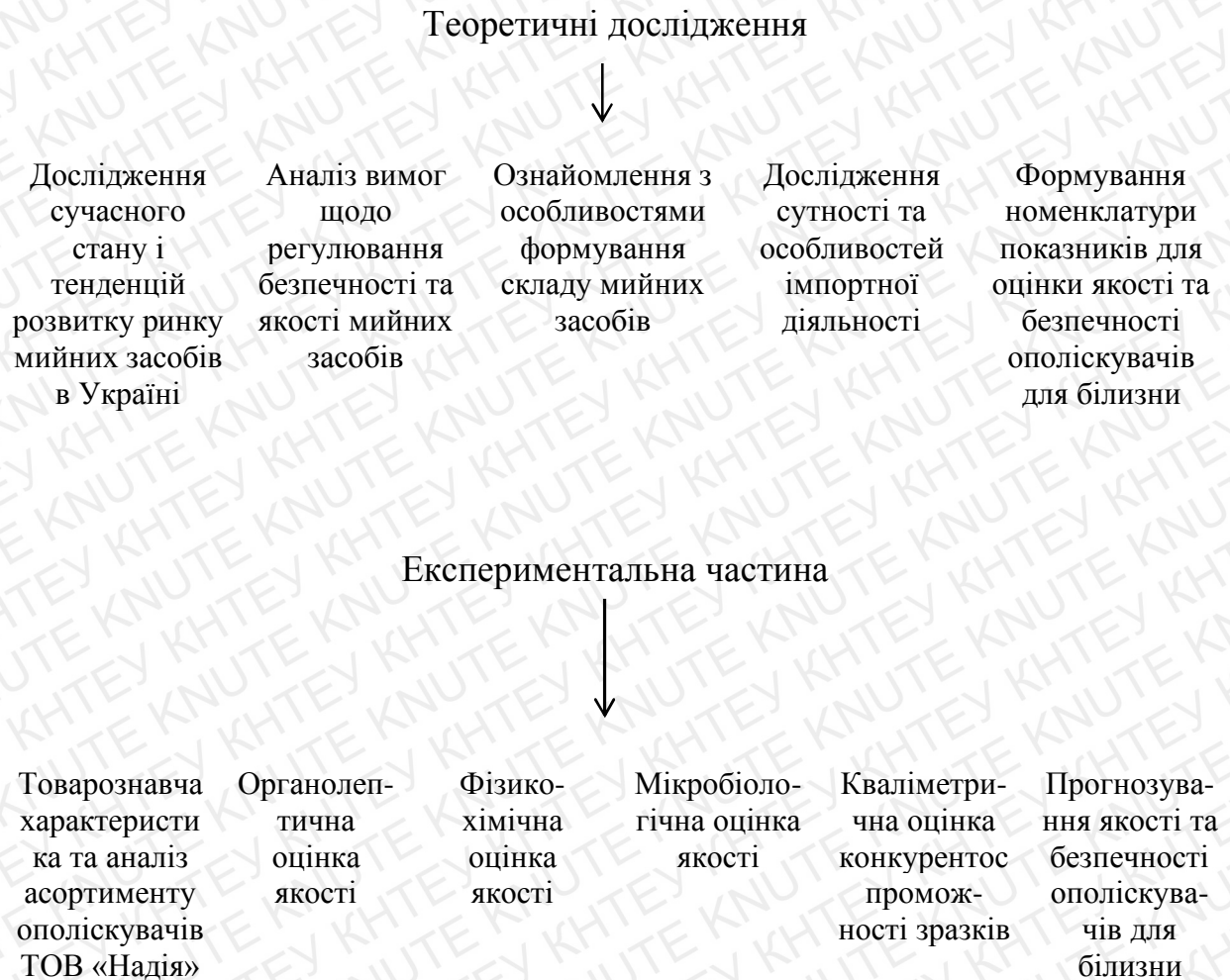

Рис. 2.1.1. Типологія дослідження зразків ополіскувачів

Теоретичні дослідження, що представлені в 1 розділі ВКР, передбачали аналіз різноманітних літературних джерел, використовуючи аналітичні методи аналізу.

Експериментальна частина ВКР має на меті проведення різноманітних досліджень та співставлення результатів із вимогами, які і було проаналізовано в теоретичній частині ВКР. При цьому використовували такі

методи досліджень: аналітичні, органолептичні, фізико-хімічні, мікробіологічні та розрахункові (табл.2.1.1) [18, 21-33, 57-63].

Таблиця 2.1.1

Перелік методів досліджень, використаних при написанні ВКР

Метод дослідження	Показники
Аналітичний: Маркування	Відповідно до переліку в ТР мийних засобів
Органолептичні	Зовнішній вигляд, колір, запах, консистенція
Фізичні	<ul style="list-style-type: none"> ▪ визначення густини ополіскувачів; ▪ визначення пінистості; ▪ визначення кінематичної в'язкості зразків ополіскувачів; ▪ визначення поверхневого натягу ополіскувачів; ▪ визначення змочувальної здатності ПАР.
Хімічні	<ul style="list-style-type: none"> ▪ якісного виду поверхнево-активних речовин; ▪ визначення вмісту сухого залишку ПАР; ▪ визначення вмісту активної миючої речовини; ▪ визначення рН розчину ПАР;
Мікробіологічні	<ul style="list-style-type: none"> ▪ кі-ть МАФАМ; ▪ плісеневі гриби та дріжджі; ▪ БГКП;
Розрахункові	<ul style="list-style-type: none"> ▪ кваліметрична оцінка конкурентоспроможності; ▪ прогнозування якості та безпечності.

Відповідність маркування перевіряли шляхом зіставлення даних згідно з чинними вимогами, що зазначені у ТР Мийних засобів [18].

Органолептичні методи дослідження - це методи, за допомогою яких визначають значення показників якості товару на основі аналізу сприйняття органів чуття (зору, нюху, дотику, смаку, слуху).

Фізико-хімічні методи - методи визначення значень показників якості товару за допомогою спеціальної апаратури, реактивів, посуду та іншого допоміжного приладдя.

У даній ВКР фізико-хімічна оцінка якості зразків ополіскувачів включала дослідження:

- ✓ якісного виду поверхнево-активних речовин;
- ✓ визначення вмісту сухого залишку ПАР;
- ✓ визначення вмісту активної миючої речовини;

- ✓ визначення рН розчину ПАР;
- ✓ визначення густини ополіскувачів;
- ✓ визначення пінистості;
- ✓ визначення кінематичної в'язкості зразків ополіскувачів;
- ✓ визначення поверхневого натягу ополіскувачів;
- ✓ визначення змочувальної здатності ПАР.

Розглянемо детальніше методологію досліджень.

1. Для визначення виду поверхнево-активних речовин присутніх в ополіскувачах, ми вносили в колбу по 5 мл зразка ополіскувача, додавали кілька крапель індикатора метилового червоного та з бюретки додавали розчин розведеної 1:3 соляної кислоти до зміни забарвлення розчину. В іншу колбу відбирали 5 мл досліджуваного зразка і додавали стільки ж кислоти, скільки пішло у першу колбу, перемішували та додавали 5 мл розчину реактиву-роданатокобальтату амонію [57, 58].

2. Для визначення сухого залишку в бюкс поміщали наважку зразка ополіскувача – 10г та висушували в сушильній шафі при температурі 85-90 °С до постійної маси. Вміст сухого залишку визначали згідно [58, 59].

3. Для визначення активної миючої речовини 1 г зразка ополіскувача переносили у колбу 250 мл, додавали 20 мл спирту і кип'ятили суміш із зворотним холодильником протягом 30 хв. Після відстоювання рідини, розчин фільтрували. Залишок у першій колбі обробили спиртом у кількості 10 мл ще два рази. Потім фільтрат перенесли у доведену до постійної маси колбу і спирт відганяли, колбу висушували до постійної маси при температурі 80-90 °С [31, 58].

4. Для визначення рН розчинів ПАР готували 100 мл 1 %-вого розчину ПАР. Для цього спочатку в стакані розчиняли наважку ПАР у 50 мл теплої дистильованої води, потім цей розчин переносили в мірну колбу на 100 мл, об'єм розчину довели до мітки і ретельно перемішали. З одержаного розчину відібрали проби і визначали рН розчину за допомогою потенціометра [58, 60].

5. Густина зразків ополіскувачів визначали за допомогою аерометра. Для цього циліндр наповнювали зразком ополіскувача, у термостаті

досліджуваний зразок доводили до температури 20°C та занурювали туди аерометр, за допомогою шкали аерометра визначали густину ополіскувачів [61].

6. В'язкість вимірювали скляним капілярним віскозиметром часу витікання певного об'єму випробуваного зразка під впливом сили тяжіння [32]. Віскозиметр наповнювали досліджуваним зразком вище мітки та рахували час, за який рідина витікала з нього. Задля зменшення похибки дослід робили кілька разів та визначали середнє арифметичне значення.

7. Пінистість зразків ополіскувачів визначали за спрощеною схемою відповідно до методичних вказівок [62]. Для цього наважку ополіскувача 0,5 г поміщали в скляний циліндр і розчиняли в 100 мл теплої водопровідної води. Циліндр закривали і протягом 1 хв робили 180 струшувань. Після цього визначали висоту піни [62].

8. Поверхневий натяг визначали кількістю крапель рідини, що витікає із сталагмометра при температурі 20°C. Сталагмометр закріплювали у штативі у вертикальному положенні і всмоктували 0,5 %-ий розчин ПАР вище верхньої мітки. Поки зразок капав, рахували кількість крапель від верхньої до нижньої поділки [58].

9. Змочувальну здатність зразків ополіскувачів визначали часом занурення на дно склянки вовняного полотна у вигляді кільця. Для цього використовували 0,5 %-ий розчин зразків та скляний стакан [58].

Враховуючи, що якість товару – це сукупність його властивостей і характеристик, які додають йому здатність задовольняти обумовлені або передбачувані потреби покупця, в роботі розраховували комплексний показник якості (КПЯ). КПЯ дозволяє охарактеризувати якість об'єкта в цілому або цілу групу його властивостей. Для забезпечення об'єктивності та оперативності оцінки якості формалізували критерії якості, тобто представили їх у вигляді масиву цифрових даних згідно методу кваліметричної оцінки, який дозволяє отримати показник якості товару у вигляді цифрової величини [63].

Показник якості товару переводили у безрозмірний вигляд, застосовуючи формули 2.1-2.3:

$$P_i = \frac{P_i - P_{i(\text{бр})}}{P_{i(\text{ет})} P_{i(\text{бр})}} \quad (2.1)$$

$$P_i = \frac{P_{i(\text{бр})} - P_{i(\text{ет})}}{P_{i(\text{бр})} P_i} \quad (2.2)$$

P_i – і-й показник якості у безрозмірному вигляді (відносний показник);

p_i – і-й показник якості в натуральному вигляді (абсолютний показник);

$P_{i(\text{бр})}$ – бракувальне значення і-го показника;

$P_{i(\text{ет})}$ – еталонне значення і-го показника.

Формула 2.2 використовується для негативних показників якості, збільшення яких характеризує зниження якості.

Інтегральний показник якості розраховували за формулою 2.3:

$$= \sum ? \quad (2.3)$$

де – коефіцієнт вагомості і-го показника;

P_i – відносний показник якості.

Отже, задля досягнення поставленої мети даної ВКР, було обрано 5 зразків ополіскувачів для білизни та проведено оцінку їх маркування, органолептичну, фізико-хімічну оцінку якості обраних зразків. Також додатково ми оцінили конкурентоспроможність обраних зразків та спрогнозували кращу якість ополіскувачів за допомогою побудови будиночку якості.

2.2. Товарознавча характеристика та аналіз асортименту ополіскувачів для білизни, що реалізуються у ТОВ «Надія»

У нормативній літературі, зокрема ДСТУ 3126-95 «Засоби мийні синтетичні. Терміни та визначення» немає чітко сформованого поняття ополіскувач для білизни, проте є поняття синтетичний мийний засіб комплексної дії, який найбільше відповідає функції ополіскувача: СМЗ комплексної дії - це синтетичний мийний засіб комплексної дії, що забезпечує мийну дію одночасно з виконанням інших функцій [33].

Відповідно серед основних функцій ополіскувачів виділяють:

- ✓ пом'якшення білизни;
- ✓ надання приємного запаху;
- ✓ поліпшення процесу прасування, зменшення зминання при пранні;
- ✓ збереження кольору та форми виробу, захист від плям;
- ✓ збільшення гігроскопічності (водовідштовхування) тканини.

Отже, не зважаючи на широкий асортимент засобів для прання, знайти конкретну назву ополіскувач для білизни, яка використовується в маркетингу, не вдалося. Звернувшись до навчальної літератури, проаналізували, що засоби для прання поділяються на мила та синтетичні мийні засоби, а також допоміжні мийні засоби. Байдакова Л.І. визначає місце та роль засобів для прання текстильних виробів серед усієї сукупності мийних засобів (рис. 2.2.1) [64].

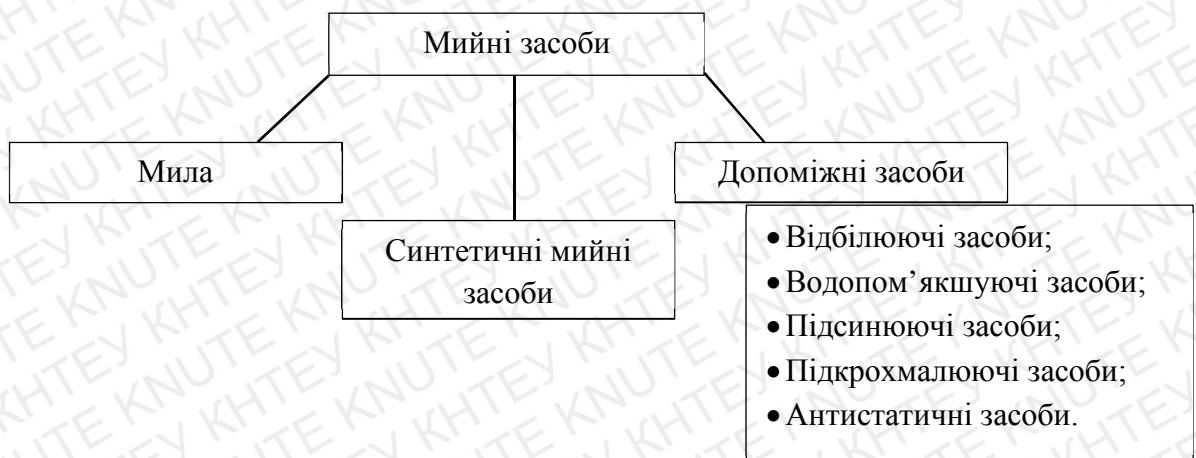

Рис. 2.2.1. Класифікація мийних засобів

Згідно вищенаведеного рисунку, ополіскувачі слід відносити не до СМЗ, а до групи мийних засобів, зокрема – допоміжні засоби для прання. Порівнявши нормативну та навчальну літературу, спостерігаємо невідповідність у класифікації мийних засобів.

Якщо брати за основу наукову літературу, спостерігаємо, що допоміжні засоби теж поділяються на: відбілюючі, водопом'якшуючі, підсинюючі, підкромалюючі та антистатичні засоби. Серед цього переліку, ми можемо віднести ополіскувачі для білизни як до групи водопом'якшувальних засобів, так і до антистатиків.

Байдакова Л.І. дає таке визначення водопом'якшувальним засобам – це сполуки, здатні зв'язувати іони кальцію, магнію і заліза і цим понижувати жорсткість води. При пранні у м'якій воді мийні засоби мають вищу миючу здатність, а вироби краще зберігають міцність, м'якість, яскравість кольору. Водопом'якшувачами є карбонати натрію (кальцинована сода, бікарбонат), силікати натрію, тринатрійфосфат і динатрійфосфат, поліфосфати [64].

Розглянемо, яке визначення автор дає антистатикам: антистатиками – це засоби для зменшення електризації тканин з хімічних волокон. Вони мають поверхнево-активні речовини, які створюють на тканині тонку плівку, здатну утримувати вологу. Така плівка знижує електричний опір тканини – і електризація зменшується або зовсім зникає [64].

Проаналізувавши вищенаведені визначення, бачимо, що дійсно, ополіскувачам притаманні функції і водопом'якшувачів, і антистатиків, проте віднести ополіскувачі для білизни до однієї з цих груп МЗ не можна, оскільки вони виконують більший комплекс функцій та спрямовані на комплексну дію, в той час як, водопом'якшувачі та антистатиками мають по одній функції – пом'якшувати воду та знімати статичний ефект відповідно.

Таким чином, згідно навчальної літератури, ополіскувач для білизни – це допоміжний засіб для прання комплексної дії.

Для пошуку більш чіткої класифікації, звернемося до закордонних нормативних джерел. Регламент (ЄС) N 648/2004 Європейського Парламенту

та Ради "Про миючі засоби" визначає миючий засіб як будь-яку речовину або препарат, які містять мило та/або інші поверхнево-активні речовини, призначені для прання або процесів миття. І чітко визначає приналежність ополіскувачів до 2 двох груп, на відміну від українського ТР мийних засобів, в якому даної інформації не зазначено [18, 26]:

- Допоміжні миючі препарати для замочування, полоскання одягу;
- Пом'якшувач тканин та білизни, що доповнює прання.

І знову ж таки, стикаємося з неоднозначністю класифікаційної приналежності, оскільки ополіскувачі можемо віднести і до першої групи, як і пропонує навчальна література, так і до другої - пом'якшувач тканин та білизни.

Оскільки об'єктом досліджень є не лише вітчизняні ополіскувачі, але й імпортовані, доцільним було розглянути і місце даного мийного засобу у державному класифікаторі товарів зовнішньоекономічної діяльності. В результаті, було виявлено, що в УКТЗЕД ополіскувачі віднесені до загальної групи – «Поверхнево-активні речовини, засоби для прання, миття та чищення – Мийні засоби та засоби для чищення, розфасовані для роздрібною торгівлі» під кодом 3402 20 90 00 [16, 65].

В той же час Технічний регламент Митного союзу «О безопасности синтетических моющих средств и товаров бытовой химии» класифікує дані товари на 2 групи [28]:

1. СМЗ;
2. Товари побутової хімії.

Серед товарів групи – побутової хімії виділяють 9 підгруп, серед яких допоміжні мийні засоби, до яких належить і кондиціонери для білизни.

Кондиціонер-ополіскувач для білизни - один з найбільш поширених МЗ, що займає друге місце за популярністю після прального порошку, і дозволяє зробити прання більш ефективним та дбайливим, а також робить речі більш м'якими. Крім того, завдяки використанню кондиціонерів, речі захищаються

від накопичення на них статичної електрики, зберігають свій колір і набувають приємний аромат [44].

Застосовують ополіскувачі як при ручному так і при машинному пранні. В першому випадку його додають у води при останньому полосканні і залишають одяг на декілька хвилин. При машинному пранні його додають відразу або під час відповідного процесу у певне відділені пральної машини і тоді все робить техніка.

Засоби для прання класифікують також і за багатьма іншими ознаками: матеріал виробу, який перуть; склад; спосіб застосування; агрегатний стан; призначення тощо.

Добір складу синтетичного мийного засобу (основної мийної речовини і корисних добавок) дозволяє виробляти мийні препарати різноманітного призначення.

Якщо розглянемо класифікацію за призначенням, то виділяють такі групи засобів для прання: для замочування і прання; для прання сильно забруднених виробів; для прання та дезинфекції; для прання та надання антистатичних властивостей; для прання і відбілювання (рис. 2.2.2) [64].

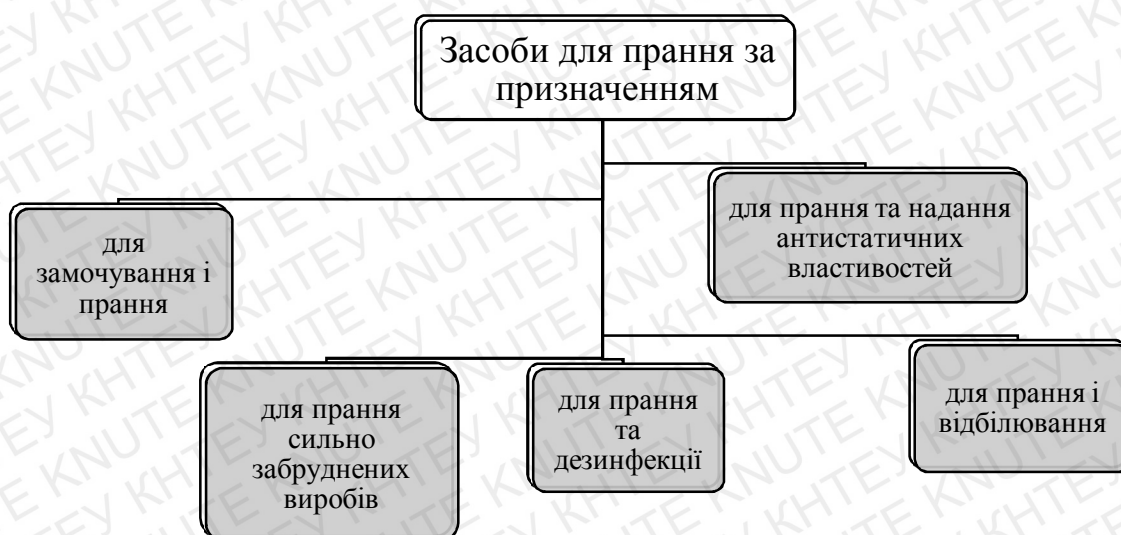

Рис. 2.2.2. Класифікація засобів для прання за призначенням

Залежно від їх класифікаційної приналежності варіюється і склад засобу для прання. Наприклад, засоби для прання виробів з бавовняних і лляних тканин містять до 25% ПАР, до 20% лужних електролітів, до 35% лужних поліфосфатів, алкілоаміди, іноді відбілювачі. Число рН мийних розчинів від 10 до 11,5. На противагу, засоби для прання виробів з вовняних, шовкових і синтетичних тканин не містять перборат натрію і створюють більш м'яке середовище (рН 8 – 9,5) [64].

Асортимент ополіскувачів для білизни достатньо широкий. Вони відрізняються між собою за агрегатним станом, призначенням, вмістом ароматизуючих речовин.

За агрегатним станом ополіскувач-кондиціонер для білизни може бути:

1. Рідина, що розбавляється водою;
2. Листовий кондиціонер, що додається в пральну машину в опції «Сушіння»;
3. Кристали або гранули – більш концентрований водорозчинний продукт.

У ТОВ «Надія» представлено ополіскувачі рідкої консистенції, які і користуються найбільшою популярністю.

Щодо складу ополіскувача, у ТОВ «Надія» представлено асортимент ополіскувачів для:

- ополіскування дорослого одягу;
- ополіскування дитячого одягу;
- людей з чутливою шкірою;

Відповідно до призначення у магазині реалізуються ополіскувачі:

- Для вовняних і напіввовняних виробів;
- Для делікатних тканин;
- Для ополіскування кольорових тканин;
- Для ополіскування чорних тканин;
- Для ополіскування делікатних тканин;
- Універсальні.

За наявністю ароматизуючих речовин можна знайти ополіскувачі:

- Що надають запах одягу;
- Без запаху.

Асортименту ополіскувачів для білизни, який представлено в магазині «Надія», не характеризується значною шириною та глибиною, це зумовлено тим, що це не спеціалізована мережа магазинів. Тому ополіскувачі для білизни є лише товарною одиницею в розрізі інших товарів побутової хімії і доповнює асортимент магазину. В магазині «Надія» представлені такі ТМ ополіскувачів для білизни: Lenor, Savex, Ecomix, Booster, Snow, Silan, Frosch, Yplon. Асортимент даних торгових марок сформований різними критеріями, переважно всі вони різняться такими параметрами – запах, призначення, склад, концентрований/неконцентрований, місткість.

Отже, в процесі дослідження поняття терміну «ополіскувач для білизни», ми зіткнулися з проблемою класифікаційної приналежності та наукового визначення. Навчальна література відносить ополіскувачі за природою мийної речовини до мийних засобів, а відповідно до призначення – до допоміжних речовин – під назвою водопом'якшувачі. Хоча серед важливих функцій ополіскувачів виділяють не тільки пом'якшення води і тканини, а також і надання антистатичних властивостей, запаху, забезпечення кондиціонуючого ефекту тощо, як було відмічено раніше. Нормативні джерела не мають чіткої класифікації для ополіскувачів, а теж пропонуються 2 групи – допоміжні засоби та пом'якшувачі.

Таким чином, враховуючи дані наукової літератури, вітчизняних та закордонних нормативних джерел, вважаю більш доцільно виділити ополіскувачі для білизни до окремої групи – Допоміжні засоби для прання комплексної дії.

2.3. Формування номенклатури показників для оцінки якості та безпечності ополіскувачів для білизни

AS/NZS ISO 8402:1994 Quality management and quality assurance—Vocabulary визначає якість як сукупність характеристик об'єкта, що відносяться до його здатності задовольняти встановлені і передбачувані потреби. Вимога якості - вираження певних потреб або їх переведення в набір кількісно або якісно встановлених вимог до характеристик об'єкта, щоб дати можливість їх реалізації і перевірки [66].

Якість синтетичних мийних засобів оцінюють за органолептичними і лабораторними показниками.

Крім показника якості СМЗ не менш важливим є безпечність даного виду продукції, з огляду на її склад. Відповідно до Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції», безпечна нехарчова продукція (далі - продукція) - будь-яка продукція, яка за звичайних або обґрунтовано передбачуваних умов використання (у тому числі щодо строку служби та за необхідності введення в експлуатацію вимог стосовно встановлення і технічного обслуговування) не становить жодного ризику чи становить лише мінімальні ризики, зумовлені використанням такої продукції, які вважаються прийнятними і не створюють загрози суспільним інтересам [67].

Формування номенклатури показників для оцінки якості та безпечності ополіскувачів для білизни, виявилось нелегким процесом, оскільки в Україні немає державного стандарту, який визначає вимоги до якості та безпечності даного виду продукції, а всі ополіскувачі виготовляються за технічними умовами.

Оскільки актуальним на даний час є Технічний регламент Мийних засобів (як для вітчизняної так і імпортової продукції), виробники дотримуються основних вимог, що зазначені у ньому, проте Технічний регламент не висуває таких обширених вимог до якості мийних засобів як ДСТУ, які зараз не мають обов'язкової дії.

У Технічному регламенті зазначено вимоги до:

- Маркування;
- Обмеження вмісту фосфатів;
- Рівня біологічного розкладу ПАР.

Відповідно до ТР, ми можемо перевірити маркування ополіскувача, проте це лише один із показників якості мийного засобу, дослідивши лише його ми не можемо зробити висновок ні про якість, ні про безпеку продукту. У зв'язку з цим, було здійснено аналіз інших нормативних джерел та державних стандартів щодо якості, які висуваються допоміжних засобів для прання, товарів для прання та товарів побутової хімії.

Якість та безпечність ополіскувачів для білизни, як і переважну більшість товарів, визначають органолептичні та фізико-хімічні показники. ГОСТ 4.381-85 «Система показателей качества продукции. Средства моющие синтетические. Номенклатура показателей» визначає перелік показників щодо якості та безпечності СМЗ, в тому числі ополіскувачів для білизни (табл. 2.3.1) [29].

Таблиця 2.3.1

Номенклатура показників для оцінки якості ополіскувачів

Органолептичні	Фізико-хімічні	Нормативний документ
Зовнішній вигляд	pH	ГОСТ 4.381-85 «Система показателей качества продукции. Средства моющие синтетические. Номенклатура показателей»
Колір	Пінистість	
Запах		

Відповідно до зовнішнього вигляду ополіскувачі для білизни повинні бути рідкої консистенції, з характерним для даного виду продукції кольором та запахом [30].

ГОСТ Р 51696-2000 «Товары бытовой химии. Общие технические требования» та ГОСТ Р 52488-2005 «Средства для стирки. Общие технические требования» визначають вимоги до фізико-хімічних показників ополіскувачів для білизни (табл. 2.3.2) [31,32].

Таблиця 2.3.2

Перелік основних показників якості рідких СМЗ

Основні показники якості рідких СМЗ	Норма	Стандарт
Показник концентрації водневих іонів для засобів, що контактують зі шкірою рук, од. рН	4,0 - 11,5	ГОСТ Р 51969-2000
Піноздатність, висота піни, мм, не більше	180	ГОСТ Р 52488-2005
Масова частка ПАР, %	-	Відповідно до складу
Колір	Притаманний даному виду СМЗ	СТБ 1669-2006

Показник рН, або водневий показник, - величина, що показує міру активності іонів водню (H^+) в розчині, тобто ступінь кислотності або лужності цього розчину. Основна характеристика будь-якого миючого засобу це лужність. Від неї залежить ефективність дії миючого засобу: чим більш лужну реакцію має МЗ, тим краще вони видаляють забруднення. Для рідких МЗ характерна величина рН в діапазоні 6–9. Переважно у катіонних ПАР рівень рН є низьким 3,65 – 4,1, тобто кислим, що може чинити негативний вплив на шкіру людини. Показник рН неіоногенних та амфотерних ПАР є дещо вищим [62].

Піна є дисперсною системою, в якій бульбашки повітря розділені тонкою плівкою рідини. Утворення піни пов'язане з великим збільшенням поверхні, і можливе тоді, коли поверхневий натяг малий, висока в'язкість плівок тощо. В піні між бульбашками повітря може розміщуватися бруд, який завдяки піні виноситься на її поверхню. Піноутворювальна здатність характеризується об'ємом або висотою стовпа піни, отриманої в визначених умовах, а також піностійкістю [37].

Оскільки основним завданням ополіскувачів не є прання тканин, то об'єм піни повинен бути значно меншим, ніж в пральних порошках. Стандартом встановлюється, що висота піни не повинна перевищувати 180

мм, відповідно до вимог ГОСТ Р 52488-2005 «Средства для стирки. Общие техническое требование» [32].

Незважаючи на свою важливість, показники, що нормуються у стандартах, не дають змоги повністю оцінити якість ополіскувачів. Крім перерахованих вище показників якості, зважаючи на склад ополіскувача, вважаємо, що існують і інші показники, які вкрай важливі при оцінці якості ополіскувачів.

Серед них виділяють оптимальний склад ополіскувачів для білизни. Для оцінки безпечності засобу теж важливо дослідження якісного та кількісного вмісту ПАР, оскільки для навколишнього середовища та організму людини (враховуючи контакт з поверхнею тіла людини одягу, який попередньо був оброблений ополіскувачами) ці речовини є потенційно небезпечними. До складу ополіскувачів для білизни входять катіонні ПАР, які при дисоціації у воді утворюють позитивно заряджені поверхнево-активні іони (катіони). З огляду на іонний характер вони дуже гідрофільні. Саме за рахунок катіонних ПАР ополіскувачі володіють пом'якшувальним та антистатичним ефектом, полегшують процес прасування, зменшують зношування виробів тощо. Вміст їх в ополіскувачах коливається від 5 до 15% (що повинно зазначатися на маркуванні), все інше становлять різноманітні домішки та вода. Дана інформація повинна бути зазначена на маркуванні ополіскувачів, тому дослідження кількості сухого залишку та активної миючої речовини може свідчити і про фальсифікацію продукції.

Густина та в'язкість СМЗ обумовлені вмістом різних компонентів. Для в'язкості дуже важливі присутність загущувачів. Густина обумовлена вмістом води й різних компонентів [62].

В'язкість говорить про витрати ополіскувача на полоскання. Чим менша в'язкість, тим витрати ополіскувача будуть більшими.

Поверхневий натяг розчинів ПАР впливає на швидкість і повноту видалення забруднень із тканини, переведення їх у розчин, тобто на

відмивання поверхні. Чим нижчий поверхневий натяг, тим вищою повинна бути мийна здатність [62].

Явище змочування має місце на межі зіткнення трьох фаз, одна з яких являється твердим тілом, а дві інші – рідинами або рідиною і газом. Змочування полягає в тому, що крапля рідини, розміщена на поверхні твердого тіла, розпливається по ній [58]. Змочувальну здатність ополіскувачів порівнюють зі змочувальною здатністю води, яка становить більше, ніж 3 год.

Також зважаючи на природу мийного засобу, призначення, спосіб використання, а також контакт одягу із тілом людини, було також вирішено провести мікробіологічні дослідження.

В результаті аналізу вищенаведених нормативних джерел та додаткової літератури, для оцінювання якості зразків ополіскувачів для білизни було обрано такі:

1. Оцінка маркування.
2. Органолептична оцінка: зовнішній вигляд, колір, запах.
3. Фізико-хімічна оцінка.
4. Мікробіологічне дослідження.

2.4. Оцінка якості та безпечності ополіскувачів для білизни, що реалізуються у ТОВ «Надія»

Відповідно до поставленої мети, під час написання випускної кваліфікаційної роботи було проведено оцінку маркування, органолептичну, фізико-хімічну та мікробіологічну оцінку якості та безпечності 5 зразків ополіскувачів для білизни згідно інформації в підрозділі 2.1.

Всі дослідження проводилися на базі університету КНУТД та КНТЕУ.

При органолептичній оцінці досліджували:

- зовнішній вигляд;
- колір;
- запах;
- консистенцію.

Результати органолептичної оцінки представлені в таблиці 2.4.1.

Таблиця 2.4.1

Органолептична оцінка зразків ополіскувачів

Назва	Зразок				
	1	2	3	4	5
Зовнішній вигляд					
Колір	Ніжно бузковий	Ніжно салатковий	Білий	Білий	Яскраво рожевий
Запах	Приємний запах парфумів	Приємний квітковий	Виразний запах парфумів	Приємний квітково-фруктовий	Яскраво виражений квітковий
Консистенція	Рідка, однорідна	Однорідна, значно густіша	Рідка, однорідна	Рідка, однорідна	Рідка, однорідна

Отже, за органолептичними показниками даних зразків можемо зробити висновок, що за зовнішнім виглядом дані зразки відповідають вимогам СТБ 1669-2006 «Средства моющие синтетические. Общие технические условия», щодо даного виду продукції та не викликають сумнівів [30]. Єдиним зауваженням є те, що у зразка №2 Ecomix консистенція є значно густішою, ніж в інших зразків, повільно стікає зі стінок, що може бути ознакою застосування великої кількості загусника невідомої природи, який на маркуванні не вказується. Було припущення, що виробник міг додавати крохмаль, проте провівши якісну реакцію з йодом крохмаль виявлено не було (рис. 2.4.1). Зразок №5 Snow характеризується різким запахом.

Рис. 2.4.1. Якісна реакція на наявність крохмалю

Наступним етапом нашої оцінки якості було дослідження маркування обраних зразків, яке проводили відповідно до ГСТУ 3-050-2004 «Продукція хімічна (товари побутової хімії). Маркування» та Технічного регламенту мийних засобів, вимоги до яких зазначені у підрозділі 1.2 даної випускної кваліфікаційної роботи (табл. 2.4.2) [18, 22].

Таблиця 2.4.2

Дослідження маркування зразків ополіскувачів

Вимоги	Зразок				
	1	2	3	4	5
Назву товару	Вказано	Вказано	Вказано	Вказано	Вказано
Назву країни-виробника	Болгарія	Україна	Польща	Австрія	Румунія
Назву фірми-виробника	ТОВ «Фікосота»	ТОВ «ЛЮКСУС-С»	Procter&Gamble	«Хенкель Оперейшенз ЦСЕ»	ТМ "Snow"
Адреси, електронна пошта та номери телефону, за якими можна одержати технічний опис інгредієнтів	Наявні адреса, номер телефону та веб-сайт	Наявні адреса та телефон гарячої лінії	Наявні адреса, номер телефону та веб-сайт	Наявні адреса, телефон, факс, електронна пошта, веб-сайт	Наявні адреса, телефон, електронна пошта, веб-сайт

Продовження таблиці 2.4.2

Вимоги	1	2	3	4	5
Призначення товару	Вказано	Вказано	Вказано	Вказано	Вказано
Правила та умови безпечного зберігання	Вказано	Вказано	Вказано	Вказано	Вказано
Інформацію щодо сертифікації	Національний знак відповідності	Національний знак відповідності	Національний знак відповідності	Національний знак відповідності	Національний знак відповідності
Масу нетто чи об'єм	Вказано	Вказано	Вказано	Вказано	Вказано

Щодо споживчої тари даних зразків ополіскувачів, то всі зразки розповсюджуються в полімерних пляшках, що відповідає вимогам ГСТУ 3-051-2004 «Продукція хімічна (товари побутової хімії). Пакування» [23].

Отже, проаналізувавши аналіз маркування обраних зразків ополіскувачів бачимо, що маркування нанесено на етикетку, чіткими літерами, що не змиваються протягом строку придатності засобу, маркування здійснене згідно із законодавством про мови, не містить графічного зображення продуктів харчування та містить всю необхідну інформацію, що зазначена в Технічному регламенті мийних засобів [18].

Щодо фізико-хімічної оцінки якості зразків ополіскувачів були проведені дослідження, результати яких представлено в табл. 2.4.3 згідно поданого нижче переліку:

- ✓ якісний аналіз поверхнево-активних речовин;
- ✓ визначення вмісту сухого залишку ПАР;
- ✓ визначення вмісту активної миючої речовини;
- ✓ визначення рН розчину ПАР;
- ✓ визначення густини ополіскувачів;
- ✓ визначення пінистості;
- ✓ визначення кінематичної в'язкості зразків ополіскувачів;

- ✓ визначення поверхневого натягу ополіскувачів;
- ✓ визначення змочувальної здатності ПАР.

Методи проведення фізико-хімічних досліджень наведені у підрозділі 2.1 даної роботи.

Таблиця 2.4.3

Результати фізико-хімічних досліджень зразків ополіскувачів

Показник	Зразок					Норматив
	1	2	3	4	5	
Якісний аналіз ПАР	Катіонні	Катіонні	Катіонні	Катіонні	Катіонні	Катіонні
Вміст сухого залишку, %	7,44	6,71	7,59	7,46	4,38	Не нормується
Вміст активної миючої речовини, %	7,23	6,69	7,55	7,42	3,82	5-15%; <5% Snow (Зазначається в маркуванні)
Показник концентрації водневих іонів, од. рН	3,65	4,1	4,0	4,2	4,1	3,0-11,5 (ГОСТ Р 51969-2000)
Густина зразків, г/см ³	1,004	1,083	1,0015	1,004	1,001	Не нормується
Відносна в'язкість, Па·с	47,18 (d кап-ру 1,16мм)	53,32 (d кап-ру 2,37мм)	49,38 (d кап-ру 1,16мм)	42,36 (d кап-ру 1,16мм)	20,02 (d кап-ру 1,16мм)	Не нормується
Піноутворення, висота піни мм	30	20	15	10	15	Не більше 180 мм (ГОСТ Р 52488-2005)
Поверхневий натяг, дин/см	65,8	64,06	65,8	68,9	80,42	Води – 72,75 дин/см
Змочувальна здатність ПАР, хв	3,17	2,34	3,13	2,43	2,37	Вода >3год

Таким чином, аналіз виду поверхнево-активних речовини виявив (рис. 2.4.2, табл. 2.4.3), що всі досліджувані ополіскувачі вміщують катіоноактивні ПАР, про що свідчить наявність блакитного забарвлення [57,58].

Рис. 2.4.2. Визначення якісного складу ПАР

Дослідження вмісту активної миючої речовини (рис. 2.4.3), який згідно з маркуванням зразків ополіскувачів повинен бути в межах 5-15% та <5%, виявив, що зразки Savex, Ecomix, Silan та Lenor містили більше 5%, як і зазначено на маркуванні, ополіскувач Snow містив менше 5%, що теж відповідає даним, зазначеним у маркуванні (табл. 2.4.3) [31, 58].

Рис. 2.4.3. Визначення активної миючої речовини

Визначення вмісту сухого залишку (рис. 2.4.4, табл. 2.4.3) в ополіскувачах не нормується ні нормативними документами, ні виробником на маркуванні, проте він дає змогу визначити вміст домішок в ополіскувачах. Таким чином, в результаті проведених розрахунків було виявлено найбільшу

кількість домішок у зразка Snow – понад 0,5%, в зразках ТМ Ecomix та Lenor вміст домішок був найменший – менше 0,04% [58, 59].

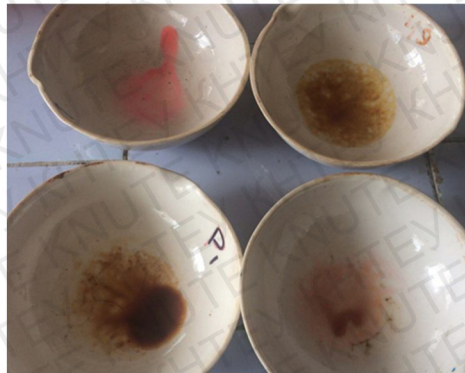

Рис. 2.4.4. Дослідження вмісту сухого залишку

ГОСТ Р 51696-2000 «Товары бытовой химии. Общие технические требования» нормує показник концентрації водневих іонів (рН), який для ополіскувачів повинен бути на рівні 3,0 – 11,5. Відповідно до даного стандарту, показники всіх зразків ополіскувачів знаходяться в межах норми. Проте, згідно показників, зазначених в іншому нормативному документі, зокрема ГОСТ Р 52488-2005 «Средства для стирки. Общие технические требования», показник рН повинен бути на рівні 5,0 - 11,5. В цьому випадку, жоден із досліджуваних зразків не відповідає нормам. Зважаючи на недосконалу класифікацію мийних засобів, не можливо стверджувати, до якої саме групи відносити ополіскувачі для білизни – товари побутової хімії чи засоби для прання. Беручи до уваги дані наукової літератури, доцільно користуватися більш загальними вимогами до товарів побутової хімії, однак все ж таки, зважаючи на негативний вплив кислого середовища на шкіру рук людини (хоча і позитивний вплив на тканину), показник рН ополіскувачів для білизни рекомендовано повинен бути в межах нейтрального (табл. 2.4.3) [31,32,58, 60].

Дослідження густини та в'язкості обраних зразків ополіскувачів дало можливість переконатися, що найбільш густу та в'язку консистенцію мав зразок №2 Ecomix (рис. 2.4.5, табл. 2.4.3) [32, 61].

ГОСТ Р 52488-2005 «Средства для стирки. Общие техническое требование» нормує висоту піни мийного засобу, яка не повинна перевищувати 180 мм. Даний показник досліджуваних ополіскувачів відповідає нормам і становить менше 30 мм (табл. 2.4.3) [32].

Рис. 2.4.5. Визначення густини зразків ополіскувачів

Поверхневий натяг та змочувальна здатність ополіскувачів не нормується, проте порівнявши результати дослідів з відповідними показниками води, можна говорити про якість досліджуваних зразків. Зразок №5 Snow характеризується поверхневим натягом, що є більшим за воду і становить 80,42 дин/см проти 72,75 дин/см води, що свідчить про низьку мийну здатність даного зразка. Всі інші зразки мали поверхневий натяг, що є меншим за воду, тобто вони відповідають своїй функції – пом'якшувати воду. Найбільша змочувальна здатність була зафіксована у №2 Ecomix, що є досить високими показниками порівняно із відповідним показником для води – понад 3 год (рис. 2.4.6, табл. 2.4.3) [58].

Рис. 2.4.6. Визначення змочувальної здатності зразків ополіскувачів

Зважаючи на те, що ополіскувачі – це вид мийного засобу, який використовується на фінальній стадії прання, відповідно одяг відразу контактує з тілом людини, було вирішено зробити також мікробіологічне дослідження зразків. Оскільки, знову зіткнулися з проблемою наявності нормативних джерел, мікробіологічну оцінку виконували відповідно до методики, зазначеної в ДСТУ 4093-2002 «Лосьйони та тоніки косметичні. Технічні умови» [68].

Мікробіологічні дослідження показали, всі показники безпечності знаходяться в межах норми. Плісневих грибів, дріжджів та БГКП виявлено не було (табл. 2.4.4).

Таблиця 2.4.4

Результати мікробіологічного дослідження ополіскувачів

Зразок	К-ть МАФAM, не більше КУО/см?		Плісневі гриби та дріжджі, не більше КУО/см?		Бактерії сімейства Enterobacterease, БГКП в 1 см?	
	Норма	Дослід	Норма	Дослід	Норма	Дослід
1.Savex	1000	<1000	100	<100	Відсутні	Відсутні
2.Ecomix	1000	<1000	100	<100	Відсутні	Відсутні
3.Lenor	1000	<1000	100	<100	Відсутні	Відсутні
4. Silan	1000	<1000	100	<100	Відсутні	Відсутні
5.Snow	1000	<1000	100	<100	Відсутні	Відсутні

Таким чином, в результаті проведених досліджень обраних зразків, можна зробити висновок, що ополіскувачі ТМ Lenor та Silan характеризуються більш кращими показниками якості: мають привабливий зовнішній вигляд та приємний стійкий запах, містять найменше різноманітних домішок, мають відповідне слабокисле середовище, оптимальне значення густини та в'язкості, що дозволяє використовувати ополіскувачі економно, показники висоти піни, поверхневого натягу та змочувальної здатності є також допустимими та оптимальними.

Щодо інших зразків варто зазначити, що зразок №2 Ecomix є значно густішим, ніж інші зразки, що ставить під сумнів склад використаних

інгредієнтів. Назва ополіскувача кондиціонер-концентрат виявилася оманливою. Оскільки не зважаючи на густу консистенцію, високу густину, яка перевищує інші на 8% і в'язкість засобу, яка в 2 рази вища за порівнювані зразки, вміст ПАР був найнижчим. Це означає, що для підвищення густини засобу виробник додав більшу кількість згущувача, проте це не говорить про його концентрованість та економність, оскільки функціональними властивостями володіють саме ПАР.

Зразок №5 Snow характеризується різким запахом, який при неправильному використанні може викликати алергічні реакції. Також деякі елементи складу даного зразка (PEG сополімер та бензофенон) можуть проявлятися як токсичні елементи та викликати алергічні реакції. Вміст ПАР є найменшим порівняно з іншими, а різниця між вмістом ПАР та сухим залишком більш суттєва, ніж в інших проаналізованих, що свідчить про використання додаткових компонентів, крім ПАР, які не володіють основною функцією ополіскувача. Густина та в'язкість зразка були надто низькими, що прогнозує великі витрати засобу на полоскання. А також виявлено високий поверхневий натяг, який перевищує поверхневий натяг води, що говорить про відсутність основної функції ополіскувача - пом'якшувати воду та зменшувати її поверхневий натяг.

Отже, проведені експериментальні дослідження фізико-хімічних показників свідчать про те, що в нормативних документах, які містять вимоги щодо ополіскувачів для білизни повинні вказуватися не тільки показник концентрації водневих іонів, рН, колір та піноздатність, а й такі показники як: густина, в'язкість, вміст активної миючої речовини та сухого залишку, поверхневий натяг, змочувальна здатність, які є не менш важливими і характеризують загальну якість ополіскувачів для білизни.

В цілому, за результатами проведених органолептичних, фізико-хімічних та мікробіологічних досліджень встановлено, що найкращими показниками якості характеризується ополіскувачі торгових марок Lenor та Silan, тоді як продукція торгових марок Ecomix та Snow має нижчі показники

якості відповідно з іншими зразками ополіскувачів. Проте, зважаючи на брак показників у нормативній документації, не можливо стверджувати, що дані зразки виявилися неякісними. Щодо мікробіологічної безпеки, то всі зразки відповідають нормам.

2.5. Прогнозування якості та безпечності ополіскувачів для білизни

Існує багато шляхів, як можна врахувати потреби і очікування споживача в процесі розробки товарів.

Один із таких інструментів Марк Девід Ханна називає - розгортання функції якості (РФЯ). РФЯ – це методологія розробки, що використовується для інтеграції очікувань споживача в процесі розробки продукту. При цьому для схематичного зображення використовують будинок якості [69].

І.І. Мазур описує це як метод структурування функції якості (СФЯ), який вперше був застосований компанією «Міцубісі» в 1972 р. Суть цього методу полягає в тому, що вимоги споживача повинні конкретизуватися поетапно, починаючи з передінвестиційних досліджень і закінчуючи передпродажною підготовкою. Основна ідея технології СФЯ полягає в розумінні того, що між споживацькими властивостями (фактичні показники якості) та встановленими в стандартах параметрами продукту (допоміжні показники якості) існує велика різниця. Допоміжні показники якості важливі для виробника, але не завжди істотні для споживача [70].

Технологія СФЯ – це послідовність дій виробника щодо зміни фактичних показників якості виробу в технічні вимоги до продукції, процесів та обладнання. Метод СФЯ – це експертний метод, який використовує табличний спосіб представлення даних і отримав назву – «будинок якості»[70].

Отже, обидва автори під різними назвами даної функції, мають на увазі побудову будинку якості для прогнозування якості товарів, у лівій частині якого зображується список вимог споживача, які є необхідними, очікуваними

і захоплюючими характеристиками, у правій – відносна важливість кожної з ознак, там представлено конкурентну оцінку.

Розглянемо послідовність побудови такого будинку якості.

На першому етапі було уточнено та сформовано вимоги споживачів. В цьому випадку споживач переважно формував свої побажання в абстрактній формі – «зручні у користуванні». Для споживача такий спосіб вираження своїх потреб є цілком нормальним, але для технолога цього недостатньо: потрібно визначити розмір, матеріал, склад, вагу тощо. Задача даного «будинку якості» як раз і полягає в тому, щоб зробити думку споживача зрозумілим для технолога.

На другому етапі – виконували ранжування вимог споживача, оцінювали рейтинг вимог споживача.

На третьому етапі – розробляли технологічні характеристики та характеристик, що зазначені в нормативних документах щодо даного виду продукту.

На четвертому етапі – виявляли залежність вимог споживача та технологічних характеристик. Після цього будували таблицю-матрицю, де зображується як залежить вимога споживача від нормативного показника.

На п'ятому етапі – будували дах будинку. Будинок має дах, під яким розміщуються стовпчики, кожен з яких представляє характеристику розробки, необхідну для задоволення однієї або більше вимог споживача. «На криші» проставляються взаємозв'язки між інженерними характеристиками. Клітини цієї матриці надають інформацію щодо позитивних або негативних співвідношень між певними характеристиками розробки.

На шостому етапі визначали вагомі показники інженерних характеристик з урахуванням рейтингу важливості вимог споживача, а також залежності між вимогами споживача та інженерними характеристиками.

На сьомому етапі проводили облік технічних обмежень та їх коректування.

На восьмому етапі проводили облік впливу конкурентів. Таблицю доповнили діаграмою праворуч, де представили основних конкурентів [69, 70].

Отже, головна кімната будинку якості – це матриця, яка формується шляхом перетину вимог споживача на важливість кожної характеристики розробки. Символи в клітинах матриці надають інформацію щодо важливості певної ознаки розробки для задоволення певного очікування споживача, представленого цією клітиною. Підвал будинку надає інформацію, корисну для технічної оцінки пакету «товар-послуга».

Отже, спираючись на теорію, ми проаналізували результати проведених органолептичних та фізико-хімічних досліджень обраних зразків ополіскувачів. Були виявлені певні недоліки у показниках, зважаючи на це, на нашу думку, було доцільно спрогнозувати такий ополіскувач для білизни, показники якого, найкращим чином задовольняли б вимоги і споживачів і нормативних документів.

На рисунку 2.5.1 зображено «Будинок якості» ополіскувача білизни, за допомогою якого ми можемо виявити недосконалі параметри продукту та спрогнозувати його кращу якість (рис. 2.5.1).

В результаті формування будинка якості, було виявлено позиції, які потребують покращення. Саме тому серед наших запропонованих шляхів покращення якості ополіскувачів для білизни пропонуємо скоригувати якісний та кількісний склад ПАР, що входять до складу ополіскувачів.

Оскільки ПАР – є основою ополіскувачів для білизни, тому саме їх якісний склад і визначає функціональні властивості виробу. Переважна більшість виробників використовує у складі лише катіонні ПАР, які надають хорошу пом'якшуючу, антистатичну і дезінфікуючу дію та володіють кондиціонуючим ефектом. Але в той же час катіонні ПАР залишаються небезпечними та агресивними хімічними речовинами, які мають негативний вплив як на організм людини, так і на навколишнє середовище. Задля покращення функціональних властивостей, покращення дії на тканину,

зменшення небезпечного впливу на організм людини та навколишнє середовище, вважаємо за доцільне додавати до складу ополіскувачів неіоногенні або амфотерні поверхнево-активні речовини, які є більш лояльними. Хоча це і підвищить вартість засобу, проте це буде виправдано його якістю та безпечністю.

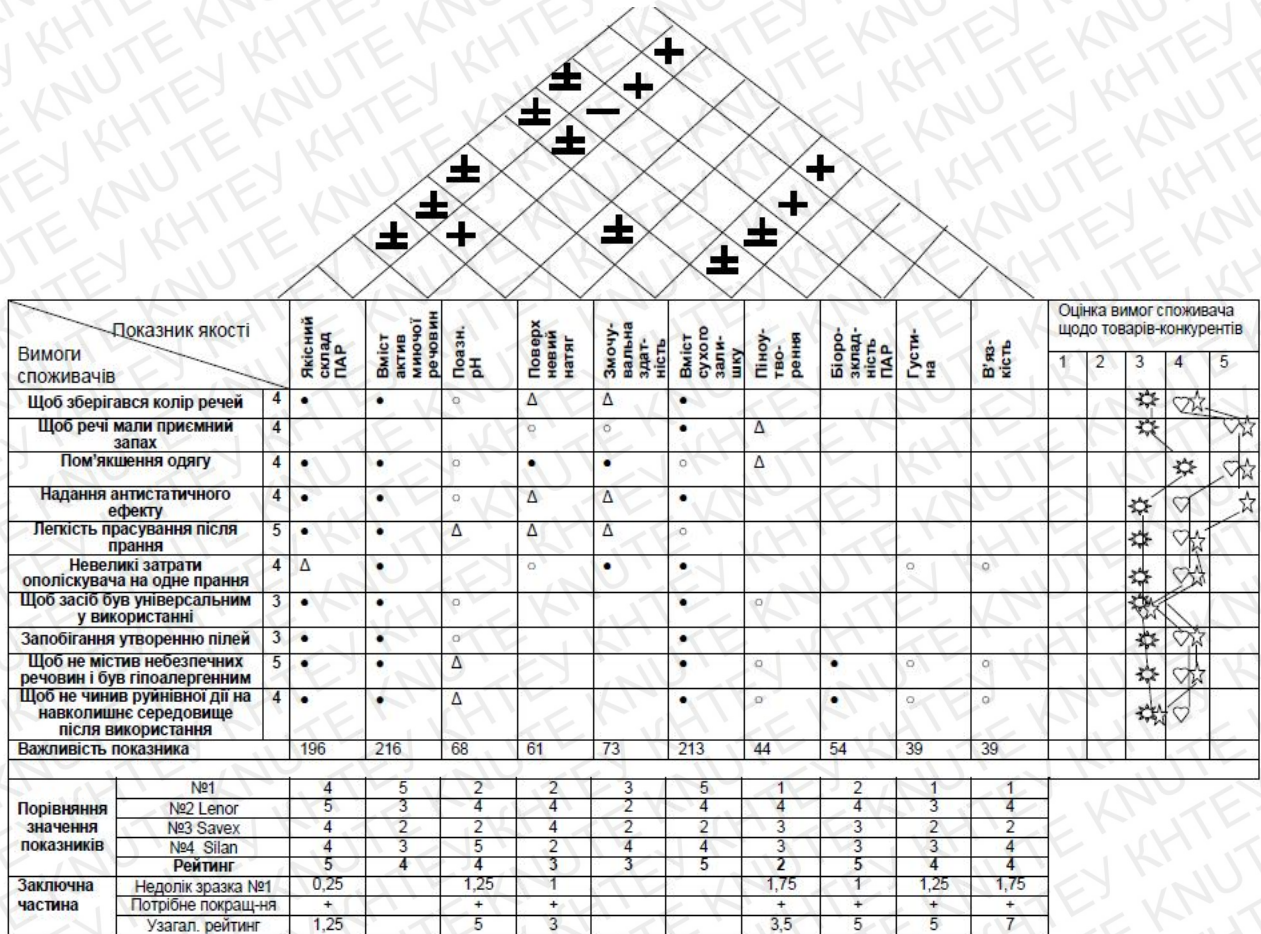

Рис. 2.5.1. Будинок якості

Якісний та кількісний склад ПАР безпосередньо впливає на інші показники мийного засобу, коригуючи склад ПАР, ми тим самим підвищуємо функціональність і інших показників, зокрема:

– Показник рН – в результаті зміни якісного складу ПАР зможемо і коригувати рН. Оскільки переважно у катіонних ПАР рівень рН є низьким 3,65 – 4,1, тобто кислим, що може чинити негативний вплив на шкіру людини, рН якої є 5,5. Показник рН неіоногенних та амфотерних ПАР є дещо вищим.

– Поверхневого натягу - з використанням неіоногенних та амфотерних ПАР зможемо збільшити і поверхневий натяг засобу та підвищити змочувальну здатність (амфотерні ПАР), що покращить проникність тканин і таким чином підвищить основні функціональні властивості мийного засобу.

– Піноутворення – основне завдання піни – вивести на поверхню бруд, що залишається у воді

– Біорозкладності ПАР – є важливим показником безпечності та екологічності мийних засобів. Коригуючи якісний склад ПАР, ми прискорюємо терміни розкладу ПАР, що є безпечніше для навколишнього середовища. Так наприклад, амфотерні – є найбільш безпечним серед них, тому доцільно було кількісний склад ПАР доповнювати і цим видом ПАР.

– Густина та в'язкості – впливають на витрати засобу на одне прання. Проте не завжди можемо бути впевненими, що висока густина та в'язкість мийного засобу спричинена використанням більшої кількості ПАР. Виробник, маючи на меті зекономити на сировині, може додати до мийного засобу різноманітні згущувачі, вказавши на маркуванні ополіскувач-концентрат, тим самим вводять споживачів в оману. В цьому випадку доцільним є вивчення та перевірка сухого залишку мийного засобу, що і дасть відповідь на питання, чи справді це концентрат.

Як і зазначали в підрозділі 2.1, в даній роботі для характеристики якості сукупних властивостей ополіскувача для білизни було розраховано комплексний показник якості (КПЯ), згідно методу кваліметричної оцінки, який дозволяє отримати показник якості товару у вигляді цифрової величини [63].

Тому в продовження дослідження якості ополіскувачів, провівши ряд експериментальних та розрахункових досліджень, було вирішено також дослідити конкурентоспроможність кращих (за результатами досліджень) та ополіскувачів, що найбільше користуються попитом (за результатами опитування) за допомогою методу кваліметричної оцінки.

Метод кваліметричної оцінки включає ряд послідовних етапів: формування еталонної множини показників, визначення коефіцієнтів вагомості, еталонних і бракувальних значень показників якості, підбір методик для оцінки величини кожного показника.

Порівняння комплексних показників якості здійснено для найбільш популярних торгових марок ополісквачів: Lenor та Silan. Визначення комплексних показників якості здійснено за коефіцієнтами вагомості, які вказують на значущість кожного окремого показника.

Для цього визначали еталонне та бракувальне значення показників якості. За допомогою формул (2.1-2.3) було розраховано відносні значення даних показників та комплексний показник якості, результати представлені в табл. 2.5.1.

Таблиця 2.5.1

Порівняльна кваліметрична оцінка якості ополіскувачів для білизни

Показники	Коефіцієнт вагомості a_i	P_i (ет.)	P_i (бр.)	Ополіскувач для білизни Lenor		Ополіскувач для білизни Silan	
				p_i	P_i	p_i	P_i
Органолептичні показники							
Зовнішній вигляд	0,09	5	2	4,8	0,93	4,4	0,8
Колір	0,09	5	2	4,6	0,87	4,5	0,83
Запах	0,15	5	2	4,8	0,93	4,0	0,67
Консистенція	0,11	5	2	4,5	0,83	4,5	0,83
Фізико-хімічні показники							
Вміст сухого залишку ПАР,%	0,12	15	5	7,59	0,26	7,46	0,25
Показник концентрації водневих іонів, од. рН	0,1	11,5	3	4,0	0,12	4,2	0,14
Густина зразків, г/см ³	0,14	1,001	1,083	1,0015	1,006	1,004	1,04
Поверхневий натяг, дин/см	0,09	64,06	72,75	65,8	1,25	68,9	2,26
Змочувальна здатність ПАР, хв	0,1	2,34	5	3,13	1,42	2,43	1,03
Комплексний показник якості					0,831		0,835

Згідно досліджень, ополіскувач ТМ Silan характеризується вищим рівнем комплексного показника якості порівняно з ополіскувачем ТМ Lenor, проте різниця становить лише 0,004, що свідчить про практично однакову позицію даних торгових марок серед споживачів. ТМ Silan має дещо більшу конкурентоспроможність за рахунок фізико-хімічних властивостей, зокрема, характеризується кращими показниками рН та змочувальною здатністю, хоча за вмістом ПАР, густиною та поверхневим натягом поступається ТМ Lenor.

Отже, за результатами комплексного дослідження 5 зразків ополіскувачів для білизни можемо зробити загальний висновок. Аналіз класифікаційної приналежності ополіскувачів для білизни показав складнощі у виявленні приналежності даної групи товарів до певної класифікаційної групи, що спричинило труднощі у пошуку нормативних вимог до якості та безпечності ополіскувачів для білизни. Тому серед запропонованих рекомендацій щодо покращення регулювання якості та безпечності ополіскувачів для білизни вважаю виокремлення даної групи товарів, перегляд та конкретизація вимог щодо якості та безпечності ополіскувачів для білизни.

Оскільки за виконаними органолептичними та лабораторними дослідженнями кращими виявилися ТМ Lenor та Silan, було вирішено провести кваліметричну оцінку конкурентоспроможності, яка показала, що дані торгові марки, знаходяться практично на однаковому рівні, проте, прив'язуючись до цифрових показників, можемо виділити ТМ Silan, яка за конкурентоспроможністю випереджає ТМ Lenor на 0,004 одиниці. Спрогнозувавши найкращу якість ополіскувачів за допомогою будиночку якості, дійшли висновку, що критичними показниками для покращення якості ополіскувачів для білизни є якісний та кількісний склад ПАР, який і впливає на наступні показники: рН, поверхневий натяг, піноутворення, біорозкладність, густину та в'язкість. Регулюючи оптимальний склад ПАР, використовуючи якісну сировину можна досягнути ще кращих показників якості та безпечності ополіскувачів для білизни.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ ОПЕРАЦІЙ З ІМПОРТУ ОПОЛІСКУВАЧІВ ДЛЯ БІЛИЗНИ ТОВ «НАДІЯ»

3.1. Аналіз процесу організації операцій з імпорту ополіскувачів для білизни

Організація зовнішньоекономічної діяльності підприємства – це складний та структурований процес, який вимагає опрацювання таких питань як кон'юнктура ринку, потенціальних покупців і постачальників, встановлення ділових контактів з ними, проведення переговорів, підписання угод тощо. Крім того управління зовнішньоекономічною діяльністю на підприємстві певною мірою залежить від того, які умови будуть створені в країні для розвитку його діяльності в зовнішній сфері, від ролі держави в регулюванні і підтримці розвитку ЗЕД на національному рівні.

Підприємство ТОВ «Надія» функціонує відповідно до зовнішньоторговельної моделі ЗЕД, в якій наявні дві сторони міжнародної угоди: покупець та продавець, тобто одна із сторін виробляє продукцію або здійснює послуги, а друга – є їхнім споживачем. Дана модель, в свою чергу, передбачає як самостійну діяльність підприємця на зовнішньому ринку, так і використання послуг спеціалізованих фірм, у тому числі посередників.

Залежно від предмета і характеру здійснення зовнішньоторговельних операцій існують різноманітні форми торгівлі. Відповідно до цієї класифікації ТОВ «Надія» займається торгівлею готовою продукцією, тобто призначеною та придатною для безпосереднього кінцевого споживання. Дана форма торгівлі здійснюється або за світовими, або за договірними цінами безпосередньо виробником чи через різних посередників. Можливе доопрацювання продукції перед продажем з урахуванням інтересів імпортера, а також обслуговування після продажу. Розрахунки можуть здійснюватися у валюті експортера, валюті імпортера чи у валюті третьої країни [71].

На ТОВ «Надія» купівля і продаж товарів, зокрема ополіскувачів для білизни, здійснюється за допомогою прямого методу. При цьому методі передбачається встановлення прямих зв'язків між виробником (постачальником) і кінцевим споживачем, тобто товар поставляється безпосередньо кінцевому споживачу, а закуповується – безпосередньо у самого виробника на основі договору закупівлі-продажу.

Даний метод торгівлі передбачає постачання заздалегідь погоджених видів продукції, що зорієнтована на специфічні вимоги конкретного іноземного споживача. Прямі зв'язки мають цілеспрямований характер, тому що ґрунтуються на системі попередніх замовлень і характеризуються тривалістю і стійкістю відносин споживача з постачальниками необхідного для виробництва обсягу сировини, матеріалів, комплектуючих виробів з метою безперервного забезпечення виробничого процесу ресурсами.

Перевагами такого методу торгівлі є:

- 1) економія фінансових ресурсів за рахунок скорочення витрат на суму комісійної винагороди посереднику;
- 2) зниження ризику та залежності результатів комерційної діяльності від можливої несумлінності чи недостатньої компетентності посередницької організації;
- 3) використання переваг безпосереднього контакту зі споживачами та можливість отримання інформації про стан і тенденції розвитку ринку шляхом організації маркетингової діяльності на закордонному ринку.

Разом з тим, застосування цього методу вимагає наявності високої комерційної кваліфікації персоналу та торговельного досвіду компанії в цілому [71].

ТОВ «Надія» представляє собою мережу супермаркетів, кафе-барів та гуртівень у Волинській області. Асортимент ополіскувачів для білизни у ТОВ «Надія» представлено переважно імпортними марками: ТМ Lenor (Procter&Gamble), ТМ Silan (Henkel), ополіскувач Е (Henkel), ТМ Snow (Румунія), ТМ Frosch (Німеччина), ТМ Yplon (Польща), ТМ Savex (Болгарія).

ТОВ «Надія» здійснює зовнішньоекономічну діяльність відповідно до встановленої функціональна структури зовнішньоекономічної діяльності, що наведена на рис. 3.1.1.

Рис. 3.1.1. Функціональна структура ЗЕД ТОВ «Надія»

Організаційна структура підприємства включає наступні відділи: маркетингу, оперативно-комерційний, планово-економічних розрахунків, фінансовий, юридичний та бухгалтерію (рис. 3.1.2).

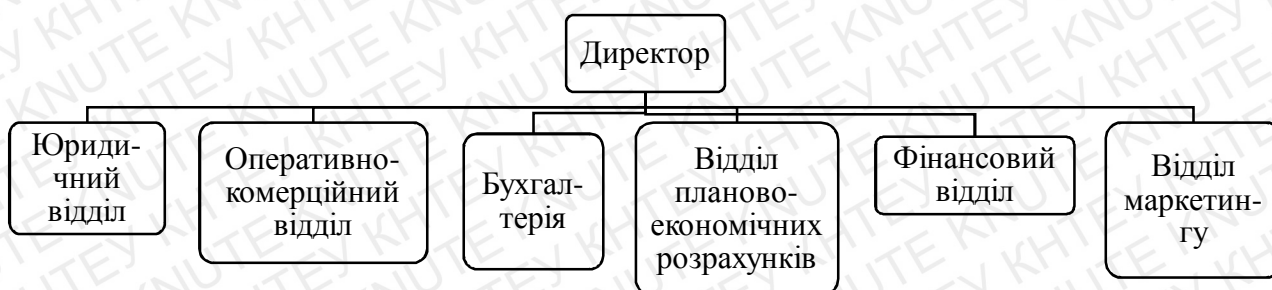

Рис. 3.1.2. Організаційна структура ТОВ «Надія»

Як бачимо, чітко виділеного відділу, що займається зовнішньоекономічною діяльністю на підприємстві немає, ці функції покладені на працівників відділу маркетингу.

Крім основної діяльності відділу маркетингу, працівники відділу маркетингу ТОВ «Надія» виконують такі завдання:

- ✓ Збір на підприємстві заявок про необхідність замовлення нових одиниць.
- ✓ Збір інформації про потенційних продавців.
- ✓ Підготовка та розсилання запитів та замовлень, аналіз технічних характеристик і цін, складання конкурентного листа.
- ✓ Підготовка контракту.
- ✓ Переговори із укладання контракту.
- ✓ Забезпечення транспортування та виконання митних процедур по імпортному контракту.
- ✓ Забезпечення своєчасності платежів.
- ✓ Врегулювання спірних питань по імпортних контрактах тощо.

Процес проведення зовнішньоекономічних операцій, а тому числі і на ТОВ «Надія», розбивається на кілька етапів і стадій (табл. 3.1.1) [71].

Таблиця 3.1.1

Характеристика етапів проведення зовнішньоекономічних операцій на ТОВ «Надія»

Назва етапу	Дії, які виконуються на даному етапі
1. Підготовчий етап	<ul style="list-style-type: none"> ▪ аналіз кон'юнктури міжнародного ринку, рівня його монополізації великими компаніями, можливості проникнення на цей ринок; ▪ вибір форми і методів роботи на ринку; ▪ вибір контрагентів; ▪ аналіз і розрахунок цін; ▪ рекламна кампанія. <p>Вивчення ринку проводиться за програмою маркетингу</p>
2. Організаційний етап	<ul style="list-style-type: none"> ▪ встановлення контакту з потенційними контрагентами; ▪ підготовка і проведення переговорів; ▪ укладання контракту.

Продовження таблиці 3.1.1

3. Виконавчий етап	<ul style="list-style-type: none"> ▪ підготовка товару до відвантаження (експортером) і підготовка до прийому товару (імпортером); ▪ укладання допоміжних контрактів (страхових, транспортних, і т.п.); ▪ врегулювання суперечок; ▪ здійснення розрахунків.
--------------------	---

Одним із найважливіших етапів проведення зовнішньоекономічних операцій є організаційний етап, коли вкрай важливо домовитися про вигідні умови співпраці, які в подальшому будуть впливати на прибуток фірми.

Якщо розглядати прямий імпорт товарів, зокрема ополіскувачів для білизни, то передумовою здійснення самої зовнішньоекономічної операції є проведення переговорів з іноземним контрагентом та укладання імпортного контракту. На рисунку 3.1.3. зображено схему етапів укладання імпортної угоди, яка практикується на ТОВ «Надія» (рис. 3.1.3).

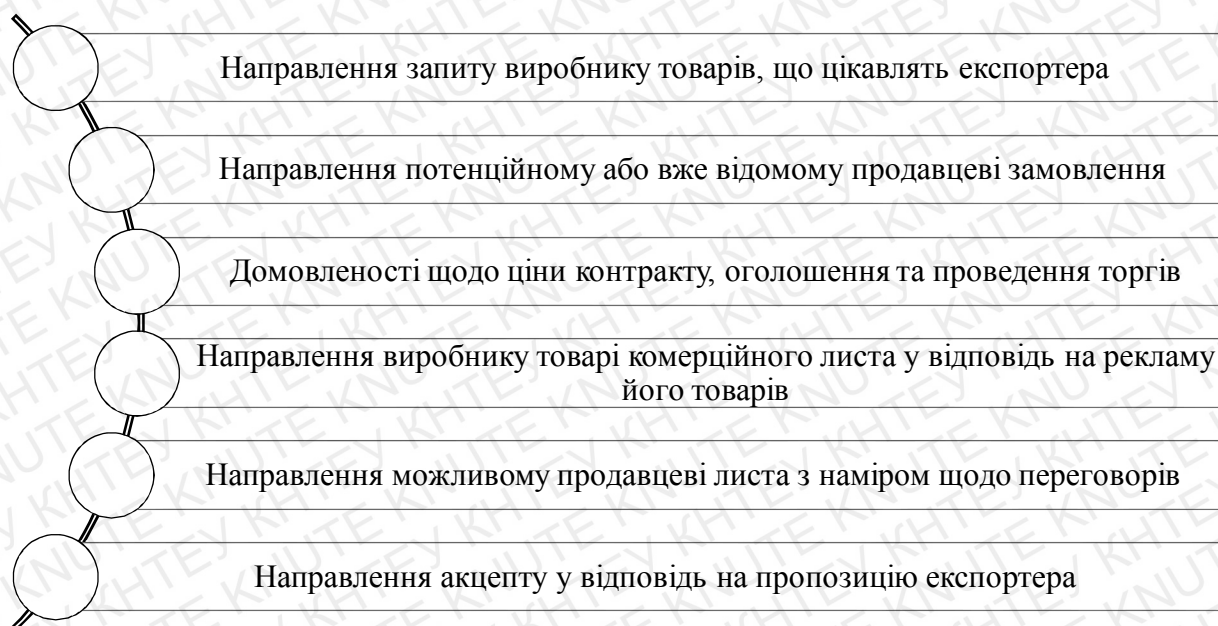

Рис. 3.1.3. Етапи укладання імпортної угоди

У міжнародній торговельній практиці використовуються різні типові форми контрактів. Типовий контракт – це готовий текст договору або ряд стандартизованих умов, викладених у письмовому вигляді, з урахуванням практики, звичаїв, норм, що характерні для даного сектора діяльності або

угоди, і прийнятої сторонами договору після того, як було обговорено умови контракту [72].

Укладанню імпортного контракту передують запит, тобто звернення до продавця з проханням надіслати пропозицію. Основною метою запиту є отримання від експортерів конкурентних пропозицій, з яких обираються найкращі. Для цього відділ маркетингу детально вивчає вітчизняний та закордонний ринок мийних засобів, вивчає попит та пропозицію на даний товар. Відділ маркетингу разом із оперативно-комерційним відділом надсилають запити зазвичай не одній, а декільком фірмам різних країн, що конкурують між собою, де вказують точне найменування потрібного товару, його якість, сорт, кількість та виражають побажання стосовно валюти, ціни та базису постачання. У запиті також вказується, скільки часу підприємство очікуватиме на оферту.

Відповіддю на запит є тверда оферта продавця, яку він надсилає. Для загострення конкуренції між постачальниками та створення передумов для отримання найвигідніших комерційних умов закупівель оперативно-комерційний відділ підприємства в деяких випадках вдається до доведення інформації про майбутні замовлення до постачальника шляхом публікації у діловій пресі або направлення запитів у вигляді типових бланків із надрукованою адресою контрагента.

Підприємство зазвичай запитує пропозицію на меншу кількість товару, аніж належить закупити. Це робиться для того, щоб при визначенні цін отримати додаткову знижку на збільшений обсяг замовлення.

Після того, як ТОВ «Надія» обере собі постачальника, відбувається замовлення товару. Замовлення - комерційний документ, в якому покупець зазначає необхідні умови щодо виготовлення товару, який замовляється, а також умови майбутньої угоди.

Відділ маркетингу визначає, що потрібно закупити, досліджує специфічні вимоги ринку, оцінює рівень конкуренції на ринку, зокрема, конкуренції в певному секторі, та рівень цін на деяких лініях продуктів, витрат

на збут, обробку та модифікацію товарів, щоб відповідати встановленим стандартам; оперативно-комерційний відділ разом із відділом планово-економічних розрахунків формують найбільш вигідні умови, за якими ТОВ «Надія» готова закупити даний товар у конкретного постачальника, а також досліджують торгово-політичні умови, які дають змогу визначити деякі обмеження на імпорт товарів, переглядають транспортні умови, які впливають на ціну товарів, знайомляться з формами розрахунку; фінансовий відділ разом із бухгалтерією в свою чергу розраховують чи є дана пропозиція вигідною і в разі позитивної відповіді юридичний відділ оформлює всі необхідні документи на поставку товарів.

Зокрема для того, щоб ввезти товари на митну територію України, підприємство повинне зареєструватися в митних органах і відкрити в банку валютний рахунок. При імпорті товарів необхідно подати на митницю, де оформляється їхнє ввезення, картку акредитації, митну декларацію, рахунок-фактуру, товарно-транспортну накладну, контракт на придбання товарів, довідку валютної інспекції, довідку про транспортні витрати, копії паспорта митного брокера та його ліцензії, а також платіжних доручень про сплату податку на додану вартість, акцизного збору, послуг з митного оформлення за кожним платежем окремо [47].

Митна вартість ополіскувачів для білизни, визначається згідно із Митним кодексом України і включає: ціну, що передбачена договором (контрактом) і зазначена в рахунку-фактурі. Крім цього, враховуються витрати, що не включені до рахунку-фактури: за транспортування, навантаження, розвантаження, перевантаження та страхування від пункту постачальника до пункту перетину митного кордону України (якщо це не передбачено базисними умовами поставки), комісійні та брокерські [46, 47, 73].

Обов'язковою умовою при імпорті даних товарів є наявність сертифіката, що засвідчує відповідність імпортованих товарів – ополіскувачів для білизни - встановленим в Україні санітарним, фітосанітарним,

ветеринарним, екологічним, фармакологічним нормам. А також ополіскувачі для білизни входять в перелік товарів, що, відповідно до постанови Кабміну, підлягають ліцензуванню [65, 73].

Відділ маркетингу ТОВ «Надія» зазвичай направляє замовлення постійним постачальникам, які вже достатньо вивчили потреби конкретного покупця. Тому у замовленні в багатьох випадках вказуються лише індивідуальні умови майбутньої угоди з усього іншого сторони можуть керуватися звичайними умовами постачання, укладеними між ними, або умовами раніше виданого замовлення. До замовлення іноді додається специфікація.

Наступним етапом є отримання підтвердження замовлення, тобто комерційного документу, який містить повідомлення майбутнього експортера про повне прийняття умов замовлення. Після того, як підприємства досягли попередньої домовленості, вони переходять до укладання імпортного контракту.

Формування зовнішньоекономічного контракту є заключним і важливим етапом у процесі імпорту товарів, тому важливо знати його структуру: преамбула (визначення сторін); предмет контракту; кількість товару; базові умови поставки товарів; ціна та загальна сума контракту; якість товару; строк та умови поставки; умови платежу; умови передавання – приймання товару; гарантії та претензії; пакування та маркірування товару; відвантаження товару; санкції; страхування; форс-мажорні обставини; арбітраж; інші умови; юридичні адреси, поштові й платіжні реквізити сторін [74].

Отже, організація імпортних операцій на ТОВ «Надія» це доволі структурований процес, в якому беруть участь чимало відділів. Однією з головних умов для успішного здійснення зовнішньоекономічних операцій є укладання контрактів, але цьому передують вибір і вивчення ринку, вибір контрагента, проведення переговорів. Важливим фактором також є умови зовнішньоторговельного контракту, оскільки зовнішньоекономічний контракт – це єдиний документ, за допомогою якого сторони контракту регулюють свої

відносини і регламентують взаємні права й обов'язки при виконанні зовнішньоторговельних операцій.

3.2. Оцінка ефективності операцій з імпорту ополіскувачів для білизни

Для підприємства при виході на зовнішній ринок важливо сформувавши чітку якісну та кількісну оцінку ефективності зовнішньоекономічних операцій. Комплексний підхід до вибору показників ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства забезпечує об'єктивну оцінку стану діяльності та сприяє формуванню правильної стратегії діяльності підприємства, що дозволяє підвищити його конкурентоспроможність на світовому ринці. Тому важливою умовою прийняття рішення про ведення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) є її ефективність, яка визначається шляхом порівняння досягнутого економічного результату з витратами, яких зазнало підприємство для його одержання.

На стадії планування виходу на зовнішні ринки визначення рівня ефективності зумовлює ступінь зацікавленості виходу підприємства на конкретні ринки щодо закупівлі або продажу певних товарів (послуг). На стадії безпосереднього ведення зовнішньоекономічної діяльності показники її ефективності дають змогу визначати негативні тенденції, які слугують індикатором для прийняття певних управлінських рішень щодо необхідності усунення негативних факторів, а в разі неможливості їх усунення – відмови від такої діяльності [75].

Ефективність організації імпорتنих операцій залежить від функціонування підприємства в цілому. Так ефективність імпорتنих операцій залежить від вибору постачальників, від якості продукції, від її ціни, від строків поставки та їх безперервності, від виконання обов'язків з боку постачальника, від ефективності роботи відділів підприємства, від транспортного забезпечення тощо. Ефективність імпорتنих операцій залежить

також від кваліфікації спеціалістів відповідних відділів, від ступеня виконання наданих їм функцій [76].

Економічна ефективність імпортової діяльності має свій критерій ефективності. На рівні підприємства під економічною ефективністю зовнішньоторговельних операцій розуміють ступінь збільшення доходу від цих операцій. Критерієм економічної ефективності є прибуток як основна міра ефективності [46].

У сучасній науковій літературі існують різні думки щодо класифікації показників, за допомогою яких можна визначити ефективність ЗЕД. Так, А.М. Вічевич і О.В. Максимець вважають, що до показників ефективності належать: валютна ефективність експорту/імпорту; ефективність експорту/імпорту; середня тривалість обороту експортної (імпортової) операції; коефіцієнт віддачі коштів від експортних/ імпортової операцій; ефективність експорту/ імпорту [77].

О.П. Гребельник ділить показники ефективності діяльності на дві великі групи. До першої дослідник зараховує показники, що характеризують абсолютну величину економічного ефекту і визначаються як різниця між результатом та витратами, а також порівняльні показники ефективності, які визначаються як відношення результату до витрат щодо варіанта зовнішньоекономічних контрактів. До другої входять показники, що характеризують доцільність участі підприємства в зовнішньоекономічних зв'язках підприємств: показники локальної ефективності, які розраховуються з використанням чинних внутрішніх цін; показники загальноекономічної ефективності, які розраховуються на підставі розрахункових цін [78].

Однією із суміжних видів діяльності ТОВ «Надія» є імпорт продукції для продажу. Зокрема підприємство активно імпортує ополіскувачі для білизни з Польщі, Росії, Австрії, Німеччини, Румунії тощо. Оскільки одним із критеріїв оцінки діяльності компанії є успішність її зовнішньоекономічної діяльності, тому в даному розділі розглянемо ефективність ЗЕД на ТОВ «Надія».

Аналізуючи зовнішньоекономічну діяльність ТОВ «Надія» за період з 2013 по 2017 роки, виявлено, що імпорт ополіскувачів для білизни характеризується циклічністю (рис. 3.2.1).

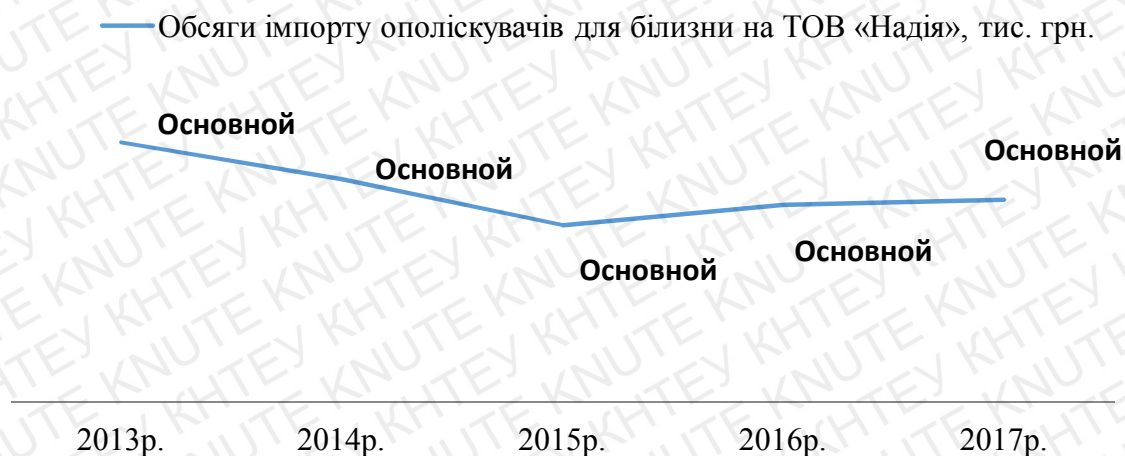

Рис. 3.2.1. Обсяги імпорту ополіскувачів для білизни на ТОВ «Надія», тис. грн.

Відповідно до даних діаграми бачимо, що обсяг імпорту у вартісному відношенні досягнувши найвищої позначки у 2013 р. різко впав у 2015р. на 32%, що пов'язано з політичним становищем країни, перепонами в імпорті товарів, а також низькою купівельною спроможністю населення. До 2017р. імпорт ополіскувачів для білизни на ТОВ «Надія» почав відновлюватися і досяг 4423,7 тис. грн., що свідчить про тенденцію зростання імпорту. У таблиці 3.2.2. зображено розрахунки темпів приросту імпорتنних операцій у динаміці з 2013 по 2017 рр. (табл. 3.2.1).

Таблиця 3.2.1

Динаміка обсягів імпорту ополіскувачів для білизни ТОВ «Надія» за 2013-2017 рр.

Роки	Обсяги імпорту, тис. грн	Темп приросту, % до попереднього року
2013	5687,8	13,2
2014	4874,5	-14,3
2015	3867,2	-20,7
2016	4320,3	11,7
2017	4423,7	2,4

Таблиця 3.2.1 демонструє, що у 2013 році був активний імпорт ополіскувачів для білизни із темпом приросту 13,2%, проте наступні 2 роки характеризуються негативною динамікою, що в котре свідчить про економічну та політичну нестабільність нашої країни. Позитивна динаміка імпорту спостерігається у 2016 та 2017 роках, проте, якщо у 2016 році спостерігався активний ріст імпорту, то у 2017 році цей темп дещо сповільнився і за 2 роки приріст становив 14,4%. Це може бути пов'язано із низькою купівельною спроможністю населення. Оскільки ополіскувачі для білизни відносять до допоміжних засобів для прання, багато сімей відмовляють собі у купівлі даного товару.

ТОВ «Надія» імпортує мийні засоби, зокрема ополіскувачі для білизни з таких країн (рис.3.2.2): Польща, Румунія, Австрія, Німеччина.

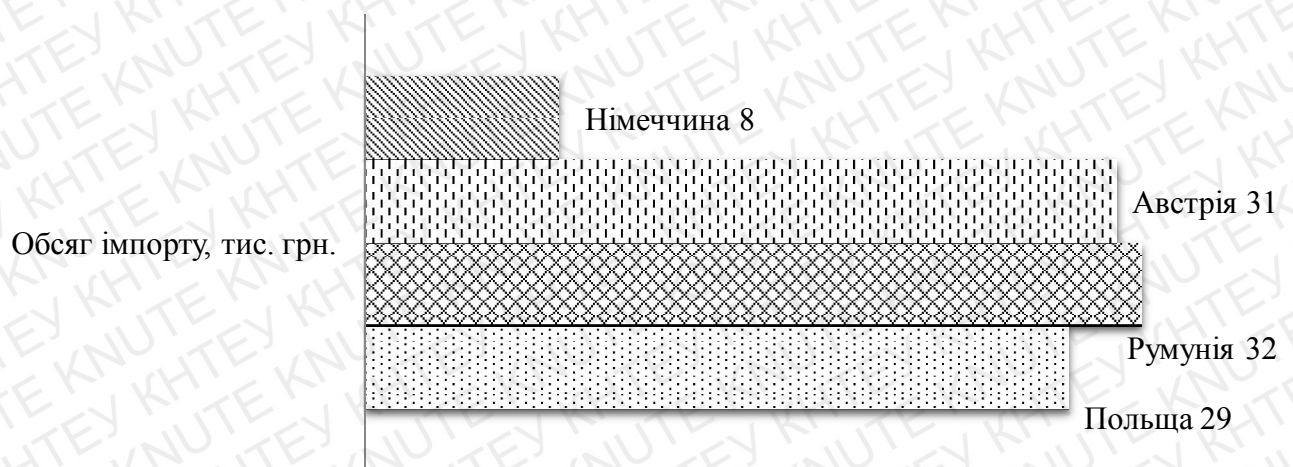

Рис. 3.2.2. Частка імпорту ополіскувачів ТОВ «Надія» за країнами, за 2013-2017рр. *
*середнє значення

Проаналізувавши рисунок 3.2.2 бачимо, що найбільшу кількість мийних засобів ТОВ «Надія» імпортує з Румунії – 32% від загального імпорту мийних засобів.

Проаналізувавши товарну структуру імпорту підприємством ополіскувачів для білизни за 2013-2017 рр., бачимо, що найбільшу частку

займають виробники Procter&Gamble (TM Lenor) та Henkel (TM Silan), значно менша частка продукції виробництва Ficosota (TM Savex), TM Snow, Frosch, Yplon (рис. 3.2.3).

Нижченаведена діаграма показує, що найбільшим попитом користуються відомі виробники побутової хімії Procter&Gamble та Henkel із продукцією торгових марок Lenor та Silan, які разом складають 56% імпортованих ополіскувачів для білизни у супермаркетах мережі ТОВ «Надія». Не зважаючи на це, дешевші засоби теж користуються попитом серед населення такі торгові марки як Savex та Snow і становлять 32% у загальній картині імпорту даної групи товарів.

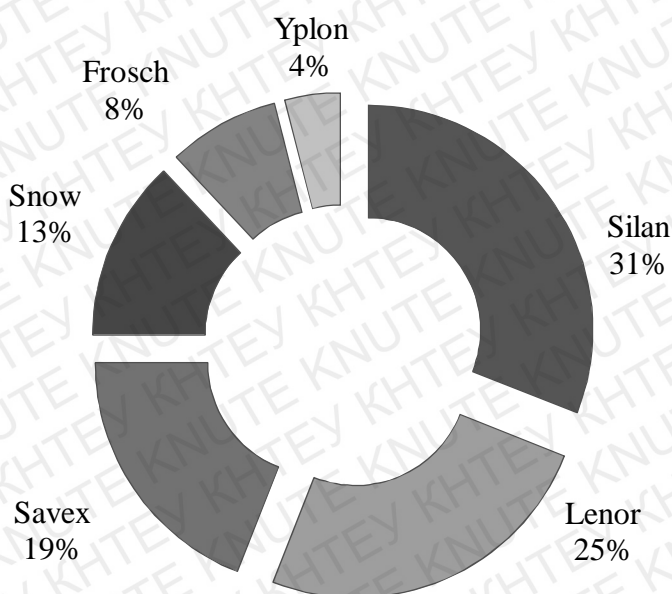

Рис. 3.2.3. Товарна структура імпорту ополіскувачів для білизни за 2013- 2017 рр.*

* середнє значення

За допомогою таблиць 3.2.2 та 3.2.3 проаналізуємо обсяги імпорту ополіскувачів, які здійснює ТОВ «Надія» за товарною та географічною структурою.

Таблиця 3.2.2

Товарна структура імпорту ополіскувачів у ТОВ «Надія», тис. грн

Товари	Роки					Абсолютне відхилення, 2017/2013 рр.
	2013	2014	2015	2016	2017	
Silan	1763,2	1511,1	1198,83	1339,3	1371,35	-391,85
Lenor	1422	1218,625	966,8	1080,08	1105,93	-316,08
Yplon	227,5	194,98	154,688	172,812	176,948	-50,55
Savex	1080,7	926,155	734,768	820,857	840,503	-240,2
Snow	739,4	633,685	502,736	561,639	575,081	-164,32
Frosch	455,02	389,96	309,376	345,624	353,896	-101,12
Разом	5687,8	4874,5	3867,2	4320,3	4423,7	-1264,1

Проаналізувавши таблиці бачимо, що відповідно до товарної структури імпорту, найбільше завозиться ТМ Silan та ТМ Lenor, найменше – ТМ Yplon. З 2012 року кількість імпорту ополіскувачів знизилася, а всі торгові марки характеризуються негативним абсолютним відхиленням. Проте до 2017 року поступово відновлювалася.

Оскільки виробників засобів побутової хімії з'являється все більше і більш - варто розглянути географічну структуру імпорту. При цьому варто зазначати, що у різних регіонах України є тенденція до різноманітності торгових марок, які користуються популярністю. Це може бути зумовлено близькістю до кордону, ціновим сегментом тощо (табл. 3.2.3).

Таблиця 3.2.3

Географічна структура імпорту ополіскувачів у ТОВ «Надія», тис. грн

Країни	Роки					Разом по країні	Абсол. відхил., 2017/2013 рр.
	2013	2014	2015	2016	2017		
Румунія	1820,096	1559,84	1237,504	1382,496	1415,584	7415,52	-404,51
Австрія	1763,218	1511,095	1198,832	1339,293	1371,347	7183,785	-391,87
Польща	1649,462	1413,605	1121,488	1252,887	1282,873	6720,315	-366,59
Німеччина	455,024	389,96	309,376	345,624	353,896	1853,88	-101,13
Разом	5687,8	4874,5	3867,2	4320,3	4423,7	23173,5	-1264,1

Щодо географічної структури імпорту ополіскувачів, на першому місці знаходиться Румунія, що зумовлено широтою асортименту, що завозиться з країни – ТМ Savex та Snow.

На ефективність імпорту на підприємстві ТОВ “Надія” впливає ряд факторів. До чинників, що впливають на прибуток, що ТОВ “Надія” отримує від імпорту, належать зміни:

- ціни на реалізовані товари;
- обсягів реалізації товарів;
- структури реалізованих товарів;
- собівартості товарів.

Прибуток від реалізації імпортованих товарів в цілому по підприємству залежить від чотирьох факторів: обсягу реалізації товарів; структури; собівартості та рівня середньореалізаційних цін.

Обсяг реалізації товарів може здійснювати позитивний чи негативний вплив на суму прибутку ТОВ “Надія”. Збільшення обсягу продаж рентабельних товарів призводить до пропорційного збільшення прибутку. Якщо ж товар є збитковим, то при збільшенні обсягу реалізації відбувається зменшення суми прибутку.

Структура товарів може впливати як позитивно, так і негативно на суму прибутку. Якщо збільшиться частка більш рентабельних видів товарів в загальному обсязі її реалізації, то сума прибутку зросте і, навпаки, при збільшенні питомої ваги низькорентабельної чи збиткової продукції загальна сума прибутку зменшиться.

Собівартість товарів і прибуток знаходяться в обернено пропорційній залежності: зниження собівартості приводить до відповідного росту суми прибутку, і навпаки.

Зміна рівня середньореалізаційних цін і величина прибутку знаходяться в прямо пропорційній залежності: при збільшенні рівня цін сума прибутку зростає, і навпаки.

Отже, перейдемо безпосередньо до оцінки ефективності імпорتنих операцій за 2013-2017 рр. (табл. 3.2.4).

Підприємство ТОВ «Надія» співпрацює із усіма постачальниками на однакових умовах DAP, які означають, що продавець виконав своє зобов'язання по постачанню, коли він надав покупцеві товар, готовий до розвантаження з транспортного засобу, що прибув в узгоджене місце призначення. Продавець несе всі ризики, пов'язані з доставкою товару в узгоджене місце призначення, але він не зобов'язаний виконувати митні формальності або сплачувати імпортні мита при ввезенні товару. Оскільки ТОВ «Надія» імпортує всі ополіскувачі із Європи, тому ставка ввізного мита дорівнює 0 відповідно до Міждержавної угоди від 27.06.2014 [65, 79].

Таблиця 3.2.4

Показники ефективності імпорту ТОВ «Надія» у 2013-2017 рр.

№	Показники/ Роки	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
1	Базисні умови постачання	DAP Ягодин	DAP Ягодин	DAP Ягодин	DAP Ягодин	DAP Ягодин
2	Контрактна вартість, тис грн.	5687,8	4874,5	3867,2	4320,3	4423,7
3	Ввізне мито (0%), тис грн.	-	-	-	-	-
4	ПДВ (20%), тис грн	1137,56	974,9	773,44	864,06	884,74
5	Сукупні витрати на здійснення імпоротної операції, тис грн.	6825,4	5849,4	4640,6	5184,4	5308,4
6	Виручка від імпорту, тис грн.	7058,9	6158,5	4775,7	5482,5	5850,6
7	Ефект від імпорту, тис. грн.	233,5	309,1	135,1	298,1	542,2
8	Коефіцієнт ефективності імпорту	1,034	1,053	1,029	1,058	1,102

Отже, за даними таблиці 3.2.4 ще раз переконуємося в нестабільності та циклічності імпорту ополіскувачів для білизни підприємством ТОВ «Надія» за аналізовані роки. Проте коефіцієнт ефективності від імпорту на ТОВ «Надія» знаходиться в межах норми 1,029-1,102, що свідчить про ефективне здійснення імпоротної діяльності стосовно даної групи товарів. Зважаючи на

зменшення обсягів імпорту ополіскувачів для білизни, у зв'язку із зменшенням попиту на даний товар, ТОВ «Надія» вдається ефективно та прибутково займатися зовнішньоекономічною діяльністю.

3.3. Напрямки підвищення ефективності операцій з імпорту ополіскувачів для білизни

В умовах ринкової економіки, успіх зовнішньоекономічної діяльності українського підприємства і стійке фінансове положення залежить від багатьох чинників. Найбільш вагомий із них – це висока конкурентоздатність товарів чи послуг, що надаються.

Підвищення ефективності ЗЕД підприємства – це один із засобів економічного зростання підприємства в довгостроковій перспективі. Тому, для забезпечення конкурентоспроможності підприємства на ринку потрібна стратегія зовнішньоекономічної діяльності, яка буде враховувати, як внутрішні можливості підприємства, так ринкові умови, в яких йому доведеться працювати [80].

Проблеми підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств завжди знаходилися у центрі уваги вчених-економістів. Теоретичною методологічною основою даної роботи є основні положення і висновки, сформульовані в наукових фундаментальних працях вітчизняних і закордонних економістів в області економічного та фінансового аналізу, фінансового менеджменту, зовнішнього маркетингу. Питання функціонування зовнішньоекономічної діяльності підприємства широко висвітлені насамперед у зарубіжній науковій літературі. В Україні зазначеними проблемами займаються такі фахівці, як Білий В., Губенко В., Завьялов П. Кредисов А., Лозенко А. П., Павленко Ф., Щербак В., Яковлев А., Якубовський М. та ін.

Для підприємств, що стикаються з проблемою пошуку шляхів підвищення ефективності зовнішньоекономічних операцій задля аналізу взаємозв'язків та сукупного впливу факторів на витрати та ефективність

зовнішньоекономічних операцій, розгляд їх у системі, пропонується: використовувати логістичний системний підхід до операцій; створити інтегровану систему отримання та обміну інформацією; використовувати графічні та табличні методи при обробці інформації у зовнішньоекономічних операціях.

На ефективність експортно-імпортних операцій можуть впливати наступні фактори: митні платежі, схема митного оформлення, транспортування, нетарифні обмеження, маркетинг, безпека та ризики, тощо. Всі ці фактори та ризики можуть бути мінімізовані за допомогою логістики та системного підходу. Ефективність експортно-імпортової операції з одного боку залежить від вигод, набутих від її здійснення (наприклад, виручки від реалізації продукції на експорт), з іншого боку від витрат на проведення операції (наприклад, собівартості виготовлення експортного товару) [81].

З метою підвищення ефективності функціонування зовнішньоекономічного комплексу необхідний розвиток системи і принципів державного регулювання зовнішньоекономічних зв'язків відповідно із курсом держави на підтримку реального сектору економіки. Підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств знаходиться у великій залежності від удосконалювання системи управління зовнішньоекономічними зв'язками. В цьому випадку значний інтерес представляє питання, пов'язане із можливістю прийняття оптимальних управлінських рішень стосовно задач, націлених на підвищення конкурентоздатності підприємства [82].

Конкурентні позиції розвинутих країн на світовому ринку проявляються через ціну та якість продукції. Проблема підвищення конкурентоспроможності має кілька аспектів: технічний, організаційний, економічний, соціальний, психологічний, юридичний (правовий), комерційний. І хоча всі вони становлять єдину систему забезпечення конкурентоспроможності продукції, існує певна черговість у вирішенні питань кожного з аспектів з огляду на їх «вагомість» [83].

На основі проведеного аналізу діяльності підприємства ТОВ «Надія», можна сказати, що імпортна діяльність на підприємстві ведеться відповідно до вимог чинного законодавства України. В цілому імпортна діяльність підприємства є ефективною, але вона не позбавлена певних недоліків і вимагає покращення.

Серед проблем організації імпортової діяльності на ТОВ «Надія» були виділені наступні:

1. Відсутність відділу ЗЕД, який би координував та спрямовував імпортну діяльність на підприємстві. На сьогодні питаннями зовнішньоекономічної діяльності займають чи не всі відділи підприємства, що заважає чіткому виконанню прямих завдань окремого відділу.

2. Недостатня оперативність даних про фінансово-господарську діяльність підрозділів. Відсутність оперативної та правдивої інформації щодо взаєморозрахунків із зовнішніми постачальниками й споживачами, як наслідок важкість управління дебіторською та кредиторською заборгованостями.

3. Формальні проблеми на митниці, що призводить до збільшення терміну проходження вантажу через митний контроль. Непрозорість процесів обміну інформацією, відсутність централізованого контролю в режимі реального часу.

4. Великий обсяг “ручної” праці при передачі даних, необхідність синхронної взаємодії учасників, що неминує призводить до помилок та затримок у логістичних ланцюгах.

Загальними кроками для збільшення ефективності імпортової діяльності підприємства ТОВ «Надія» є такі:

- формування чітких цілей і пріоритетів міжнародної спеціалізації та зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Надія»;
- ефективне донесення до працівників інформації щодо стратегічного напрямку діяльності компанії для забезпечення розуміння і підтримки у процесі реалізації стратегії;

- своєчасне, систематичне, повне та раціональне забезпечення реалізації стратегії необхідними ресурсами відповідної якості та кількості;
- удосконалення організаційної структури підприємства, зокрема: необхідно створити окремий відділ ЗЕД та окреслити його функціональні обов'язки.

Однією із ключових проблем на підприємстві ТОВ «Надія», яка сповільнює діяльність підприємства в цілому, є відсутність в організаційній структурі підприємства зовнішньоекономічного відділу. Оскільки відділ ЗЕД підприємства відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного здійснення імпорتنих операцій, що проявляється через ряд функцій, які він здійснює.

Новостворений відділ ЗЕД буде наділений такими основними функціями:

- ✓ здійснення дослідження зовнішнього ринку за рахунок вивчення попиту споживачів і смаків споживачів, умов збуту, структури ринку та його конкурентоспроможності, що в подальшому, дасть можливість зрозуміти як правильно необхідно організувати науковий підхід у стимулюванні імпоротної діяльності, її технологічного забезпечення, налагодження виробничого та збутового процес;
- ✓ налагодження зв'язків та підбір партнерів, з якими необхідно заключити контракт чи продовжити його, що охоплює організацію роботи з дилерами, брокерами, торговими агентами, відділами митниці, постачальниками та покупцями;
- ✓ організація міжнародних переговорів, прийняття та супровід делегації зі спеціалізованою зовнішньоторговельною місією;
- ✓ контроль за проведенням імпорتنих операцій, оформленням документів та обліку проведення розрахунків ЗЕД;
- ✓ залучення науково-технологічного співробітництва для модернізації підприємств;
- ✓ розробка імпоротної стратегії підприємства;

✓ розповсюдження міжнародної реклами, організація у прийнятті участі в міжнародних виставках, ярмарках, аукціонах, конкурсах, торгах, тощо.

Основним завданням новоствореного відділу ЗЕД на підприємстві ТОВ «Надія» має бути забезпечення стабільної і адекватної, потенційним можливостям підприємства, зовнішньоекономічної діяльності та поглиблення торгових відносин з іноземними партнерами.

В результаті структурних змін на підприємстві будуть чітко окреслені завдання кожного з відділів. Зокрема відділ ЗЕД буде займатися:

- організацією імпорتنих операцій;
- валютно-фінансовими операціями;
- декларуванням і митним оформленням вантажів;
- встановленням партнерських зв'язків з фірмами інших країн;
- науково-інформаційною роботою;
- вивчення напрямів і тенденцій розвитку світового ринку конкретного товару.

Перевагою створення даного відділу є і те, що інші відділи підприємства зможуть повноцінно займатися своїм спектром завдань, що підвищить ефективність їх роботи.

Звичайно у зв'язку із створенням нового відділу, доведеться розширити штат працівників, що призведе до додаткових витрат, проте більша частина працівників може перейти з інших відділів підприємства, які на сьогодні виконують функції ЗЕД (юрист, логіст). Крім того, задля економії коштів для підприємства ТОВ «Надія» кращим варіантом буде залучення послуг аутсорсингу. Це зокрема такі спеціалістів як: дизайнер (для розробки маркетингових матеріалів), митний брокер (для оформлення необхідної митної документації), PR-менеджер (спеціаліст із розміщення реклами).

На рисунку 3.3.1 представлено запропоновану структуру нового відділу ЗЕД, до якого будуть входити: керівник відділу (за сумісництвом менеджер

ЗЕД, менеджер ЗЕД, логіст, юрист, дизайнер, PR-менеджер, експерт з митного регулювання).

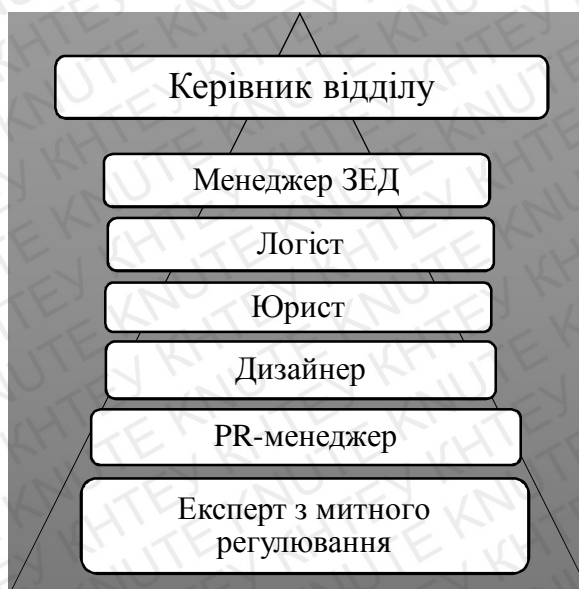

Рис. 3.3.1. Структура новоствореного відділу ЗЕД

До функцій керівника відділу ЗЕД будуть належати: здійснення загальної координаційної діяльності працівників відділу і координація діяльності відділу з іншими відділами і службами підприємства, питання руху валютних засобів, вирішення поточних оперативних питань, а також за сумісництвом деякі функції менеджера ЗЕД.

Менеджер ЗЕД буде здійснювати контроль за своєчасним виконанням вказівок, вести листування з підприємствами і фірмами України і інших країн з економічних і науково-консультативних питань, брати участь в розробці умов контрактів, проводити аналіз обсягу та стану вітчизняного та зовнішнього ринків.

Логіст займається питаннями руху продукції, пошуком оптимальних способів перевезення та перевізників, відповідає за своєчасне виконання постачальником зобов'язань щодо поставки товарів, пошук транспортних засобів та доставку товарів до складу.

Юрист – консультант з питань коректного оформлення контрактів, допомагає у випадках порушення умов контракту та представляє інтереси компанії у суді.

Дизайнер, PR-менеджер та експерт з митного регулювання можуть бути як на аутсорсингу так і штатними працівниками підприємства. Зважаючи на розміри імпортової діяльності ТОВ «Надія», поки необхідності в постійній допомозі даних спеціаліст немає, тому коректніше з економічної точки зору, користуватися послугами аутсорсингу. При чому дизайнер та PR-менеджер будуть надавати послуги не лише виключно відділу ЗЕД, а підприємству в цілому.

Дизайнер – допомагає у підготовці рекламних матеріалів (брошур, банерів, стендів, каталогів).

PR-менеджер - відповідає за розміщення реклами щодо підприємства та продукції у ЗМІ.

Експерт з митного регулювання повинен буде вести всю митну документацію: забезпечувати митне оформлення продукції, що імпортується і підприємством, оформляти митні декларації, вести статистичну звітність відділу, що зараз виконує працівник юридичного відділу.

В результаті представленої нової структури ЗЕД, бачимо, що виникає необхідність у створенні лише 2 нових посад - керівник відділу, який буде організовувати та контролювати роботу всіх працівників, що входять до складу відділу та менеджер ЗЕД, що безпосередньо буде займатися організацією ЗЕД ТОВ «Надія». Логіст, юрист та аналітик – це вже існуючі працівники ТОВ «Надія», які допомагатимуть відділу ЗЕД, дизайнер, PR – менеджер та експерт з митного регулювання – працівники аутсорсингу.

Як бачимо, відділ невеликий за чисельністю, але він може успішно справлятися зі своїми функціями завдяки взаємодії з іншими відділами підприємства.

При цьому відділ маркетингу вивчає ринки і споживацький попит, встановлює вимоги відносно кількості, періодичності поставок і якості продукції.

Відділ планово-економічних розрахунків здійснює планування роботи підприємства, виробляє необхідні у зв'язку з цим розрахунки, передає у відділ ЗЕД базові дані за цінами на продукцію, сировину і матеріали.

Фінансовий відділ (бухгалтерія) відповідає за фінансове забезпечення імпорتنих операцій, тому відділ ЗЕД надає йому всі службові записки і рахунки до сплати поточних витрат (мит, митних платежів, платежів органам сертифікації і т.п.). У бухгалтерію відділом ЗЕД передаються акти на виконання робіт з економічного, наукового і технічного співробітництва із зарубіжними організаціями, кошториси витрат на заходи щодо ЗЕД, дані про виділені фінансові ресурси і документи з ведення валютного рахунку.

Таким чином, відділ ЗЕД в своїй діяльності взаємодіє із відділами підприємства. Координація цієї взаємодії лежить на працівниках відділу ЗЕД.

У таблиці 3.3.1 представлені приблизні витрати ТОВ «Надія», пов'язані зі створенням нового відділу ЗЕД, де зазначено додаткові витрати на виплату заробітних плат штатним працівникам, а також працівниками аутсорсингу. (табл. 3.3.1).

Таблиця 3.3.1

Витрати, пов'язані зі створенням нового відділу ЗЕД

Штатні працівники	
Керівник відділу	10 000 грн./міс.
Менеджер ЗЕД	8 000 грн./міс.
Послуги аутсорсингу	
Дизайнер	1000 грн./міс.
PR – менеджер	1000 грн./міс.
Експерт з митного регулювання	2000 грн./міс.
Загальні витрати	22 000 грн./міс.

Рівень заробітної плати, що будуть отримувати працівники ТОВ «Надія», а також працівники аутсорсингу розраховано відповідно до географічного розташування підприємства, середнім рівнем заробітної плати у даному регіоні, а також пропозиціями ринку.

Заробітна плата працівникам аутсорсингу визначена приблизно, оскільки підприємство може потребувати послуги даних спеціалістів із різною періодичністю (1 раз на місяць, 1 раз на кілька місяців, кілька разів на рік).

Крім того, варто зазначити, що витрачаючи додаткові 22 000 грн/міс. загальна результативність роботи підвищиться, оскільки в кожного працівника будуть свої прямі обов'язки та завдання. Більше того, ТОВ «Надія» вже давно потребує спеціаліста з митного регулювання, діяльність якого допоможе зменшити витрати та зробити більш ефективним митне оформлення товарів.

Щодо офісного приміщення та забезпеченості працівників необхідним обладнанням, додаткових витрат не буде, оскільки потенціал офісного приміщення ТОВ «Надія» достатньо великий.

Також для підвищення ефективності ЗЕД ТОВ «Надія» та забезпечення конкурентоспроможності підприємства на зовнішньому ринку варто формувати стратегію зовнішньоекономічної діяльності. Необхідно провести комплексний аналіз діяльності підприємства з використанням методів SWOT-аналізу, що дозволить виявити сильні та слабкі сторони діяльності підприємства та здійснити групування показників, щоб виявити потенціал розвитку підприємства. В результаті створення відділу ЗЕД на ТОВ «Надія» це буде зробити простіше, оскільки для такого всебічного та глибокого аналізу з'явиться ресурс (працівники відділу ЗЕД).

Далі варто провести аналіз зовнішнього середовища, який включає в себе оцінку постачальників, конкурентів та споживачів, а також аналіз асортиментного ряду ТОВ «Надія» з метою виявлення стадії життєвого циклу кожного товару та можливості його заміни. Даний аналіз проводиться шляхом складання карти стратегічних груп для визначення положення підприємства серед конкурентів та напрямів його розвитку в наявному конкурентному середовищі.

Також доцільно проводити маркетингове дослідження ринку для виявлення потреб та смаків споживачів, оцінки діяльності постачальників (визначення якості сировини та рівня цін на неї в даній галузі).

Для визначення привабливості ринку в зовнішньоекономічній діяльності підприємства варто провести матричний аналіз. При проведенні матричного аналізу ЗЕД ТОВ «Надія» можна використати матриці:

- матриця GEM – аналіз порівняльної привабливості ринку та конкурентоспроможності;
- матриця ADL – аналіз життєвого циклу галузі та відносного положення на ринку.

Після проведення аналізу економічної діяльності підприємства, потрібно скласти список стратегічних альтернатив, тобто систему стратегій із розрахунком вірогідності їх запровадження для досягнення загальної мети. Побудова стратегії зовнішньоекономічної діяльності дозволить ТОВ «Надія» чітко усвідомлювати власні можливості та адаптуватись до зміни різноманітних факторів.

Беручи за основу дані зовнішньоекономічної діяльності щодо ополіскувачів для білизни ТОВ «Надія», бачимо, що не зважаючи на ефективне здійснення імпортової діяльності даної групи товарів, купівельна спроможність покупців впала, що свідчить про збільшення попиту на товари в нижчому ціновому сегменті. Тому ще одним шляхом підвищення ефективності ЗЕД на ТОВ «Надія» є перегляд структури постачальників ополіскувачів для білизни та умов, за яких відбувається імпорт даної продукції. Це може бути пошук нових постачальників продукції, що характеризуються високою якістю та порівняно нижчим рівнем ціни, проте це зумовить залучення зовнішнього маркетингового відділу, оскільки доведеться провести рекламу нового виробника ополіскувачів, якщо такий буде маловідомий на вітчизняному ринку. В той же час, з метою збереження асортименту ополіскувачів для білизни на підприємстві, можливий перегляд

умов, на яких відомі виробники постачають дану групу товарів та способи домовленості про більш вигідні умови для ТОВ «Надія».

В результаті поведених дій щодо покращення ефективності імпорту в ТОВ «Надія» можемо спостерігати зміну в економічних показниках (табл. 3.3.2).

Таблиця 3.3.2

Прогнозовані показники ефективності імпорту ТОВ «Надія» у 2018-2021 рр.

№ з/п	Показники/ Роки	2018 р.*	2019 р.	2020 р.	2021 р.
1	Базисні умови постачання	ДАР Ягодин	ДАР Ягодин	ДАР Ягодин	ДАР Ягодин
2	Контрактна вартість, тис грн.	5765,2	5828,3	5974,8	5987,3
3	Ввізне мито (0%), тис грн.	-	-	-	-
4	ПДВ (20%), тис грн	1153,04	1165,66	1194,96	1197,46
5	Витрати на реалізацію наданих пропозицій, тис. грн.	-	260	260	260
6	Сукупні витрати на здійснення імпоротної операції, тис грн.	6918,24	7253,96	7429,76	7444,76
7	Виручка від імпорту, тис грн.	7658,9	8436,5	9075,7	9402,3
8	Ефект від імпорту, тис. грн.	740,66	1182,54	1645,94	1957,54
9	Коефіцієнт ефективності імпорту	1,107	1,163	1,222	1,263

**заплановані показники*

Витрати на реалізацію наданих пропозицій пов'язані зі створенням нового відділу ЗЕД, зокрема враховано суму виплати заробітної плати працівникам. Зазначимо, що працівники аутсорсингу будуть залучатися лише кілька разів на рік, відповідно також враховано специфіку регіону, в якому працює підприємство, а саме середньорічну заробітну плату для даного регіону. Витрати на реалізацію наданих пропозицій включено в сукупні витрати на здійснення імпоротної операції.

Як ми бачимо, прогнозований коефіцієнт ефективності імпорту повинен зрости за рахунок збільшення виручки від імпорту, що в свою чергу зумовлено зменшенням затрат на проведення імпоротної діяльності (зменшення витрат на

транспорт, витрат на затримку транспорту на кордоні через невчасне митне оформлення та неправильне оформлення документів тощо).

Отже зовнішньоекономічна діяльність підприємств відіграє значну роль у розвитку економіки України, насиченні споживчого ринку товарами належної якості, просуванню товарів на внутрішні ринки, збільшення конкурентної боротьби товарів імпортного та вітчизняного виробництва, а також стимулювання вітчизняних виробників до удосконалення та просування національних товарів. Таким чином, підприємство особливу увагу має звертати на актуальні для себе чинники, які здійснюють вплив на підвищення ефективності його зовнішньоекономічної діяльності. ТОВ «Надія» має вести постійний пошук шляхів скорочення витрат, підвищення прибутковості та збільшення позитивного економічного ефекту від ЗЕД та комплексно впроваджувати заходи, які сприятимуть підвищенню ефективності організації ЗЕД. Серед найважливіших змін, які на нашу думку будуть сприяти покращенню ефективності імпортної діяльності ТОВ «Надія» було запропоновано такі:

- створення окремого відділу ЗЕД на підприємстві, що дасть змогу розмежувати функціонал працівників та підвищить ефективність праці та рівень задоволеності персоналу;
- маркетингове дослідження ринку за допомогою матричного аналізу, проведення SWOT – аналізу ТОВ «Надія» та пошуки шляхів до вдосконалення;
- проведення аналізу положення підприємства серед конкурентів та напрямів його розвитку в наявному конкурентному середовищі.

В роботі також представлено приблизні витрати, яких ТОВ «Надія» зазнає в результаті створення нового відділу, а також прораховано прогнозне значення коефіцієнту ефективності імпорту, який буде досягнуто в результаті запропонованих змін (збільшення ефективності на 11%), що підтверджує коректність їх впровадження.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Сьогодні асортимент мийних засобів є досить широким і представлений товарами різноманітного призначення. Однак український ринок не можна назвати насиченим. Частка вітчизняної продукції на ринку залишається незначною, що пов'язано із браком сировини, яка закуповується переважно закордоном.

На ринку синтетичних мийних засобів України найбільше представлені транснаціональні компанії Procter & Gamble (Ariel, Tide, Lenor, Comet, Fairy), Henkel (Persil, Rex, Losk, Perwoll, Silan) і «Невська косметика». Інші важливі гравці, які ведуть активну маркетингову політику, – це Reckitt Benckiser, SC Johnson, Unilever, «Вінницяпобутхім» (дочірнє підприємство «Невської косметики»), ABC chemicals ind., «МИЛАМ», Ficosota, Amway, Cussons та інші.

Частка вітчизняних торгових марок на українському ринку синтетичних мийних засобів коливається в межах 1–4%. Національним лідером у виробництві синтетичних мийних засобів є ТОВ «Завод побутової хімії МИЛАМ», продукцією якого є «МилаМ», «Крос», «Білизна», «Сантри», «Крот», «Легке прання» та ін.

Проаналізувавши експортно-імпорتنі операції за 2012-2017 рр. щодо ополіскувачів, яким присвоєно код УКТЗЕД 3402 «ПАР, засоби для прання, миття та чищення» встановлено, що імпорт даної групи товарів значно перевищує експорт, зокрема у 2016 році імпорт у 10 разів перевищував експорт, що говорить про залежність України від імпортованої продукції даного виду і недостатнє вітчизняне виробництво. За аналізовані 2012-2017 рр. імпорт даної групи скоротився на 35 %, а експорт на 70 %. Щодо географічної структури імпорту ополіскувачів, найбільша кількість вітчизняних мийних засобів експортується до Білорусії та Молдови, Україна ж найбільше імпортує дану групу товарів з Європи: Польщі, Німеччини та Чехії.

Дослідивши українське законодавство щодо мийних засобів, виявлено необхідність розширення та введення більш жорстоких вимог до вмісту небезпечних речовин у СМЗ. Враховуючи той факт, що дотримання вимог ДСТУ є не обов'язковим для виробників, доцільно за основу досліджень використовувати вимоги Технічного регламенту мийних засобів, оскільки вимоги до безпеки СМЗ як показник концентрації водневих іонів, масова частка пилу, піноутворювальна здатність, зольність бавовняної тканини після 25 циклів прання тощо, є також важливими характеристиками якості СМЗ, а найбільш доцільними для аналізу якості та безпечності ополіскувачів для білизни можна виділити такі показники: зовнішній вигляд, колір, консистенція, запах, якісний аналіз на природу ПАР, вміст сухого залишку ПАР, вміст активної миючої речовини, показник концентрації водневих іонів, густина, відносна в'язкість, піноутворення, поверхневий натяг та змочувальна здатність.

В процесі дослідження поняття терміну «ополіскувач для білизни», встановлено проблемою класифікаційної приналежності та наукового визначення. Навчальна література відносить ополіскувачі за природою мийної речовини до мийних засобів, а відповідно до призначення – до допоміжних речовин – під назвою водопом'якшувачі, однак доцільно виділити ополіскувачі для білизни до окремої групи – Допоміжні засоби для прання комплексної дії.

Задля досягнення поставленої мети даної ВКР, було обрано 5 зразків ополіскувачів для білизни та проведено оцінку їх маркування, органолептичну, фізико-хімічну, мікробіологічну оцінку якості обраних зразків. Також додатково ми провели кваліметричну оцінку конкурентоспроможності обраних зразків та спрогнозували кращу якість ополіскувачів за допомогою побудови будиночку якості.

За результатами проведених досліджень встановлено, що найкращими показниками характеризується ополіскувачі ТМ Lenor та Silan: мають привабливий зовнішній вигляд та приємний стійкий запах, містять найменше

різноманітних домішок, мають відповідне слабокисле середовище, оптимальне значення густини та в'язкості, що дозволяє використовувати ополіскувачі економно, показники висоти піни, поверхневого натягу та змочувальної здатності є також допустимими та оптимальними.

У торгових марок Ecomix та Snow було виявлено дещо нижчі показники якості. Проте, зважаючи на брак показників у нормативній документації, не можливо стверджувати, що дані зразки виявилися неякісними. Зразок ТМ Ecomix є значно густішим, ніж інші зразки, що ставить під сумнів склад використаних інгредієнтів. Зразок ТМ Snow характеризується різким запахом, який при неправильному використанні може викликати алергічні реакції. Вміст ПАР є найменшим порівняно з іншими, а різниця між вмістом ПАР та сухим залишком більш суттєва, густина та в'язкість зразка були надто низькими, що прогнозує великі витрати засобу на полоскання, поверхневий натяг даного зразка перевищує поверхневий натяг води, що говорить про відсутність основної функції ополіскувача - пом'якшувати воду та зменшувати її поверхневий натяг.

За результатами оцінки конкурентоспроможності виявлено, що ополіскувачі ТМ Lenor та Silan, знаходяться практично на однаковому рівні, проте, прив'язуючись до цифрових показників, можемо виділити ополіскувачі ТМ Silan, яка за конкурентоспроможністю випереджає ТМ Lenor на 0,004 одиниці. Спрогнозувавши найкращу якість ополіскувачів за допомогою будиночку якості, дійшли висновку, що критичними показниками для покращення якості ополіскувачів для білизни є якісний та кількісний склад ПАР, який і впливає на наступні показники: рН, поверхневий натяг, піноутворення, біорозкладність, густина та в'язкість. Регулюючи оптимальний склад ПАР, використовуючи якісну сировину можна досягнути ще кращих показників якості та безпечності ополіскувачів для білизни.

Щодо зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Надія», то організація імпорتنих операцій на підприємстві це доволі структурований процес, в якому беруть участь чимало відділів. Однією з головних умов для успішного

здійснення зовнішньоекономічних операцій є укладання контрактів, але цьому передують вибір і вивчення ринку, вибір контрагента, проведення переговорів. Важливим фактором також є умови зовнішньоторговельного контракту, оскільки зовнішньоекономічний контракт – це єдиний документ, за допомогою якого сторони контракту регулюють свої відносини і регламентують взаємні права й обов'язки при виконанні зовнішньоторговельних операцій.

Імпорт ополіскувачів для білизни на ТОВ «Надія» характеризується нестабільністю та циклічністю, хоча коефіцієнт ефективності від імпорту на ТОВ «Надія» знаходиться в межах норми 1,029-1,102, що свідчить про ефективне здійснення імпортової діяльності стосовно даної групи товарів. Зважаючи на зменшення обсягів імпорту ополіскувачів для білизни, у зв'язку із зменшенням попиту на даний товар, ТОВ «Надія» вдається ефективно та прибутково займатися зовнішньоекономічною діяльністю.

ТОВ «Надія» має вести постійний пошук шляхів скорочення витрат, підвищення прибутковості та збільшення позитивного економічного ефекту від ЗЕД та комплексно впроваджувати заходи, які сприятимуть підвищенню ефективності організації ЗЕД. Серед найважливіших змін, які на нашу думку будуть сприяти покращенню ефективності імпортової діяльності ТОВ «Надія» було запропоновано такі:

- створення окремого відділу ЗЕД на підприємстві, що дасть змогу розмежувати функціонал працівників та підвищить ефективність праці та рівень задоволеності персоналу;
- маркетингове дослідження ринку за допомогою матричного аналізу;
- проведення SWOT – аналізу ТОВ «Надія» та пошуки шляхів до вдосконалення;
- проведення аналізу положення підприємства серед конкурентів та напрямів його розвитку в наявному конкурентному середовищі.

В роботі також розраховано приблизні витрати, яких ТОВ «Надія» зазнає в результаті створення нового відділу, а також прораховано прогнозне значення коефіцієнту ефективності імпорту, який буде досягнуто в результаті запропонованих змін (збільшення ефективності на 11%), що підтверджує коректність їх впровадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деева О. Рынок синтетических моющих средств / О. Деева // Химия Украины. – 2010. – № 2 (248). – С. 23.
2. Волошина С. Стан і перспективи розвитку ринку синтетичних мийних засобів в Україні / С.В. Волошина, Козлова В.В. // Економіка і суспільство. – 2017. – №10. – С. 222-225.
3. UBR – Український бізнес-ресурс. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://ubr.ua/market/trade/ukrainskij-rynok-perepolnen-importnymi-mojushchimi-sredstvami-3870964>.
4. Барна М. Стан та тенденції розвитку ринку синтетичних мийних засобів/ М. Барна, О. Демкевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – №. 22.5 – С. 183-187.
5. Ринок непродовольчих товарів України: реалії та перспективи: монографія. – В 3-ох т. / кал. авт.: О.О. Шубін, О.М. Азарян та ін. / за наук. ред. О.О. Шубіна; М-во освіти і науки України, Денц. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. – Донецьк : Вид-во ДонНУЕТ. – 2010. – Т. 2. – 528 с.
6. Nielsen – офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.nielsen.com/eu/en/about-us.html>.
7. Електронний журнал «Хімія України ». – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://ukrchem.dp.ua/2017/07/12/ukraina-rynok-bytovoij-ximii-s-maya-2016-goda-po-aprel-2017-goda-vyros.html>
8. Як розвивається ринок побутової хімії в Україні. – Електронний ресурс. – Режим доступу:<https://delo.ua/business/kak-razvivaetsja-rynok-bytovoij-himii-v-ukraine-332627/>.
9. Дегтярьов Д.С. Аналіз асортименту та тенденції споживання синтетичних мийних засобів на ринку України / Д. С. Дегтярьов // Товарознавство та інновації. - 2013. - № 5. - С. 54-64.

10. Деева О. Парфюмерия. Косметика / О. Деева // Химия Украины. – 2010. – № 4 (250). – С. 23.
11. Шубин А.А. Маркетинг синтетических моющих средств / А.А. Шубин, Д.П. Лойко, Т.П. Писаренко. – Донецк: ДонГУЭТ, 2006. – 243 с.
12. Деева О.А. Синтетические моющие средства: анализ современного состояния производства и потребления в Украине [Электронный ресурс] / О.А. Деева. – Режим доступа: https://http://niitehim.ck.ua/executed_2016_12.php.
13. ТОВ «Завод побутової хімії «МИЛАМ» [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://milam.in.ua/index.php?id=16>.
14. Каталог українських виробників [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://madeinua.org>.
15. UBR – Український бізнес-ресурс. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <https://ubr.ua/market/trade/khersonskij-proizvoditel-bytovoj-khimii-zavoel-rynki-evropy-i-teper-pokorjaet-mirovye-3864957>.
16. Державна фіскальна служба статистики України. - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sfs.gov.ua/ms/f11>.
17. Державна служба статистики України. - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
18. Технічний регламент мийних засобів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України 20.08.2008, № 717 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 12 червня 2013 р. № 408) // Законодавство України. – Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
19. Герасимова В. Сучасні особливості регламентації безпечного застосування синтетичних мийних засобів у країнах Євросоюзу, Митного союзу та в Україні / В. Герасимова, Н. Дишніевич, Г. Головащенко // Сучасні проблеми токсикології, харчової та хімічної безпеки. – 2013. – № 3. – С.5 -11.
20. ДП «Укрметртестстандарт» - офіційний сайт. - Режим доступа: <http://www.ukrcsm.kiev.ua>.

21. ДСТУ 2972:2010. Засоби мийні синтетичні порошкоподібні. Загальні технічні вимоги та методи випробувань; введ. 2010-12-27. – К.: Держспоживстандарт України, 2011. – 11 с.
22. ГСТУ 3-050-2004. Продукція хімічна (товари побутової хімії). Маркування; введ. 2004-07-01. – К.: Мінпромполітики України, 2004. – 8 с.
23. ГСТУ 3-051:2004. Продукція хімічна (товари побутової хімії). Пакування; введ. 2004-07-01. – К.: Мінпромполітики України, 2004. – 11 с.
24. Санітарні правила і норми з виробництва і використання товарів побутової хімії: СанПін № 6026 Б-91. – [Чинний від 1991-08-12]. – ССРСР: Санітарні правила і норми, 1991. – 3 с.
25. Методичні вказівки з гігієнічної оцінки товарів побутової хімії : № 6026 Б-91. – [Чинний від 1991-08-12]. – ССРСР: Методичні вказівки, 1991. – 53 с.
26. Regulation (EC) No 648/2004 of the European Parliament and of the Council of 31 March 2004 on detergents.– OJ L 104, 8.4.2004. — P. 1–35.
27. Regulation (EU) No 259/2012 of the European Parliament and of the Council of 14 March 2012 amending Regulation (EC) No 648/2004 as regards the use of phosphates and other phosphorus compounds in consumer laundry detergents and consumer automatic dishwasher detergents Text with EEA relevance. – OJ L 94, 30.3.2012. — P. 16–21.
28. Технічний регламент Митного союзу «О Безопасности синтетических моющих средств и товаров бытовой химии» ТР 201_/00_/ТС. - Режим доступу: http://www.gosstandart.gov.by/txt/ts/tr_mousnie_sted_3.pdf.
29. Система показателей качества продукции. Средства моющие синтетические. Номенклатра показателей. ГОСТ 4.381-85. – [Чинний від 1987-01-01]. – М: Государственный комитет СССР по стандартам, 1985. – 8 с.
30. Средства моющие синтетические. Общие технические условия. СТБ 1669-2006. – [Чинний від 2006-09-12]. – М: Госстандарт, 2006. – 10с.
31. Товары бытовой химии. Общие технические требования. ГОСТ Р 51696-2000. – [Чинний від 2000-12-22]. – М: Госстандарт России, 2000. – 15 с.

32. Средства для стирки. Общие технические требования. ГОСТ Р 52488-2005. – [Чинний від 2005-12-30]. – Москва: Стандартинформ, 2006. – 10 с.
33. ДСТУ 3126-95. Засоби мийні синтетичні. Терміни та визначення; введ. 1995-06-22. – К.: Держстандарт України, 1996. – 42с.
34. Кисляк Н.К. Товарознавство господарських товарів / Н.К. Кисляк, Т.М. Коломієць, В.М. Кравченко, С.О. Сіренко. – К.: Книга, 2004. – 448с.
35. Antifoams // Evonik Industries, Catalog, Germany. - 2012. – № 38 – P. 1–5.
36. Schramm, L. Laurier. Surfactants and their applications / Laurier L. Schramm, Elaine N. Stasiuk and D. Gerrard Marangoni // Annu. Rep. Prog. Chem., Sect. – 2003. – № 99 – P. 3 – 48.
37. Бабенко В.І. Технологія та безпека спеціальних миючих засобів: конспект лекцій для студентів спеціальності 7.05170102 «Технології жирів і жирозамінників» спеціалізації «Технологія парфумерно- косметичних виробів» для студ. ден. форми навч. / В.І. Бабенко, В.О.Бахмач, Т.А. Полонська – К.: НУХТ, 2014.– 84 с.
38. Проданчук М.Г. Поверхнево-активні речовини: токсиколого-гігієнічні та мікробіологічні аспекти / М.Г. Проданчук, І.В. Мудрий, А.А. Калашніков. – Київ: Медицина України, 2006. – 223 с.
39. Состав и технология производства синтетических моющих средств. – Режим доступу: <https://znaytovar.ru/s/Sostav-i-texnologiya-proizvodst.html>.
40. Синтетические моющие средства. – Режим доступу: <http://www.grandars.ru/college/tovarovedenie/sinteticheskie-moyushchie-sredstva.html>.
41. Поверхнево-активні речовини. – Режим доступу: <http://ecostrecoza.com.ua/information/news>.
42. АмфоКем Україна. Поверхнево-активні речовини (ПАР) - характеристика і класифікація. – Режим доступу:

<http://amphochem.com.ua/uk/useful/stati/poverhnevo-aktivni-rechovini-parharakteristika-i-klasifikaciya>.

43. ПрАТ АК «Київводоканал» - офіційний сайт. – Режим доступу: <http://vodokanal.kiev.ua>.

44. Вспомогательные средства для стирки. – Режим доступу: <https://znaytovar.ru/s/Vspomogatelnye-sredstva-dlya-s.html>.

45. Синтетические моющие средства. – Режим доступу: <http://www.grandars.ru/college/tovarovedenie/sinteticheskie-moyushchie-sredstva.html>.

46. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: кредитно-модульний курс: Навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. та доп. / За ред. Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової, К. І. Ржепішевського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. -288с.

47. Черниш І. В., Управління зовнішньоекономічними контрактами підприємства / І. В. Черниш, І. О. Городницька // Ефективна економіка. – 2015. - № 11. – С. 65-71.

48. Козик В.В. Зовнішньоекономічні операції і контракти: [навч. посіб.] / В.В. Козик, Л.А. Панкова, Я.С. Карп'як, О. Ю. Григор'єв, А. О. Босак. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К: Центр навчальної літератури, 2004. – 608 с.

49. Господарський кодекс України. Редакція від 17.06.2018 р. № 436-15. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

50. Шкурупій О.В., Гончаренко В.В., Артеменко І.А. та ін. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навчальний посібник/За ред. О.В.Шкурупій. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 248с.

51. Закон України про зовнішньоекономічну діяльність. Редакція від 03.01.2017 р. № 959-12. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.

52. Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність України: [підручник] / В.Є. Новицький. –К.: КНЕУ, 2003. – 948 с.

53. Мельник О. Г. Імпортна діяльність підприємств як об'єкт етіологічної діагностики / О. Г. Мельник, М. Я. Нагірна // Вісник

Національного університету "Львівська політехніка". – 2013. – № 778: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 173–179.

54. Решетняк К. Е. Експортно-імпортні операції як основа зовнішньоекономічної діяльності підприємства / К. Е. Решетняк // Управління розвитком. – 2012. – №3(124). – С.30–32.

55. Тюріна Н. М. Основи зовнішньоекономічної діяльності: [навч. посібник] / Н. М. Тюріна, Н. С. Карвацка. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 408 с.

56. Зінь Е. А. Основи зовнішньоекономічної діяльності [підручник] / Е. А. Зінь, Н. С. Дука. — К.: Кондор, 2009. — 432 с.

57. Речовини поверхнево-активні. Засоби мийні. Метод визначення вмісту катіон-активних речовин. Частина 1. Високомолекулярні катіон-активні речовини. ДСТУ ISO 2871-1:2015. – [Чинний від 2017-07-01]. – Київ: Держспоживстандарт України, 2015. – 8 с.

58. Плаван В.П. Хімічна технологія матеріалів та продуктів для шкірохутрового виробництва. Властивості дубителів, жирів та поверхнево-активних речовин. Методичні вказівки до лабораторних робіт для підготовки бакалаврів за напрямом 6.051301 «Хімічна технологія». Ч. П. / В. П. Плаван, О.А. Охмат. – Київ: КНУТД, 2012. - 63с.

59. ДСТУ 2207.3-93. Засоби миючі синтетичні. Речовини поверхнево-активні і мила. Методи визначення масової частки води; введ. 1994-01-01. - К.: Держстандарт України, 1993. – 13 с.

60. Речовини поверхнево-активні. Метод визначення рН розчинів чи дисперсій. ДСТУ EN 1262:2007. – [Чинний від 2009-01-01]. - К.: Держспоживстандарт України, 2011. – 1 с.

61. ДСТУ 7261:2012. Продукти хімічні технічні. Методи визначення густини рідин; введ. 2013-03-01. – К.: Мінекономрозвитку України, 2013. – 13 с.

62. Коломієць Т.М. Оцінка якості засобів для миття посуду / Т.М.

Коломієць // Товари і ринки. – 2010. – № 2. – С. 150-154.

63. Мережко Н.В., Сидоренко О.В. Товарознавчі складові ринкознавства: Лабораторний практикум. – К.: КНТЕУ, 2008.

64. Байдакова Л.І. Товарознавство. Непродовольчі товари: товари господарські та будівельні: підручник / Л.І. Байдакова, С.В. Ягелюк, І.М. Байдакова. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 312с.

65. QD Professional. Справка по товару УКТВЭД. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://qdpro.com.ua/goodinfo>.

66. Quality management and quality assurance—Vocabulary. - AS/NZS ISO 8402:1994. – 10p

67. Про загальну безпечність нехарчової продукції: Закон України від 10.02.2016 №2736-17 (зі змін. та допов.). - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2736-17>.

68. ДСТУ 4093-2002 Лосьйони та тоніки косметичні. Технічні умови. – Введ. 10.01.2002. – К.: Держстандарт України, 2002. – 8с.

69. Integrated Operations Management: Adding Value for Customers 1/Edition, by Mark Hanna and D. Rocky Newman, 2000.

70. Мазур И.И. Управление качество: Учеб. Пособие / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро. Под ред. И.И. Мазура. – М.: Выш. Шк., 2003. – 334 с.

71. Конспект лекцій з дисципліни «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» (для студентів 5 курсу денної та заочної форм навчання за напрямом підготовки 0501 – “Економіка і підприємництво”, спеціальності 7.050107 – «Економіка підприємства») [Текст] / М.П. Пан, В.І. Торкатюк, О.С. Вороніна, А.Л. Шутенко; ред. М.З. Аляб'єв, Харківська нац. академія міського господарства. – Х.: ХНАМГ, 2008. – 172 с.

72. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон [монографія]. / Ю. Г. Козак, Н. В. Притула, О. А. Єрмакова та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 240 с.

73. Митний кодекс України: Закон України № 4495-VI від 04.10.2018 р. - [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

74. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорту яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2018 рік: Постанова № 1018 від 20.12.2017р.

- [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D0%BF>.

75. Циганкова Т.М. Міжнародна торгівля: навч. посіб. / Т.Т. Циганкова, Л.П. Петрашко, Т.В. Кальченко. - К.: КНЕУ, 2001. - 448 с.

76. Федоронько Н.І. Аналіз ефективності експортних та імпорتنних операцій / Н. І. Федоронько // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. - № 10. – С. 120-123.

77. Вічевич А.М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності / А.М. Вічевич, О.В. Максимець. – Львів : Афіна, 2004. – 140 с.

78. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : [підручник] / О.П. Гребельник ; 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 432 с.

79. Товарна біржа «Універсальна товарно-сировинна біржа». Інкотермс. URL: <http://www.utsb.kiev.ua/ukr/hlosariy/677-inkoterms.html>.

80. Вівчар О.І. Основні аспекти підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств / Оксана Вівчар // Галицький економічний вісник. – 2009. – №2. — С. 24–30.

81. Богач А. Принципи та напрямки аналізу витрат на функціонування логістичних систем // А. Богач / Логістичні системи. — 2006. — № 2.

82. Міжнародна конкуренція та можливості України в боротьбі за ринки збуту // Україна – Business. – 2007. – С. 13–19.

83. Гаркуша О.О. Ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств. URL: <http://masters.donntu.edu.ua/2003/fem/garkusha/diss>.

ДОДАТКИ

Додаток А

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

ДИПЛОМ

І СТУПЕНЯ

Нагороджується

**ГРИЦЮК
Катерина Павлівна**

*студентка 1-го курсу ОС «магістр»
факультету торгівлі та маркетингу
Київського національного торговельно-економічного
університету*

**за участь у Міжнародній студентській науково-практичній
конференції «Актуальні проблеми підприємництва, торгівлі
та маркетингу»**

Перший проректор

Н. В. Притульська

13 березня 2018 р.